

Vilniaus Universitetas
Komunikacijos fakultetas
Informacijos ir komunikacijos katedra

Agnė Sliserytė

Ištęstinių magistrantūros studijų tarptautinės komunikacijos programos
II kurso studentė

**EMIGRANTŲ ĮVAIZDIS INTERNETINĖJE ŽINIASKLAIDOJE IR
INTERNETINIUOSE KOMENTARUOSE**

Magistro darbas

Vadovė dr. L. Nevinskaitė

Vilnius, 2011

MAGISTRO DARBO LYDRAŠTIS

<p><i>Pildo magistro baigiamojo darbo autorius</i></p> <p>_____</p> <p>(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)</p>
<p>Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudoti kitose aukštosiose mokyklose.</p> <p>_____</p> <p>(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)</p>
<p>Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese.</p> <p>_____</p> <p>(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)</p>
<p><i>Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas</i></p>
<p>Magistro baigiamąjį darbą ginti _____</p> <p>(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)</p> <p>_____</p> <p>(data) (magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)</p>
<p><i>Pildo instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja</i></p>
<p>Magistro baigiamasis darbas įregistruotas</p> <p>_____</p> <p>(instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas)</p> <p>_____</p> <p>(data) _____</p> <p>(instituto / katedros reikalų tvarkytojos parašas)</p>
<p><i>Pildo instituto / katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas</i></p>
<p>Recenzentu skiriu _____</p> <p>(recenzento vardas, pavardė)</p> <p>_____</p> <p>(data) _____</p> <p>(instituto / katedros vadovo parašas)</p>
<p><i>Pildo recenzentas</i></p>
<p>Darbą recenzuoti gavau. _____</p> <p>(data) _____</p> <p>(recenzento parašas)</p>

REFERATO LAPAS

Sliserytė, Agnė

SI 24 Emigrantų įvaizdis internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose: magistrinis darbas/ Agnė Sliserytė; mokslinis vadovas dr. Laima Nevinskaitė; Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas. Komunikacijos ir informacijos katedra.- Vilnius, 2011.- 29 lap.: lent. – Mašinr. – Santr. ang. - Bibliogr.: p. 65- 71 (84 pavad.).

UDK 325.2+ 159.95+001.9 (0.07) +087.5(0.07)

Reikšminiai žodžiai: dienotvarkės nustatymo teorija, emigracijos statistika, tyrimai, emigrantų įvaizdis, internetinė žiniasklaida, internetiniai komentarai.

Magistro darbo objektas – emigrantų įvaizdis internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose. **Darbo tikslas** – remiantis dienotvarkės nustatymo teorija, išanalizuoti emigrantų įvaizdį internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose.

Tyrimo uždaviniai: išanalizuoti ir apibendrinti pagrindinius dienotvarkės nustatymo teiginius; apibūdinti migracijos sąvoką ir apžvelgti emigracijos statistiką; susipažinti su migracijos tyrimais Lietuvoje ir užsienio valstybėse; atlikti emigrantų įvaizdžio analizę internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose; gautų duomenų pagalba nustatyti, koks yra emigrantų įvaizdis ir palyginti ar straipsnio nuteikimas turi įtakos komentatorių minimiems aspektams, kurie formuoja emigranto įvaizdį.

Teorinė darbo dalis parengta analizuojant teorinę literatūrą. Empirinėje darbo dalyje naudota kiekybinė turinio analizė.

Darbą sudaro trys dalys. Pirmojoje, teorinėje dalyje, aptariama dienotvarkės nustatymo teorija, mokslininkai, jų tyrinėjimai. Antrojoje dalyje – „Migracijos tyrimai Lietuvoje ir užsienyje“ supažindinama su migracijos sąvoka, pateikiama oficiali statistikos departamento informacija apie emigracijos iš Lietuvos mastus, priežastis ir valstybes, į kurias yra dažniausiai išvykstama. Šioje dalyje aptariami migracijos tyrimai, jų įvairovė, tyrimai apie emigrantus Lietuvoje ir užsienyje.

Trečioje dalyje pristatoma tyrimo „Emigrantų įvaizdis internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose“ metodologija, eiga ir tyrimo rezultatai.

Tyrimo metu buvo išskirtos dvi grupės: emigrantai ir „vietiniai“. Šių grupių komentarai leido sužinoti, koks emigrantų įvaizdis yra internetiniuose komentaruose. Tyrimo rezultatai parodė, kad internetinėje žiniasklaidoje emigrantai vaizduojami, kaip socialiai neatsakingi, kuriems yra svarbu tik ekonominė ir socialinė gerovė. Atlikta komentarų analizė parodė, kad emigrantai lygina Lietuvos ir

užsienio valstybių ekonominę padėtį, todėl itin išryškėjo lokalinės raktinių žodžių kategorijos.

Komentaruose taip pat ryškus ekonominis ir kalbinis aspektai.

Straipsnių internetiniai komentarai parodė, kad emigrantai neigiamai nusiteikę Lietuvos ir valdžios, valdžios priimamų sprendimų atžvilgiu. Kai kurie stengiasi išvykimą iš Lietuvos pateisinti ekonominės ir socialinės gerovės priežastimis.

Neigimas požiūris į Lietuvą, ekonominės ir socialinės gerovės akcentavimas gali būti siejamas su pasaulyje kilusia pasauline krize, kuri buvo kilusi ir Lietuvoje. Nors oficialiai skelbiama, kad Lietuvoje ekonominė jau krizė įveikta, tačiau emigrantų komentarai šiuo pokriziniu laikotarpiu dar neigiami.

Tyrimo rezultatai parodė, kad straipsnyje išsakoma nuomonė gali turėti įtakos komentatorių nuomonei.

Magistro darbas gali būti naudingas informacijos ir komunikacijos disciplinų dėstytojams ir studentams.

TURINYS

ĮVADAS	6
1. DIENOTVARKĖS NUSTATYMO TEORIJA	9
1.1. Žiniasklaidos dienotvarkė	10
1.2. Politinė dienotvarkė	14
1.3. Viešoji dienotvarkė	15
1.4. Dienotvarkės nustatymo teorijos formavimasis	16
1.4.1. Shanto Iyengar analizė: dienotvarkės teorijos įtaka žiniasklaidos priemonėms	20
1.4.2. Maxwell McCombs tyrimas: dienotvarkės nustatymo problema	22
2. MIGRACIJOS TYRIMAI LIETUVOJE IR UŽSIENYJE.....	25
2.1. Migracijos sąvoka.....	25
2.2. Migracijos statistika	26
2.3. Migracijos tyrimai Lietuvoje	28
2.3.1. Statistikos departamento duomenys, sociologiniai tyrimai ir studijos	29
2.3.2. Gyventojų nuostatos emigracijos atžvilgiu	32
2.3.3. Migrantų įvaizdis spaudoje ir literatūroje.....	34
2.3.4. Migrantų patirtis emigracijoje ir Lietuvoje.....	39
2.3.5. Šių dienų emigrantų patirtis ir kasdienybė.....	39
2.3.6. Emigrantų sveikata	43
2.4. Migracijos tyrimai užsienyje	44
3. EMIGRANTŲ ĮVAIZDIS INTERNETINĖJE ŽINIASKLAIDOJE IR INTERNETINIUOSE KOMENTARUOSE: TYRIMAS	49
3.1. Tyrimo eiga ir metodika	49
3.2. Tyrimo rezultatai	51
3.3. Emigrantų įvaizdis internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose: turinio analizės tyrimo išvados	59
IŠVADOS	62
Summary.....	64
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS	65
Priedai	72
1 priedas.	72
2 priedas.	73
3 priedas	75

IVADAS

Žiniasklaidos vaidmens problema tapo aktuali XX amžiuje pradžioje, kai atsirado didelio masto auditorija ir masinės informacijos perdavimo priemonės, pakeitusios komunikacijos formas ir metodus. Naujos masinės informacijos priemonių rūšys tapo prieinamos ne tik elitui ar išsilavinusiai visuomenės daliai, bet ir plačiajai visuomenei.

Šiandien, XXI amžiuje, masinės informacijos priemonės užtikrina informacijos perdavimą tarp socialinės ir politinės sistemų, o žiniasklaida, kurios dėka tai vyksta, tampa svarbia institucija, kuri formuoja auditorijos ir visuomenės nuomonę. Masinės informacijos priemonės atlieka pagrindinį vaidmenį demokratijos ir visuomenės formavime, todėl būtent žiniasklaidai tenka atsakomybė dėl manipuliavimo visuomenės nuomone, apgaulinėjimo. Žiniasklaidos pranešimai padeda formuoti socialines ir politines nuostatas, padeda suvokti atskiras socialines grupes. Viena iš teorijų, nagrinėjančių žiniasklaidos įtaką, yra dienotvarkės nustatymo teorija. Žiniasklaida auditoriją ne tik informuoja, bet ir nustato tam tikrų naujienų bei temų svarbą. Dienotvarkės nustatymo teorija (angl. agenda setting) teigia, kad žiniasklaida turi galią auditorijai nurodyti, tai kas visuomenėje svarbu. Dienotvarkės nustatymo teorija turi du lygius. Pirmasis lygis nustato temas, kurios yra svarbios žiniasklaidoje. Antrasis dienotvarkės nustatymo teorijos lygis sutelkia dėmesį į objekto (pvz. emigrantas) savybes, charakteristikas, kurios sudaro tam tikrą vaizdą (Communication theories, 2011). Antrojo lygio dienotvarkės teorija leis šiame darbe suprasti koks yra emigranto įvaizdis akcentuojamas spaudoje. Ar šis, spaudoje akcentuojamas emigrantų įvaizdis, turi įtakos internetiniams komentarams.

Svarbūs reiškiniai atsispindi žiniasklaidoje. Sukaupus didelį kiekį tekstų viena ar kita tema, išryškėja kontekstų tipai, rodantys minimų reiškinų supratimą ir vertinimą. Emigracija nėra išimtis. Emigracija tapo pasauliniu reiškiniu ir aktualia žiniasklaidos tema visose šalyse. Šia tema mėgsta manipuluoti ne tik žiniasklaida, bet ir politikai.

Po teroro išpuolių Jungtinėse Amerikos Valstijose, į emigracijos ir imigracijos problemas kreipiamas dar didesnis dėmesys. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, taip pat suaktyvėjo imigracijos ir emigracijos srautai ir žiniasklaidos domėjimasis emigracija. Kita banga domėjimosi emigracija kilo, kai pasaulyje ir Lietuvoje kilo ekonominė krizė.

Lietuvoje migracijos proceso analizė remiasi Statistikos departamento duomenimis ir atliktais kokybiniais ir kiekybiniais tyrimais, makro lygmenyje vykstančiais procesais.

Tyrimus apie migraciją ir emigraciją galima skirstyti į oficialius Statistikos departamento duomenis, įvairius sociologinius tyrimus ir studijas, gyventojų nuostatas emigracijos ir emigrantų

atžvilgiu, migrantų įvaizdžius žiniasklaidoje, literatūroje, ankstesnių ir šių dienų emigrantų patirtis emigracijoje ir Lietuvoje ir emigrantų sveikatos tyrimus.

Kol kas dar nedaug tyrimų, kurie tyrinėja emigrantų įvaizdį žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose. Pilietinės visuomenės instituto 2008 metais atliktame bandomajame grįžtamosios migracijos tyrime buvo bandoma sužinoti visuomenės informavimo priemonių konstruojamą požiūrį į reemigracijos procesus. Šio tyrimo rezultatai parodė, kad žiniasklaidoje emigrantai vaizduojami, kaip neketinantys dalyvauti geresnio gyvenimo procese ir besitikintys, kad sugrįš į Lietuvą, kai gyvenimo sąlygos pagerės.

Neringos Liubinienės tyrime „Lietuvių emigrantų įvaizdis“ analizuojama šešių internetinių straipsnių komentarai. Tyrimo rezultatai parodė, kad emigrantui svarbu ekonominė ir socialinė gerovė. Komentarų tyrimas parodė, kad emigrantai siekia pateisinti savo išvykimą iš Lietuvos. Tarp komentarų buvo išskirtos dvi grupės: emigrantai ir likusieji gyventi Lietuvoje. Abi šios grupės brangina lietuvių kalbą, taip pat neigiamai vertina Lietuvos valdžią ir emigravusias moteris (Liubinienė, 2006).

Emigrantų įvaizdį žiniasklaidoje tyrinėjo Ieva Dovydenko (Pasaulio jaunimo sąjungos atstovybės vadovė Lietuvoje). I. Dovydenko tyrinėjo Lietuvos žiniasklaidą ir viešąją nuomonę emigracijos tema. Straipsnių antraščių tyrimas parodė, kad daugiausia žiniasklaidoje rašoma apie vaikus, darbo paiešką kitose valstybėse, statistikos duomenis. Tyrimas atskleidė, kad emigrantai vaizduojami, kaip nusikaltėliai, nutautėjęs ir susvetimėjęs.

Kristinos Bokertaitės tyrime „Lietuvių emigracija į ES: lietuvių naujienų portalų analizė“ išryškėjo dažniausios temos (emigracijos priežastys, lietuvių emigrantų portretai, sugrįžimo į Lietuvą planai) lietuvių naujienų portaluose (Borketaitė).

Silvija Vėlavičienė tyrinėjo emigrantų periodinius leidinius, o Rūta Marcinkevičienė emigracijos sąvokos konotacijas lietuviškoje spaudoje.

Su emigrantų įvaizdžiu susijusių tyrimų nėra daug, todėl šiuo darbu siekiama atkreipti į tai dėmesį.

Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, koks yra emigrantų įvaizdis elektroninėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose. Palyginus tyrimo metu gautus rezultatus, bus galima sužinoti kaip emigrantai suvokia patys save, kokius juos mato lietuviai, likę gyventi Lietuvoje. Tai pat bus galima palyginti straipsnio autoriaus nuostatas ir nuomonę su komentatorių išsakoma nuomone ir taip nustatyti ar gali straipsnio nuomonė įtakoti komentatorių nuomonę. Tyrimas pagausins tyrimus apie emigrantus žiniasklaidoje.

Šio darbo mokslinė **problema** – ar internetiniuose straipsniuose pateikiamas emigrantų įvaizdis turi įtakos komentatorių nuomonei.

Būtent elektroninės žiniasklaidos straipsniai ir komentarai yra įdomiausia „vieta“, kur galima sužinoti įvairių nuomonių apie emigraciją ir emigrantus, todėl siekiama ištirti internetinės žiniasklaidos straipsnius ir internetinius komentarus. Siekiant išanalizuoti emigrantų įvaizdį internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose, sužinoti ar komentatoriams įtakos, turi straipsnis, buvo remtasi dienotvarkės nustatymo teorija.

Tyrimo hipotezė – internetiniai straipsniai daro įtaką komentatorių nuomonei.

Tyrimo objektas – emigrantų įvaizdis internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose.

Darbo tikslas – remiantis dienotvarkės nustatymo teorija, išanalizuoti emigrantų įvaizdį internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti ir apibendrinti pagrindinius dienotvarkės nustatymo teiginius.
2. Apibūdinti migracijos sąvoką ir apžvelgti emigracijos statistiką.
3. Susipažinti su migracijos tyrimais Lietuvoje ir užsienio valstybėse.
4. Atlikti emigrantų įvaizdžio analizę internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose.
5. Gautų duomenų pagalba nustatyti, koks yra emigrantų įvaizdis ir palyginti ar straipsnio nuteikimas turi įtakos komentatorių minimiems aspektams, kurie formuoja emigranto įvaizdį.

Tyrimo metodai. Teorinė dalis parengta analizuojant teorinę literatūrą. Empirinėje darbo dalyje naudota kiekybinė turinio analizė. Šis metodas skirtas įvairiems tekstams tyrinėti, kuriuose atsispindi žmogaus elgesys, požiūris, nuomonė, vertybės.

Darbą sudaro trys dalys. Pirmojoje, teorinėje dalyje, aptariama dienotvarkės nustatymo teorija, mokslininkai, jų tyrinėjimai. Antrojoje dalyje – „Migracijos tyrimai Lietuvoje ir užsienyje“ supažindinama su migracijos sąvoka, pateikiama oficiali statistikos departamento informacija apie emigracijos iš Lietuvos mastus, priežastis ir valstybes, į kurias yra dažniausiai išvykstama. Šioje dalyje aptariami migracijos tyrimai, jų įvairovė, tyrimai apie emigrantus Lietuvoje ir užsienyje.

Trečioje dalyje pristatoma tyrimo „Emigrantų įvaizdis internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose“ metodologija, eiga ir tyrimo rezultatai.

1. DIENOTVARKĖS NUSTATYMO TEORIJA

Ilgai diskutuojama ar žiniasklaidos priemonės (masinės informacijos priemonės) gali daryti įtaką auditorijai ir visuomenei. Šiandien, po ilgai trukusių tyrinėjimų, nekyla abejonių, kad žiniasklaida įtakoja auditorijos ir visuomenės nuomonę, formuodama vertybes, įsitikinimus, nuostatas.

Žiniasklaida auditoriją ne tik informuoja, bet ir nustato tam tikrų naujienų bei temų svarbą. Šis žiniasklaidos poveikis – gebėjimas sisteminti ir organizuoti pasaulio vaizdą yra vadinama dienotvarkės nustatymu arba kitaip Agenda setting. Tai viena iš žiniasklaidos efektų teorijų. Skiriama daug žiniasklaidos efektų teorijų, tačiau žinomiausios yra dviejų srautų pakopų, dienotvarkės nustatymo (Agenda setting), rėmų, tylos spiralės, aktyvavimo teorijos (Communication theories, 2011).

Dienotvarkės nustatymo teorijos esmė – žiniasklaidos įtaka auditorijai. Dienotvarkės nustatymo teorijos įtaka priklauso, nuo to kiek asmuo yra susijęs diskutuojama problema. Dažniausiai susiduriama su problemomis, kurios egzistuoja kiekvieną dieną, ir kurios mažai pastebimos, bet yra sudėtingos ir neaiškios (McCombs, 2004).

Dienotvarkės teorija turi du lygmenis:

Pirmasis lygis tai temos, kurios yra svarbiausios žiniasklaidoje.

Antrame dienotvarkės nustatymo teorijos lygyje nusprendžiama, kas yra svarbiausia tose temose. Antrojo lygio dienotvarkės nustatymo teorija sutelkia dėmesį į konkrečius objektus, nes kiekvienas objektas turi tam tikras savybes ir charakteristikas, kurios sudaro objekto vaizdą. Kadangi žiniasklaida atkreipia dėmesį į tam tikras temas, antrojo lygio dienotvarkė gali atkreipti dėmesį į tam tikras objekto savybes arba atitraukti. Šiame lygyje žiniasklaida siūlo, kaip turėtų galvoti žmonės apie problemas (Communication theory, 2011).

Diskutuojama kiek laiko turi trukti dienotvarkės nustatymo analizė ir sudarymas, kad būtų galima atskleisti ir įgyvendinti žmonių poreikius, norus. Mokslininkai mano, kad dienotvarkės sudarymas turėtų trukti apie kelis mėnesius, nors galima dienotvarkę sudaryti ir per vieną mėnesį (McCombs, 2004).

McCombs teigia, kad dienotvarkė vienu metu koncentruojasi į kelis klausimus, nes daugiau klausimų žmonėms yra sunkiau aprėpti (McCombs, 2004).

Komunikacijos priemonės daro poveikį žmonėms skirdamos daugiau dėmesio vieniems klausimams ir ignoruodamos kitus. Dienotvarkės teorijos esmė yra ta, kad kuo daugiau laiko ir vietos

yra skiriama kokiam nors klausimui žiniasklaidoje, tuo daugiau auditorija mano, kad tas klausimas yra svarbus ir aktualus visuomenei (McCombs, 2004).

Žiniasklaida perduoda naujienas išryškindama ir išskirdama tam tikrus įvykius bei visa tai perkedama į visuomeninę sritį. Atspindėdama socialinę ir politinę situaciją, žiniasklaida įtakoja visuomeninių problemų dienotvarkę, apie kurias sukasi visuomenės diskusijos, debatai, politinės agitacijos ir balsuotojų sprendimai (Касмельс, 2000).

Dienotvarkės nustatymo tyrimai gali būti realizuojami įvairiomis turinio analizės modifikacijomis, kai fiksuojama temų dažnis, joms skiriamas laikas ar plotas. Dienotvarkės nustatymas - tai gana savarankiškas žiniasklaidos tyrimų instrumentas. Skiriamos trys dienotvarkės (International Agenda setting Conference, 2009):

1. Žiniasklaidos dienotvarkė;
2. Visuomenės dienotvarkė;
3. Politikos dienotvarkė.

Po daugybės atliktų tyrimų buvo nustatyta koreliacija tarp žiniasklaidos ir visuomenės dienotvarkių. Visuomenės dienotvarkė įtakoja politikos dienotvarkę, nes politikai siekia pasisakyti aktualiomis visuomenei temomis. Politikos dienotvarkė derinasi prie žiniasklaidos dienotvarkės, kai politikai pasitelkia masinės komunikacijos priemonės savo nuomonei išreikšti. Politikos dienotvarkė turi poveikį žiniasklaidos dienotvarkei, tačiau svarbiausia, kad visas dienotvarkes veikia tarpasmeninė komunikacija, realūs įvykiai (Касмельс, 2000).

1.1. Žiniasklaidos dienotvarkė

Visos naujienos, prieš patekdamos į žiniasklaidą, yra apdorojamos, atrenkamos, filtruojamos. Žurnalistai apie 75% potencialių naujienų atmeta, auditorijos jos taip ir nepasiekia. Atrinktos naujienos taip pat nėra pateikiamos vienodai. Kai kurios aprašomos detaliai, patalpinamos išskirtinėje vietoje, po ryškia antrašte, o kai kurios tik trumpai paminimos. Dienotvarkės nustatymo teorija tvirtina, kad auditorija perima tai, ką išskiria žiniasklaida ir savo dienotvarkėje suteikia tiems dalykams išskirtinę svarbą. Taigi, naujienų žiniasklaida ne tik didžiaja dalimi apsprendžia mūsų pažinimą apie pasaulį, ji taip pat įtakoja svarbą, kurią mes teikiame tam tikriems jo aspektams (Касмельс, 2000).

Svarbu pastebėti, kad žiniasklaida nevisiškai kontroliuoja visuomenės dėmesį. Nėra taip, kad žiniasklaida vienodai įtakotų tam tikrų probleminių klausimų išryškinimą visiems žmonėms. Grupė

aplinkybių, tokių kaip asmeninės žmonių bei naujienų savybės, sustiprina darbotvarkės sudarymo įtaką (Касмельс, 2000).

Žiniasklaidos dienotvarkę nustato naujienos pranešimas, apsuptas ir suformuotas kelių įtakos sluoksnių – redaktorių, savininkų, politinių bei interesų grupių ir t.t. Išoriniame sluoksnyje yra naujienų kūrėjai, įvykiai, taip pat ir sukurti pseudo įvykiai – visa tai, kas teikia žinias naujienoms. Tačiau net ir tos žinios, kurios tampa naujienomis, t.y. patenka į žiniasklaidą, nėra dienos atspindys, tai žurnalistų sukurtų straipsnių apie dienos įvykius rinkinys (Касмельс, 2000).

Žiniasklaidos dienotvarkė susidaro rutininio masinės informacijos priemonių funkcionavimo procese, jų pačių organizacinių normų ir operatyvinių taisyklių įtakoje bei bendradarbiaujant su socialinių problemų spartinimo agentais, kurie siekia savo veiklą derinti su žiniasklaidos formatais (Cook, 1998).

Kai kurie mokslininkai teigia, kad žurnalistai periodizuoja realybę ir kartu sudėlioja ją pagal hierarchiją, parodo jungtis tarp informacijos ir realybės. Yra teigiančių, jog dažniausiai atrankos kriterijais pasirenkami klausimai „kas“ ir „kur“ (McCombs, 2004).

Žiniasklaidos dienotvarkė formuojasi pertvarkant ir koreguojant politinę dienotvarkę. Žiniasklaidos įtaka politinės dienotvarkės nustatymui yra sunkiai nustatoma: kartais jos nėra visai, bet kartais žurnalistai ją gali nustatyti labai lengvai, tiesiog vykdydami savo pareigas. Tai vyksta tada kai, valstybės tarnautojai ir politiniai veikėjai sutapatina viešąją ir žiniasklaidos dienotvarkes (Linsky, 1986).

Nusistovėjusi politinė dienotvarkė sąlygoja žiniasklaidos dienotvarkę, nes kuo įtakingesnis politinis veikėjas, tuo lengviau jam savo politinius prioritetus paversti žiniasklaidos prioritetų sistema. Politinės ir žiniasklaidos dienotvarkių tarpusavio įtaką viena kitai didina išskirtiniai įvykiai, tampantys žiniasklaidos įvykiais ir pastūmėjantys atitinkamą problemą ir į žiniasklaidos dienotvarkę ir į politinę dienotvarkę (Cohen, 1995).

Dienotvarkės nustatymo teorijos pagrindu, buvo sudaryta politinė technologija, skirta visuomenės dienotvarkės, naudingos politikams, formavimuisi. Dienotvarkės nustatymas efektyviausia masinės politinės komunikacijos technologija (Касмельс, 2000).

Viešojo dienotvarkė turi betarpišką vaidmenį rinkėjams, vertinat politikus bei politinę situaciją, apskritai priimant sprendimus, remiantis prieinama informacija. Viešojo dienotvarkė pateikia jiems prieinamus įrodymus bei kriterijus (Касмельс, 2000).

Masinės komunikacijos ir valdžios tarpusavio santykių problemos. Du požiūriai į masinės komunikacijos ir valdžios problemų analizę (McQuail, 1994):

1. Masinės komunikacijos valdžia, t.y. kaip valdžia įtakoja masinės informacijos visuomenę ir atskirą individą ir kaip atspindi socialinę realybę.
2. Masinės komunikacijos valdymas t.y. kiek žiniasklaida turi autonomijos ir kiek ją įtakoja vyriausybiniai mechanizmai ir visuomenė.

A variantas

Žiniasklaida visiškai kontroliuojama valdžios struktūrų

Žiniasklaida dalinai kontroliuojama valdžios struktūrų, bet sąlyginai nepriklausoma nuo jų.

Masinės informacijos priemonės visiškai nepriklauso nuo valdžios struktūrų.

B variantas

Žiniasklaida kontroliuoja auditorijos sąmonę ir elgesį.

Masinės informacijos priemonės dalinai įtakoja auditorijos sąmonę ir elgesį.

Žiniasklaida neveikia auditorijos sąmonės ir elgesio.

Europos tyrinėtojai iškėlė žiniasklaidos dominavimo modelį. Jie masinės informacijos priemones tyrinėjo ideologiniu pagrindu ir laikė galingu socialinės kontrolės instrumentu, užkertančiu kelią radikaliems pokyčiams ir įgalinančiu išlaikyti esamą padėtį. Masinės komunikacijos informacijos priemonės yra elito ideologinės įtakos eiliniams visuomenės nariams skleidėjos ir laidininkės (Касмельс, 2000).

Horkheimer ir Adorno požiūriu, valdantysis elitas, kontroliuodamas kultūros industriją, savo klientams įteigia stereotipus. Vartojant išstobulintą psichologinę technologiją, masės visiškai atpratamos galvoti (Касмельс, 2000).

Komunikacijos tyrinėjimus istoriniu požiūriu vienas pirmųjų pristatė J. Chaberman. Jis pripažino, kad masinės informacijos priemonės visuomenėje vaidina savarankiško tarpininko vaidmenį. Kapitalistinės modernizacijos metu tarp valstybės ir visuomenės atsiranda ypatingas darinys – viešoji erdvė, kurioje ir pasireiškia masinės informacijos priemonės (Касмельс, 2000).

J. Chaberman masinės informacijos priemonių istoriją išskyrė į dvi stadijas, grindžiamas viešosios erdvės būkle. Pirmojoje stadijoje, ikimonopolistinio kapitalizmo periode, viešoji erdvė buvo racionalių debatų arena, kuriuose dalyvavo „apsišvietusi“ publika. Užtikrindama patekimą į šią areną, žiniasklaida sutelkė asmenines nuomones į visuomeninę nuomonę, o atskirus piliečius į kolektyvinę demokratinę bendriją, kuri realiai įtakojo sprendimų priėmimą. Šiame periode masinės informacijos priemonės iš tikro buvo „ketvirtoji valdžia“, nepriklausoma nuo kitų institucijų (Касмельс, 2000).

Monopolistinio kapitalizmo stadijoje žiniasklaida pateko stambių korporacijų, siekiančių maksimalaus pelningumo, valdžion. Šis ekonominis procesas sugriovė racionalaus konsensuso galimybę. Nuosavybės koncentravimo procesai sudarė galimybę iškilti visai elitinių organizacijų sistemai, kurios išmoko susitarti su valstybe tarpusavyje tiesiogiai, aplenkiant visuomenės nuomonę. Žiniasklaida prarado racionalios dalyvių diskusijos tarpininko vaidmenį ir virto manipuliacijų įrankiu, o politika surežisuotu spektakliu (Касмельс, 2000).

Taigi antrojoje viešosios erdvės stadijoje žiniasklaida patenka stambiojo kapitalo priklausomybėn, ir įgauna didžiulę įtaką masinei auditorijai, paveiktai technologinių manipuliacijų.

Kiti tyrėjai žiniasklaidą vertina kaip savarankišką ir nepriklausomą visuomenės instituciją, atspindinčią visuomenės interesus, o ekonominę žiniasklaidos koncentraciją laiko nedideliu valstybės nuolaidumu korporacijoms. Pozityvios sociologijos atstovai pasiekė įrodymų, kad masinė auditorija nėra pasyvus žiniasklaidos poveikio objektas ir žiniasklaidos perduodamus pranešimus priima aktyviai ir pasirinktiniai (Касмельс, 2000).

Didelę įtaką dienotvarkės nustatymo teorijai turėjo M. McCombs, D. Shaw, D. Kingdon, E. Rogers praktiniai darbai.

Dienotvarkės nustatymo teorija atsako į klausimą, kaip žiniasklaida daro poveikį auditorijai ir kaip valdantieji sąveikauja su masinės informacijos priemonėmis. Žiniasklaida yra gamintojas pateikiantis ypatingą prekę - naujienas. Jie gamina ir yra priversti gaminti naujienas pagal viduriniojo sluoksnio stereotipus, nes tai pagrindiniai tokių žinių vartotojai. Norėdamos išsilaikyti rinkoje, masinės informacijos priemonės turi atkreipti dėmesį į keturis pagrindinius faktorius: auditorijos poreikius, reklamos kompanijų tikslus, partnerių interesus ir oficialiosios valdžios nuomonę. Šių keturių subjektų įtakoje formuojasi veiklos strategija ir taisyklės, dažnai neturinčios nieko bendro su elgesio normomis ir profesionalių žurnalistų garbės kodeksu.

Kiekvienos organizacijos poreikiai kasdien pateikti numatytą kiekį pranešimų, apsprendžia funkcionierių tikslus. Norint užtikrinti stabilų organizacijos darbą, žiniasklaidos atstovai turi žinoti, kokie naujienų verti įvykiai vyks artimiausioje ateityje. Tai užtikrina bendravimą su informuotais įvairių institucijų atstovais, leidžia priklausyti elitui. Redaktorių paruošta informacija naudojasi reporteriai: jų užduotis paprastai ir įdomiai pateikti žinias apie įvykį, išryškint kontekstą, priskiriant prie vienos ar kitos temos. Masinės informacijos priemonės atlieka mechanizmo, kuriančio visuomeniškai reikšmingus įvykius, vaidmenį. B. Lester ir jo bendramintis išskiria keletą socialinių grupių, turinčių skirtingus tikslus, kurios nustato naujienų gamybos procesą ir padeda sukurti tai, kas vėliau įgyja įvykio statusą.

E. N. Neuman nuomone, žiniasklaida formuoja „numanomą“ dienotvarkę, t.y. individo nuomonę apie tai, „ką mąsto kiti“ (Neuman, 1992).

Egzistuoja nuomonių, kad dienotvarkės nustatymas – chaotiškas procesas, o kurios nors temos eskalavimo intensyvumas priklauso nuo kitų temų minėjimo intensyvumo.

Dienotvarkės nustatymo efektyvumas priklauso nuo sociologinės apklausos metodų, o ne nuo dienotvarkės naujienų temų tematikos. Klausiant apie konkretų įvykį, populiariausios būna socialinės temos, o paprašius nurodyti labiausiai sudominusį įvykį, spontaniškai minimos politinės temos.

1.2. Politinė dienotvarkė

Be žiniasklaidos ir visuomenės dienotvarkės yra ir politinė dienotvarkė - kai svarbios problemos, sprendžiamos valstybiniu lygiu. Politinės dienotvarkės formavimas laikomas chaotišku procesu, kuriame varžosi problemos, jų sprendimo būdai, valdininkai ir atsitiktinės dėmesio patraukimo galimybės (Cook, 1998).

Pasiūlymai generuojami ir svarstomi ne todėl, kad pribrendo laikas išspręsti problemas, o dėl valdininkų interesų. Sprendžiant klausimą, kokias socialines problemas priskirti politinei dienotvarkei, remiamasi nepriklausomais šaltiniais, o ne žiniasklaidos publikacijomis. Žmonės labiausiai domina visuomeninio gyvenimo įvykiai, tačiau geriausiai įsimenami politiniai. Būtent politiniai įvykiai yra žiniasklaidos priemonių pagrindas. Vartotojai gali svarstyti socialines naujienų temas, bet tai neturi įtakos kasdienybei. Politinius įvykius seka mažesnė gyventojų dalis ir politinė įtaka visuomenės sąmonei turėtų būti nedidelė, bet būtent šios temos sudaro visuomenės nuomonę. Tyrimais nenustatyta koreliacijos tarp pranešimų intensyvumo ir visuomenės reakcijos į juos (Касмельс, 2000).

Įvykius, kurie sulaukė atgarsio visuomenėje sąlyginai galima skirstyti į dvi kategorijas:

1. šalies politiniai įvykiai;
2. užsienio politikos įvykiai.

Šalies (vidaus) politiniai įvykiai sulaukia didesnio visuomenės dėmesio, nors tarptautiniams politiniams įvykiams žiniasklaida skiria didesnę dėmesį. Galima teigti, kad naujienos - tai visų pirma valstybės vidaus politiniai įvykiai. Visuomenė reaguoja į svarbius politinius įvykius ir nekreipia dėmesio į įvykius, nedarančius įtakos visuomenės nuomonei (McCombs, Shaw, 1972; Neuman, 1992).

1.3. Visuomenės dienotvarkė

Auditorijos prioritetų sistema, tai yra viešoji dienotvarkė niekada visiškai nesutampa su žiniasklaidos dienotvarke: egzistuoja problemos, kurias žmonės laiko svarbiomis, nors jų nepristato žiniasklaida. Šios problemos vadinamos įkyriomis, nes pritraukia eilinių piliečių dėmesį, nepriklausomai nuo žiniasklaidos pastangų. Tai jie žino iš savo patirties (McCombs, Shaw, 1972).

Dienotvarkės nustatymo efektas atsiranda, kai kalbama apie problemas, esančias už asmeninės patirties ribų. Tokios yra dažniausiai politinės problemos ir būtent joms yra taikomos dienotvarkės nustatymo efektas (McCombs, Shaw, 1972).

Buvo nustatyta stiprios pozityvios koreliacijos (tarp žiniasklaidos dienotvarkės ir viešosios dienotvarkės) neįteigtoms problemoms ir silpnos neigiamos koreliacijos įteigtų problemų atžvilgiu. Problemų išskyrimas į įteigtas ir neįteigtas leido padaryti išvadas, kad viešoji dienotvarkė yra betarpiškos auditorijos narių patirties papildyta žiniasklaidos dienotvarkė (Neuman, 1992).

Tolesni tyrimai išryškino tris viešosios dienotvarkės rūšis (Касмельс, 2000):

- Asmeninė arba vidinė dienotvarkė, apima individui svarbiausiais socialines ir politines problemas;
- Tarpasmeninė dienotvarkė, t.y. problemų prioritetų sistema, kurias individas svarsto su savo mikro grupės nariais, tai, kas svarbu jam artimiems žmonėms;
- Numanoma visuomeninė dienotvarkė t. y. problemos, individo supratimu, svarbiausios bendrijai, kuriai jis priklauso.

McCombs ir jo bendraminčių teigimu, asmeninės dienotvarkės formavimuisi pagrindą sudaro ne numanoma visuomeninė dienotvarkė, o tarpasmeninė dienotvarkė. Būtent aptarinėjat žiniasklaidos pranešimus su kitais žmonėmis, susidaroma prioritetinių problemų sistema. Diskutuojant neįteigtomis problemų temomis, įvyksta dienotvarkių konvergencija ir asmeninė bei numanoma visuomeninė ima panešėti į tarpasmeninę (McCombs, 1981).

Individo asmeninę dienotvarkę apibūdina numanoma visuomeninė dienotvarkė, t. y. įsivaizdavimas, ką galvoja kiti. Visuomeninė dienotvarkė formuojama žiniasklaidos dienotvarkės pertvarkymo ir korekcijos būdu (Neuman, 1992).

Viešoji dienotvarkė turi betarpišką vaidmenį rinkėjams vertinat politikus bei politinę situaciją, apsikritai priimant sprendimus, remiantis prieinama informacija. Viešoji dienotvarkė pateikia jiems prieinamus įrodymus bei kriterijus (Касмельс, 2000).

Dienotvarkės nustatymas nebūna sąmoningai suplanuotas aktas. Dienotvarkė susidaro susikertant žiniasklaidos, valstybės, socialinių ir politinių institucijų bei grupių pastangoms ir nekontroliuojamų įvykių bei krizių poveikyje. Šiuo metu dienotvarkės nustatymas suprantamas kaip nuolatinis

konkurencijos procesas tarp interesų grupių, žiniasklaidos dėmesio, auditorijos ir politinio elito. Teisingai nustatytos dienotvarkės pagalba visuomenės nuomonę galima nukreipti norima linkme. Žiniasklaidos poveikis siejamas ne su gebėjimu įtikinti ar perkalbėti, o su galimybe atkreipti visuomenės dėmesį ir formuoti vertinimo bei apsisprendimo kriterijus (Dearing, Rogers, 1996).

Masinės informacijos priemonės nustato naujienas, suformuluotas kelių redaktorių ir kitų interesų. Žiniasklaidos priemonės informacinius pranešimus pateikia pagal vidurinių visuomenės sluoksni. Politinė dienotvarkė įtakoja žiniasklaidos dienotvarkę. Viešoji dienotvarkė įtakoja politinę dienotvarkę (Касмельс, 2000).

Dienotvarkės nustatymas suprantamas kaip konkurencijos procesas tarp įvairių interesų grupių. Kai kurie mokslininkai mano, kad žiniasklaida nėra savarankiška, jai įtakos turi kitos interesų grupės, kiti mokslininkai mano, kad žiniasklaida yra nepriklausoma ir atspindi visuomenės interesus. Nors žiniasklaidos priemonių poveikis yra siejamas su manipuliavimu auditorijos ir visuomenės nuomone, bet ji siekia atkreipti visuomenės dėmesį į tam tikras problemas ir formuoti vertinimo ir apsisprendimo kriterijus (Касмельс, 2000).

1.4. Dienotvarkės nustatymo teorijos formavimasis

XX amžiaus viduryje, daugelis užsienio mokslininkų pradėjo tyrinėti informacijos priemonių įtaką visuomenės nuomonei, įrodydami, kad žiniasklaidos priemonės yra puikus manipuliavimo įrankis. Būtent tuo laikotarpiu buvo pavartotas terminas „dienotvarkė“, apibūdinama kaip problemų ir siužetų rinkinys, laikoma ypač svarbiu vienu ar kitu laikotarpiu.

Dienotvarkės nustatymas - tai „rinkinio“ įdiegimas į auditorijos sąmonę, tapo pagrindine masinės informacijos priemonių veikla.

1920 metais Walter Lippmann, amerikiečių žurnalistas ir mokslininkas iš Harvardo universiteto pirmasis pradėjo analizuoti žiniasklaidos daromą poveikį žmonėms. Jis pastebėjo, kad žiniasklaida apibrėžia beveik visą mūsų gyvenimą. Jo nuomone, mes priklausomi nuo žiniasklaidos, kadangi ji yra daugelio visuomeninių naujienų šaltinis, ir turi galią formuoti mūsų suvokimą apie daugelį dalykų. 1922 metais jis parašė darbą „Viešoji nuomonė“, kuris paskatino tolesnius mokslininkų tyrinėjimus, siekiant išsiaiškinti žiniasklaidos įtaką auditorijai ir visuomenei (Lippman, 1997).

Nuo 1930 metų prasidėjo akademinė tyrinėjimų darbai, tiriantys kompleksinę masinės komunikacijos priemonių poveikį individui numatytą laikotarpį. Kompleksinio požiūrio pradžia padaryta Paul Lazarsfeld darbe „Liaudies pasirinkimas“. 1948 metais buvo suformuluotas teiginys apie informacijos poveikį rinkėjams, įtraukiant į procesą visas masinės komunikacijos priemones, nežiūrint jų specializacijos ir turinio: dažnai idėjas radijas ir laikraščiai įteigia visuomenės lyderiams,

o jie mažiau aktyviems gyventojų sluoksniams. P. Lazarsfeld teigė, kad pagal masinės informacijos priemonių poveikį gyventojams, radijas buvo labiau efektyvus, nei spauda, nes turėjo labiau gyvą, artimesnį ryšį asmeniui, nei laikraštis (Lazarsfeld, 1948).

P. Lazarsfeld mokyklos tyrinėtojus domino komunikacijos rezultatas, kognityviniai ir elgesio efektai. Jie nekreipė dėmesio į pranešimų turinio ypatybes. Šios mokyklos pasekėjai manė, kad daromas minimalus ir vidutiniškas poveikis auditorijai per masines komunikacijos priemone (Lazarsfeld, 1948).

Dienotvarkės nustatymo teorija buvo sukurta profesorių Maxwell McCombs ir Donald Shaw. Jie atliko tyrimą 1968 metais, JAV prezidento rinkimų metu, kuriuo buvo siekiama nustatyti žiniasklaidos darbotvarkę, kuri nušviečia tam tikrus klausimus žiniasklaidoje ir formuoja visuomenės nuomonę. Mokslininkai pastebėjo, kad auditorija įvykio reikšmingumą nustato pagal tai, kiek dėmesio jam yra skiriama žiniasklaidoje. Paaiškėjo, kad rinkėjai problemas vertina ne pagal savo kandidato programinius pasisakymus, kalbas, bet pagal tai, ką pateikia žiniasklaida, t. y. kokias problemas žiniasklaida laiko svarbiomis, o kokias ne. Taip pat buvo nustatyta, kad ir neapsisprendę rinkėjai struktūruoja problemas pagal žiniasklaidos pavyzdį (McCombs; Shaw, 1972).

McCombs ir Shaw atliko tyrimą mažame miestelyje Libane, Indianapolio mieste ir Čikagoje. Tyrimas parodė, kad šių miestų gyventojams įtaką daro nacionalinių televizijų programos ir vietinės žiniasklaidos leidiniai (McCombs; Shaw, 1993).

Šis tyrimas buvo atliekamas ir Jungtinėje Karalystėje, Argentinoje. Japonijoje ir Vokietijoje. Tyrime buvo palyginta informacija spaudoje ir televizijos programose. McCombs ir Shaw tyrinėjo skirtumus tarp žiniasklaidos skleidžiamų politikos faktų (McCombs; Shaw 1997).

Šio tyrimo rezultatai parodė, kad žiniasklaida formuoja visuomenės nuomonę, taip pat parodė, kad žmonės paklūsta žiniasklaidos formuojamai neteisingai nuomonei. Dažnai žiniasklaidos pateikiama nuomonė neturi jokio ryšio su tikrove. Dienraščių publikuojami straipsniai formuoja visuomenės nuomonę ir net elgesį (Касмельс, 2000).

Mokslininkai nustatė, kiek reikia publikuoti straipsnių ta pačia tema, kad visuomenė paklustų peršamai visuomenės nuomonei. Šis tyrimas buvo atliekamas keliais etapais: Pirmame etape tyrėjai kiekvieną dieną koduodavo tam tikrą informacijos kiekį, laikraščių straipsniuose arba rodomą informaciją per televiziją. Visi pateikiami duomenys iš dalies atitiko tikrovę. Visuomenei pateikta trumpa nauja informacija, kuria ji susidomėdavo. Po 13 metų buvo išsiaiškinta, kad straipsniuose pateikiama tik dalis teisingos informacijos, kuri paveikia informacijos vartotoją ir taip jis susidomi informacija. Tyrėjai informacijos kiekį aprašo, apdoroja ir pateikia visuomenei masinės informacijos priemonėmis, tada laukiama visuomenės susidomėjimo, reakcijos, kad būtų galima nuspręsti, kas visuomenę domina. Tuomet rašomi straipsniai ir kalbama apie visuomenę dominančias temas,

pateikiant taip kaip jas nori visuomenė girdėti (Касмельс, 2000).

J. Klapper darbe „Masinės komunikacijos poveikis“, apibendrinančiame komunikacijos tyrinėjimus, nėra skyrių skirtingoms komunikacijos priemonėms. J. Klapper paliečia laikraščius, radiją ir televiziją, žinias. Jis teigia, kad masinė komunikacija nėra būtinas ir pakankamas pokyčių šaltinis, bet greičiau funkcionuoja per aplinkinių faktorių ir įtakų tinklą, nors ir išlieka išskirtinės situacijos, kuriose matosi, kad masinė komunikacija gali daryti tiesioginę įtaką. J. Klapper darbe yra skyrius, skirtas išskirtinėms masinėms situacijoms – masinių komunikacijos priemonių suformuotoms nuomonėms išskirtinėse situacijose, formuluoti (Klapper, 1961).

Dienotvarkės efekto buvimo patikrinimo metodas yra M. McCombs ir D. Shaw išvystytas „hibridinis“ duomenų, gautų turinio analizės būdu nagrinėjant televizijos laidas ar laikraščių straipsnius ir socialinių apklausų duomenų, kurių metu respondentų buvo prašoma sugrupuoti socialines ir politines problemas pagal svarbumą, palyginimo metodas. Iš turinio analizės ir apklausos rezultatų, buvo daroma išvada apie ieškomą efekto nustatymą. Buvo naudojama speciali duomenų apdorojimo metodika, leidžianti išryškinti painią informacinių priemonių ir respondentų nuomonių priklausomybę kuri leidžia nustatyti, kiek ta ar kita šiuo laikotarpiu veikia kitą, ar nėra panaši į kitą kitu laikotarpiu (McCombs, Shaw, 1972).

Dienotvarkės teorijoje pripažįstama, kad masinės informacijos priemonių įtaka neperžengia minimalaus efekto ribų, skatinimo klasikiniu pozityviniu požiūriu, nes tik sukuria individo sąmonėje realybės vaizdą, kuriame jis savarankiškai orientuojasi ir priima praktiškus sprendimus. Todėl empiriniai dienotvarkės efekto nustatymo tyrinėjimai nukreipti svarbiausių faktorių, ribojančių šį efektą, tyrimui, o tuo pačiu masinės informacijos priemonių įtakos pasiskirstymui, tokie tyrinėjimai vykdomi dvejomis pagrindinėmis kryptimis:

1. Socialiniai- psichologiniai eksperimentai, analizuojantys betarpišką vienu ar kitu konkrečių pranešimų (ar pranešimų tipų) pagal poveikį žiūrovams/skaitytojams.
2. Sociologiniai tyrimai, skirti ilgalaikės realios dienotvarkės dinamikos aprašymui.

Socialinių – psichologinių eksperimentų kryptis siejasi su S. Iyengar vardu. Šis tyrėjas nagrinėjo televizijos žinių specifiką ir atliko visą kompleksą eksperimentų, nustatant jų dienotvarkės nustatymo specifiką. Kartu su D. Kinder jis atliko eksperimentus, parengtus naudojant alternatyvios politinės realybės konstravimą. Dalyviams buvo rodoma siužetai iš tikrų informacinių programų, ir specialiai nufilmuoti siužetai, skirti įvairioms „neįteigtoms“ problemoms, o po to prašydavo įvertinti šių problemų svarbą šaliai. Eksperimentas vyko tiek serijiniu (kai dalyviai savaitę žiūrėjo suredaguotas žinias) tiek sumontuotu metodu (kai valandos bėgyje jiems rodė specialiai sumontuotą informacinį bloką) (Iyengar, 1991). Temos, kurios buvo naudojamos alternatyvios realybės kūrimui, keitėsi taip pat, kaip ir serijos bei blokai tikslingai papildyti pridėtais siužetais. Paraleliai kontrolinė

grupė žiūrėjo tikras žinias. Po to abi grupės buvo paprašytos atsakyti į standartinį klausimyną apie tai, kokias politines, socialines ir ekonomines problemas jie laiko pačiomis svarbiausiomis šaliai ir kokios problemos juos labiausiai jaudina. Visose eksperimento technikos variacijose rezultatas gavosi vienodas: tos problemos, kurios dalyviams buvo „pateikiamos“ eksperimento metu, jų sąmonėje ypač padidėjo. Jie laikė jas labai svarbiomis šaliai, buvo jomis labiau susirūpinę ir manė, kad vyriausybė turėtų imtis ypatingų priemonių jų sprendimui dažniau nei kontrolinės grupės nariai. Be to šis efektas išliko ir savaitei praėjus nuo eksperimento pabaigos (Iyengar, 1991).

Norint galutinai įsitikinti, kad dienotvarkė nėra eksperimentinis efektas, S. Iyengar ir D. Kinder atliko eksperimentinį jo testavimą standartine metodika. Turinio analizės rezultatai buvo palyginti su apklausų rezultatais (Iyengar, Kinder, 1987).

S. Iyengar ištyrus trumpą televizijos poveikį auditorijos sąmonei, dienotvarkės teorijos pradininkas M. McCombs tyrė, kaip nustatoma ilgalaikė dienotvarkė. Jį domino ne vienkartinis o kumuliatyvinis (kaupiamas) efektas, kai poveikis individui daromas pakankamai ilgą laiką, be to tai atliekama įvairiais komunikatyviniais kanalais. Labiausiai M. McCombs dėmesį patraukė dienotvarkės nustatymo problema prezidento rinkimų metu (McCombs, 1981).

P. Lazarsfeld, po atlikto stebėjimo „Liaudies pasirinkimas“, atkreipė dėmesį į tai, kad „kadangi masinės informacijos priemonės gali pakeisti poziciją, tai vyksta perskirstant problemas. Problemos apie kurias žmonės galvojo mažai arba negalvojo visai, dėka rinkiminės propagandos įgyja ypatingą svarbą.“ B. Berelson taip pat bandė plėtoti šį tyrinėjimą, bet irgi nepasiekė ypatingų rezultatų (Lazarsfeld; ir Berelson, 1948). Tik 1972 metais M. McCombs ir D. Shaw suformulavo tezę apie masinę žiniasklaidos funkciją dienotvarkės nustatyme. Pagal šią teoriją, pagrindinis masinės informacijos priemonių poveikis auditorijai susideda iš „dienotvarkės nustatymo“ (McCombs; ir Shaw, 1972).

J. Klapper darbe „Masinės komunikacijos poveikis“ pagrindžiama tezę, kad masinės komunikacijos efektyvumas ypač didėja, jei individas neturi susidaręs jokios ar beveik jokios nuomonės apie tas problemas, apie kurias jam praneša masinės komunikacijos priemonės. J. Klapper parodė problemą: individai negali palyginti to, ką mato per televizorių, su savo asmenine patirtimi, jie privesti tikėti tuo, ką mato, ką parodo (Klapper, 1961).

Turbūt sėkmingiausiai masinės informacijos priemonės formuoja dienotvarkę, kai kalbama apie auditorijai nežinomą pasaulį. Dienotvarkės nustatymo efektą galima apibūdinti kaip „tikėjimą nulemtą masinės informacijos priemonių“. Reikėtų prisiminti, kad šis efektas pagrįstas ne sąmoninga visų žiūrovų duomenų analize, kurią auditorijai pateikia masinės informacijos priemonės, o mechaniniu temų, kurios dažniausiai figūruoja masinėse informacijos priemonėse, įsiminimu (Касмельс, 2000).

Sužinojimas apie problemas lemia žinojimo aktą: individas susidurdamas su problema, priima ją kaip pažįstamą, nors pats asmeniškai nežino iš kur ji kyla. J. Cohen, įrodė, kad JAV prezidentas, pastoviai esantis masinės informacijos priemonių dėmesio centre ir praktiškai dominuojantis informacinėje erdvėje, gali „išderinti dienotvarkę“ patraukdamas dėmesį prie vienu problemų ir nukreipdamas nuo kitų. Tokiam efektui pasiekti pakanka simbolinio prioritetų išvardijimo viešų pasisakymų metu, ir visuomenės nuomonė pakrypsta reikiama linkme. Todėl dienotvarkės nustatymo efektas yra labai paviršutiniškas ir nenumato, kad esant masinės komunikacijos priemonių poveikiui, individų sąmonėje formuojasi pilnas ir išsamus aštrių visuomeninių problemų vaizdas (Cohen, 1995).

Šios teorijos pagrindas yra masinės komunikacijos įtaka realybės konstravimui, bei redukuojanti schema, nukreipianti komunikacijos procesą dėmesio pritraukimo aktui. Kiekvienu momentu auditorijos dėmesys gali būti užimtas tik viena ar geriausiu atveju keliomis problemomis, todėl perėjimas prie naujos temos neišvengiamai sulaukia dėmesio perkėlimo nuo ankstesniųjų. J. Cohen, aprašydamas dienotvarkės restruktūrizavimą, kalba apie problemų dėmesio mainus. Bendras dėmesio „kapitalas toks mažas, kad jis negali lygiomis pasiskirstyti tarp visų problemų“ (Cohen, 1995).

Klausimas, kaip nustatoma dienotvarkė ir vyksta naujienų gamintojų požiūriu reikšmingų problemų atranka, lieka už auditorijos interesų ribų. Masinės informacijos priemonės nustatytu būdu dirba su joms patenkančia informacine medžiaga priimama kaip empirinis faktas, nereikalaujantis tolimesnio tyrimo (Cohen, 1995).

Pirmieji masinės žiniasklaidos funkcijų dienotvarkės nustatymui tyrinėjimai parodė daug silpnų ir nepastovių koreliacijų tarp informacinių pranešimų ir auditorijos prioritetų sistemos, o tai neleido patikimai pagrįsti hipotezę. Jos šalininkai padalino visas problemas į „įteigtas“ ir „neįteigtas“. „Įteigtos“ problemos pavadintos tos, kurioms auditorija neturi asmeninės patirties, o masinės informacijos priemonės pateikia informaciją apie šias problemas. Tokį skirstymą dienotvarkės hipotezėje pirmą kartą panaudojo G. Cuker. Tyrėjai pagal šią hipotezę, padarė išvadą, kad masinės informacijos priemonės gali auditorijos dėmesį perkelti nuo vienos svarbios problemos prie kitos tokios pat svarbios, bet negalinčios sudominti ir įtikinti. Manoma, kad dienotvarkės nustatymo hipotezėje masinės informacijos priemonės sėkmingai auditorijos sąmonėje surikiuoja „neįkyrias“ bet įtikinamas temas, bet negali nuslėpti tikrai egzistuojančių problemų, pažįstamų kiekvienam iš asmeninės patirties (Касмельс, 2000).

1.4.1. Shanto Iyengar analizė: dienotvarkės teorijos įtaka žiniasklaidos priemonėms

Shanto Iyengar analizavo kaip dienotvarkės nustatymo teorija veikia masinės informacijos priemonių funkcijas, kai žiniose pristatoma įvairios problemos. Jis išskyrė dvi pagrindines žinių

siužetų formas: epizodinę ir teminę. Epizodiniame pateikime siužetas įgauna atskirų įvykių aprašymo formą arba reportažą apie įvykius. Visuomeninės problemos išdėstomos pateikiant konkrečius įvykius. Teminiame pristatyme, priešingai, visuomeninės problemos talpinamos į bendrą ar abstraktų kontekstą ir siužetas virsta „analitiniu reportažu, skirtu nušviesti bendras pasekmes ir sąlygas“. Turinio analizė parodė, kad informacinėse programose vyrauja epizodiniai siužetai, o teminiai turi antraeilį vaidmenį (Iyengar, 1991).

S. Iyengar teigė, kad siužeto pateikimo forma daro įtaką atsakingumui, priklausomai nuo to kaip pateikiama problema – epizodiškai ar tematiškai, - žiūrovai linkę problemos priežastis ir jos sprendimo būdus, versti visuomenei apskritai, valdžiai ir jos atstovams ar atskiriems žmonėms (pagal schemą „patys kalti“. Panaudojęs jau minėtą išankstinio siužetų ir jų blokų konstravimo ir demonstravimo bei atsakymų testavimo metodiką, S. Iyengar padarė išvadą, kad esant teminiam problemų pateikimui, žiūrovai atsakomybę linkę versti visuomenei ir valstybei, o epizodiniams - atskiriems individams. Taip pat esant teminiam siužetų pateikimui apie terorizmą (pvz. apie terorizmo artimuosiuose rytuose priežastis ar kaip teroristiniai aktai veikia JAV užsienio politiką šiam regione), testuojami dalyviai buvo linkę atsakomybę už terorizmą versti socialinėmis sąlygoms ir „supervalstybinių politikai, kai tuo tarpu esant epizodiniams siužetui (pasakojama apie teroristų belaisvių išlaisvinimą), jie atsakomybę dažniau vertė teroristams, kaip psichiniam iškrypėliams, kraujo ištroškusiems fanatikams, t. y. pabrėžė jų asmeninę atsakomybę (Iyengar, 1991).

Atsakingumas sąlygojamas ne tik informacinių naujienų pateikimo forma, bet ir su sociokultūriniais stereotipais: teminė siužetų apie skurdą peržiūra, kuriuose veikėjai afroamerikiečiai, sustiprino asmeninio atsakingumo tendenciją, kad dėl skurdo kalti patys vargšai, kurie nenori dirbti, tuo tarpu kai epizodiniuose siužetuose kur dalyvavo baltieji, dažniausiai propagavo socialinį atsakingumą. Įtakos turėjo ir asmens lytis: siužetai su moterimis provokavo aiškia didesnę asmeninės atsakomybės tendenciją nei siužetų, kur dalyvavo vyrai. Kaip pažymi S. Iyengar „kai kurie dėsniai (pvz. juodoji pilnametė vieniša motina) ypač stipriai suaktyvina individualaus atsakingumo dėl skurdo“ (Iyengar, 1991). Jei prisiminti, kad būtent juodukės vienišos motinos yra pagrindinės Amerikos vargšų segmentas darosi akivaizdu, kad kuo realistiškiau ir išsamiau naujienose nušviečiama jų padėtis, tuo efektyviau blokuojama šio fenomeno, kaip socialinio reiškinių supratimas (Iyengar, 1991).

S. Iyengar padarė išvadą, kad sociokultūriniai stereotipai daro didesnę ir ilgalaikę įtaką atsakingumo atribucijai nei masinės informacijos priemonės. Jei masinės informacijos priemonės veikia poveikį viena kryptimi su sociokultūriniais stereotipais jų efektas stiprėja, o jei priešinga – silpnėja. Tai dar kartą pabrėžia, kad dienotvarkės nustatymo efekto ir naujienų pateikimo formų įtaka atsakingumo atribucijai, yra apibrėžta ir apsprendžiama daugelio faktorių, o tai puikiai derinasi su

pozityvia klasikine teze apie minimalų ir vidutinišką masinės informacijos priemonių poveikį visuomenei (Iyengar, 1991).

S.Iyengar pasižymi, kad epizodinių formų informacinių naujienų pateikime dominavimas nukreipia publikos dėmesį nuo visuomenės atsakomybės už esančias problemas ir tuo pačiu atlieka apsauginę egzistuojančios visuomenės santvarkos bei konkrečių valdžios funkciją. Ši apsauginė funkcija realizuojasi per žurnalistų pastangas, kurie įsitikinę, kad epizodinių siužetų apie alkanus vaikus, bedarbius ar narkomanų peštynes pagalba galės atkreipti publikos dėmesį į šias problemas ir paskatins valdžios aktyvius veiksmus. Tai, kad iš tikrųjų tokie siužetai turi priešingą efektą, formuojantį publikos įsitikinimą, kad veikiantieji asmenys patys kalti dėl savo problemų, o vyriausybė čia niekuo dėta, naujienų platintojų nejaudina. Rezultate „vietoj to, kad atliktų politinį elitą apribojantį vaidmenį, televiziją įteisina jo žodžius ir veiksmus (Iyengar, 1991).

1.4.2. Maxwell McCombs tyrimas: dienotvarkės nustatymo problema

Maxwell McCombs darbe „Masinės informacijos priemonių dienotvarkės nustatymo problema“ prezidento rinkimų kompanijos metu, pradedant vasariu nuo kandidatų iškėlimo nuo dviejų pagrindinių Amerikos partijų, ir baigiant lapkričiu, rinkimų diena, buvo išanalizuota empiriniai duomenys, gauti apklausų trijuose gyvenamose rajonuose, besiskiriančiuose ekonomine ir socialine demografija padėtimi. Dalis respondentų buvo ne tik standartiškai apklausti, bet ir įvykdytas interviu, tai leido geriau įsigilinti į respondentų motyvaciją. Apklausų duomenys buvo lyginami su laikraščių ir televizijos turinio analizės duomenimis (McCombs).

Tyrimas parodė, kad su masinės informacijos priemonių pagalba nustatoma ne vieninga dienotvarkė, o trys tarpusavyje šiek tiek besiskiriančios dienotvarkės (McCombs) :

1. Asmeninė;
2. Vidinė dienotvarkė;
3. Tarpasmeninė dienotvarkė.

M. McCombs ir jo pasekėjų nuomone asmeninės dienotvarkės formavimosi raktas yra tarpasmeninė dienotvarkė. Būtent masinės informacijos priemonių pranešimų svarstymas su kitais žmonėmis, formuoja prioritетinių problemų sistemą (McCombs, Weaver, 1981).

Pagal rinkiminės kampanijos išsiplėtojamą politinių problemų sudarymas vis intensyviau – asmeninė ir įsivaizduojama visuomeninė dienotvarkės tampa vis labiau panašios į tarpasmeninę dienotvarkę (McCombs, Weaver, 1981).

M. McCombs neapsiriboja trijų rūšių dienotvarkių fiksavimo rinkiminės kampanijos procese, faktų. Jis išvelgia dienotvarkės nustatymo efekto dinamikos laikinumą, demonstruodamas, kad stipriausiai jis pasireiškia kampanijos pradžioje ir nusilpsta jos pabaigoje. Tai paaiškinama: kampanijos pradžioje žmonės dar neturi jokios nuomonės apie daugelį „neįteigtų“ problemų, todėl masinės informacijos priemonėms lengva patraukti jų dėmesį – suveikia naujienos efektas, o toliau vystantis kampanijai rinkėjams formuojasi asmeninė dienotvarkė (laikotarpis per kurį ji nusistovi yra maždaug du mėnesiai nuo kampanijos pradžios) tad kampanijos pabaigoje „neįteigtos“ problemos jų sąmonėje tokį pat pastovumą kaip „įteigtos“ (McCombs, 1972).

M. McCombs ištyrė, kaip masinės informacijos priemonės sąveikauja tarpusavyje, procese įgyvendinant dienotvarkės nustatymo poveikį masinei sąmonei. Tyrimai parodė, kad laikraščiai formuoja pirminę kampanijos dienotvarkę pirmaisiais mėnesiais, o televizijos informacinės programos pasinaudoja stabilesne laikraščių dienotvarkės problemos svarbumo pagrindimui. Kitaip tariant, buvo pasiūlyta dviejų pakopų dienotvarkės nustatymo schema: iš pradžių dienotvarkę kuria spauda, o po to televizija, kuri ir įdiegia ją žiūrovų sąmonėn. Spauda, kuriai šioje schemoje skirtas ypač svarbus vaidmuo, - visų pirma elitinė prestižinė spauda (New York Time) orientuota siauram išsilavinusios publikos sluoksniui (McCombs, 1981).

Spausdintos masinės informacijos priemonės nustato pagrindinių temų pasirinkimą, iš kurių bus formuojama dienotvarkė, tuo tarpu televizija parodo tai vieną tai kitą temą. Kuo arčiau kampanijos pabaiga tuo labiau didėja televizijos svarba, o laikraščių vaidmuo silpsta. Tyrimais nustatyta kad kuo aukštesnis žmogaus išsilavinimas, socialinis ir ekonominis statusas, tuo mažiau jis yra paveikiamas dienotvarkės nustatymo efekto. Tokie žmonės nusistato tarpasmeninę dienotvarkę, remiasi kitais, tame tarpe uždalais masinės informacijos šaltiniais, nei masinės informacijos priemonės. Ir priešingai, kuo mažesnis individo išsilavinimas ir socialinis statusas, tuo efektyviau masinės informacijos priemonės įteigia jam reikalingą temų sąrašą. Susidariusių problemų išvardinimas visuomenei, daro įtaką politinių situacijų, atskirų asmenų vertinimui ir netgi rinkėjų sprendimams. Tai vyksta todėl, kad žmonės vertina ne visapusiškai analizuodami o intuityviai ir ne remdamiesi prieinama informacija, o tuo kas pirmiausia ateina į galvą (McCombs; ir Weaver, 1981; McCombs, 1972). Net jei žmogus norėtų apsisprendamas panaudoti visas esamas žinias, praktiškai negalėtų to padaryti. Todėl vertindami ir sprenddami individai remiasi tik dalimi savo žinių apie vieną ar kitą reiškinį ar asmenį, be to vieni samprotavimai tampa lemiamais, kiti ignoruojami, o jų palyginamasis svarbumas priklauso nuo prieinamumo lygio. Tad kaip tik dienotvarkė ir pateikia labiausiai prieinamus argumentus ir kriterijus. Pvz. vertinti politinio veikėjo veiklą galima pagal daugelį parametrų: politinę partiją, pasiekimus ir t.t., bet realus politinio veikėjo vertinimo pagrindas nustatomas tuo, kokios problemos iškeltos dienotvarkėje. Kuo daugiau dėmesio masinės informacijos

priemonės skiria tai ar kitai problemai, tuo dažniau sujaudinama probleminė zona, ir tuo didesnis žiūrovų kiekis remiasi tuo, ką jis žino apie šią problemą, bendrai vertindamas politinį veikėją. Žinoma, sujaudinimo efektyvumas priklauso nuo to, kokio lygio atsakomybė už problemų sprendimą žmonės linkę skirti tam ar kitam politiniam veikėjui. Kuo didesnė atsakomybė jam priskiriama siužete, tuo stipriau suveikia sujaudinimo efektas (McCombs; ir Weaver, 1981; McCombs, 1972).

Su dienotvarkės nustatymo teorijos pagalba visuomeninę nuomonę galima pakreipti norima kryptimi. Pagal dienotvarkės teoriją, svarbiausias masinės informacijos priemonių poveikis siejamas ne su galimybėmis įtikinėti ar perkalbėti, o su gabumais patraukti visuomenės dėmesį ir nustatyti vertinimo ir sprendimo priėmimo kriterijus. Normaliomis sąlygomis dienotvarkės nustatymas niekada nebūna sąmoningas aktas: jis iškyla susikertant įvairių masinės informacijos priemonių ir kitų informacinės veiklos faktorių pastangomis, veikiamas nekontroliuojamų įvykių ir netikrų krizių įtakos. Išlaikyti dienotvarkę ne mažiau sudėtinga, nei ją nustatyti. Manoma, kad nustatydamos dienotvarkę, masinės informacijos priemonės iškreipia realybę (Касмельс, 2000).

G. Grebner, S. Iyengar ir D. Kinder ir kiti autoriai pastebi, kad nesant objektyvių ir tikslių realybės indikatorių, nėra būdo įvertinti, kaip tikslai ji atspindi masinės informacijos priemonėse.

2. MIGRACIJOS TYRIMAI LIETUVOJE IR UŽSIENYJE

Migracija yra reiškinys, kuris apima visą pasaulį. Su šiuo reiškiniu susiduria visos valstybės, Lietuva taip pat nėra išimtis. Šiame skyriuje trumpai pristatoma migracijos sąvoka, oficiali statistikos departamento informacija apie emigracijos mastus iš Lietuvos nuo Lietuvos nepriklausomybės atgavimo iki 2010 metų, statistikos departamento pateiktos emigracijos priežastys, nurodomos valstybės į kurias dažniausiai emigruojama. Pristatomi tyrimai apie emigrantus Lietuvoje ir užsienyje.

2.1. Migracijos sąvoka

Gyventojų migracija plačiąja prasme apima įvairias gyventojų persikėlimo formas (išvykimas į kitą žemyną arba kasdieninės kelionės į kitą miestą), siauresne prasme migracija – perskėlimas nuolatiniam gyvenimui iš vienos vietos į kitą. Gyventojų migracija skirstoma į kelias grupes pagal kryptį: vidinė ir išorinė. Vidinė migracija – persikėlimas gyventi iš vienos vietos į kitą valstybės ribose. Išorinė – persikėlimas iš vienos valstybės į kitą. Išvykimas / atvykimas/ pakartotinis sugrįžimas. Išvykimas iš valstybės – vadinama emigracija, o atvykimas gyventi - imigracija. Reemigracija – anksčiau išvykusiųjų sugrįžimas (Kaminskienė, 2011).

Pagal trukmę galima skirstyti į nuolatinę (išvykimas iš valstybės visam laikui), laikiną (išvykusieji po tam tikro laikotarpio sugrįžta) ir sezoninę (išvykimas iš valstybės sezoniniams darbams). Skirstant migraciją pagal formą galima išskirti savanorišką (savo noru emigruojama) ir priverstinę (asmens priverstinis gyvenamosios vietos palikimas, kai nėra pasirinkimo pvz. karo, stichinių nelaimių metu) migraciją.

Šiuolaikinę emigraciją pasaulyje ir Lietuvoje skatina socialiniai, politiniai, ekonominiai ir kultūriniai veiksniai. Žmonės bėga nuo politinės, religinės arba rasinės diskriminacijos, ieško darbo, važiuoja mokytis arba keičia gyvenimo būdą.

Darbo migraciją Gedas Malinauskas skirsto į profesinę („protų nutekėjimas“ – kvalifikuotų darbuotojų išvykimas) kvalifikacinę (įvairios stažuotės, studijos) ir žemos kvalifikacijos (emigruoja asmenys, kurie dėl žemos kvalifikacijos neįsitvirtina vietinėje darbo rinkoje) (Malinauskas, 2006). Emigracijos apibrėžime emigravusiais laikomi tie asmenys, kurie apie savo išvykimą pranešė oficialiai. Asmenys, kurie gyvena užsienyje, bet nėra oficialiai pranešę apie savo išvykimą ir sugrįžta į šalį kelis kartus per metus, nelaikomi emigrantais (Lietuvos statistikos departamentas).

2.2. Emigracijos statistika

XX amžiaus paskutiniajame dešimtmetyje pasaulio emigrantų skaičius siekė apie 80 milijonų žmonių, o XXI amžiuje šis skaičius žymiai išaugo, todėl kai kurie mokslininkai šį laikotarpį vadina emigracijos šimtmečiu.

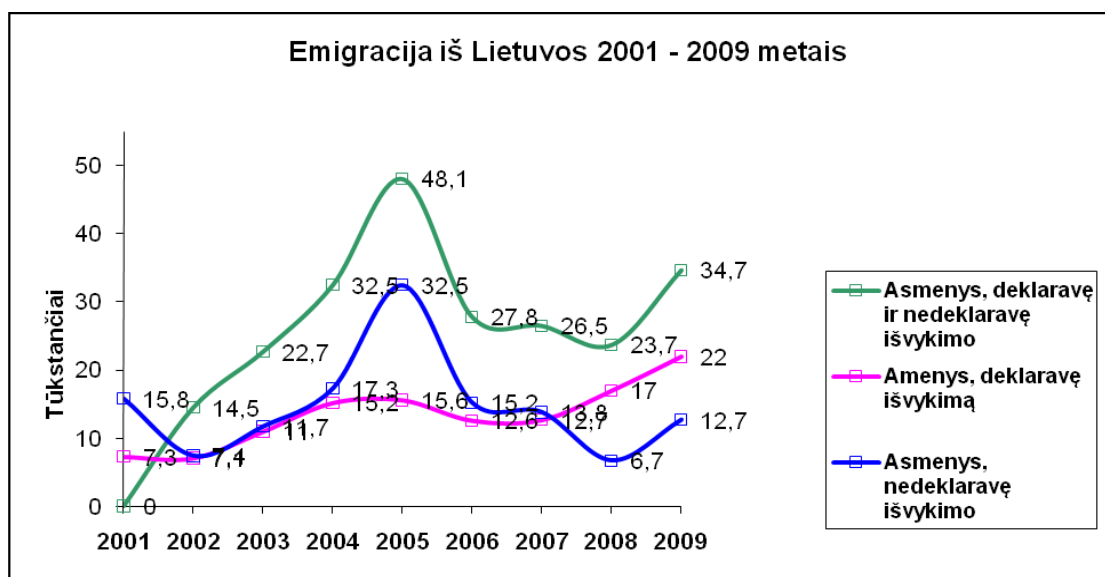
1990 metais, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, prasidėjo naujas Lietuvos valstybės laikotarpis: pasikeitė politinė, ekonominė, socialinė struktūra, vertybės, kultūra, gyvenimo būdas. Nemaža Lietuvos gyventojų dalis pradėjo skursti. Tai sukėlė nerimą dėl šeimos narių ateities. Kintanti šalies ir darbo rinkos situacija skatino gyventojus ieškoti kitų ekonominio ir socialinio saugumo būdų ir priemonių.

Lietuvos statistikos departamento duomenys pateikia emigracijos skaičius, padedančius apytiksliai įsivaizduoti emigracijos procesų mastą.

2001 metų surašymo duomenimis iš Lietuvos legaliai ir nelegaliai emigravo 296,4 tūkstančių žmonių, apie 9 procentus visų šalies gyventojų. Aukščiausias emigracijos taškas buvo pasiektas 2004 metais, įstojus į Europos Sąjungą. Dar po penkerių metų oficialiai emigravusių emigrantų skaičius siekė 56,1 tūkstančius, o 69,8 tūkstančiai išvyko nelegaliai (Demografijos metraštis, 2006, 170).

2009 metais Statistikos departamentas, remdamasis gyvenamosios vietos duomenimis ir nedeklaruotos emigracijos tyrimo rezultatais, įvertino 2009 m. emigravusių gyventojų skaičių. Paaikškėjo, kad 2009 m. emigravo 34,7 tūkst. šalies gyventojų, 1,5 karto daugiau nei 2008 m. Per paskutiniuosius penkerius metus iš Lietuvos emigravo 160,8 tūkst. šalies gyventojų. 2005 m. emigravo 48,1 tūkst. – šalies gyventojų, 2006 m. – 27,8, 2007 – 26,5, 2008 m. – 23,7 (žr. 1 paveikslas) (Statistikos departamentas).

1 paveikslas. Emigracija iš Lietuvos 2001–2009 metais

* Duomenys, nurodyti Statistikos departamento tinklapyje: <http://www.stat.gov.lt/lt/> [žiūrėta 2011 m. kovo 09 d.].

Lietuvos statistikos departamento duomenimis nuo 1990 iki 2007 metų iš Lietuvos emigravo 400 tūkstančių šalies gyventojų. 2004 – 2009 metais emigravo 160, 8 tūkst. šalies gyventojų. 2005 m. emigracijos srautas buvo didžiausias. Šalį paliko 48, 1 tūkst. Gyventojų. Tam įtakos turėjo Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą. Buvo pašalintos kliūtys, varžančios laisvą kapitalą ir samdomų darbuotojų judėjimą. Vėliau, 2006 – 2008 m., emigracijos mastas sumažėjo. 2009 m. išvykstančiųjų iš Lietuvos skaičius išaugo dėl pasaulinės krizės. 2010 m. emigravo 83, 2 tūkst. šalies gyventojų. Tokiam emigrantų skaičiui įtakos turėjo emigrantų siekis įteisinti savo išvykimą dėl Lietuvos Respublikos sveikatos draudime nustatytos prievolės nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo draudimo įmokas. Savo nuolatinės gyvenamosios vietos keitimą galėjo deklaruoti ir tie, kurie gyveno užsienyje anksčiau. Per pirmuosius du 2011 m. mėnesius iš Lietuvos emigravo apie 8, 7 tūkst. šalies gyventojų (Statistikos departamentas).

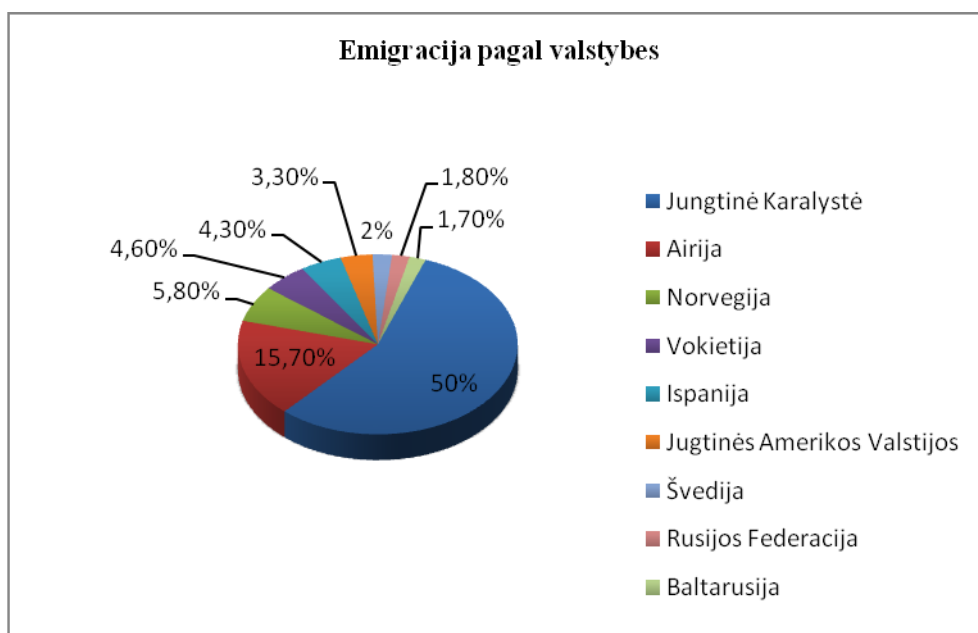
Iš viso 2001 – 2010 metais iš Lietuvos emigravo 204, 7 tūkst. šalies gyventojų.

Pagrindiniai traukos į kitą šalį veiksniai yra darbas, šeimyninės aplinkybės, mokslas. Reikšmingas emigracijos veiksnys yra blogesnės nei išsivysčiusiose Vakarų šalyse ekonominės sąlygos Lietuvoje. Svarbi priežastis - žemas darbo užmokestis. 2004 m. atliktas emigracijos tendencijų naujosiose Europos Sąjungos šalyse tyrimas parodė, kad Lietuvoje pagrindinės emigracijos priežastys yra ekonominės ir finansinės, susijusios su darbu ir materialine Gerove (Statistikos departamentas).

Dažnai emigracijos priežastys yra politinės, ekonominės, tačiau emigruojama taip pat susiradus kitoje šalyje antrąją pusę.

2010-siais šalies gyventojai daugiausiai emigravo į Jungtinę Karalystę ir Airiją. 2009 m. daugiau nei trečdalis gyventojų emigrantų išvyko į Jungtinę Karalystę, o 2010 m. - kas antras. Į Airiją 2009 m. Emigravo 14 % visų emigrantų, 2010 – 15, 7 %. Emigrantai taip pat išvyksta į Norvegiją. 2010-siais tai trečioji valstybė pagal emigrantų iš Lietuvos skaičių – 5,8 %. 4,6 % visų emigrantų rinkosi Vokietiją, 4,3 % - Ispaniją, 3,3 % - Jungtines Amerikos Valstijas, 2 % - Švediją, 1,8 % - Rusijos Federaciją, 1,7 % - Baltarusiją (žr. 2 paveikslas) (Statistikos departamentas).

2 paveikslas. Emigrantai pagal būsimą gyvenamąją vietą 2010 metais

* Duomenys, nurodyti statistikos departamento tinklapyje: <http://www.stat.gov.lt/> [žiūrėta 2011 m. kovo 09 d.].

Didžioji emigrantų dalis gyvenamąją vietą pasirenka ekonomiškai stiprias ES valstybes. Statistikos departamento duomenys pateikia emigracijos skaičius, padedančius apytiksliai įsivaizduoti emigracijos mastą. Tikrojo emigracijos masto šie skaičiai neatskleidžia.

2.3. Migracijos tyrimai Lietuvoje

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, įstojus į Europos Sąjungą, taip pat kilus pasaulinei ekonominei krizei imigracijos, ypač emigracijos mastai išaugo. Migracija - kompleksinis reiškinys, kuris, neatsiejamas nuo globalizacijos, pasižymi savita raida. Emigracija yra neatsiejama nuo socialinių ir ekonominių procesų.

Šiame skyriuje bus aptariami moksliniai tyrimai apie migraciją, tyrimų įvairovė Lietuvoje.

Pilietinės visuomenės institutas teigia, kad trūksta duomenų ir kompleksinių tyrimų, kurie leistų apibūdinti visapusi emigracijos reiškinį, jos priežastis ir pasekmes (Lietuvių emigracija: problema ir galimi sprendimo būdai, 2005).

Pirmieji oficialūs tyrimai apie emigraciją Lietuvoje buvo atlikti apie 1990 metus, laikui bėgant tyrimų emigracijos tema gausėjo ir šiandien migracijos tyrimų yra nemažai. Kiekybiniais ir kokybiniais tyrimais gaunami Statistikos departamento duomenys lieka svarbiausiu informacijos apie migracijos mastus ir tendencijas šaltiniu.

Mokslinius tyrimus ir studijas apie migraciją galima skirstyti į šešias grupes:

- 1) Statistikos departamento duomenys ir įvairūs sociologiniai tyrimai arba studijos;
- 2) Lietuvos gyventojų nuostatos emigracijos atžvilgiu;
- 3) Migrantų įvaizdžiai spaudoje, literatūroje;
- 4) Ankstesniųjų ir šių dienų migrantų patirtis emigracijoje ir Lietuvoje;
- 5) Šių dienų emigrantų patirtis ir kasdienybė;
- 6) Emigrantų sveikatos tyrimai.

2.3.1. Statistikos departamento duomenys, sociologiniai tyrimai ir studijos

Pirmąją grupę apie emigracijos tyrimus sudaro oficialūs Statistikos departamento duomenys, apibūdinantys migracijos situaciją Lietuvoje: emigracijos ir imigracijos skaičiai, bruožai, migracijos procesų įtaka kitoms sritims (darbo rinkai, ekonomikai). Šiai grupei galima priskirti ir sociologinius tyrimus ir studijas, kuriose analizuojama emigracijos iš Lietuvos skaičiai ir priežastys. Šių sociologinių tyrimų metu prognozuojamos Lietuvos migracijos procesų tendencijos, jų įtaka Lietuvos valstybei ir visuomenei. Atlikus tokius sociologinius tyrimus, Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikiami pasiūlymai dėl migracijos politikos formavimo, esamos situacijos gerinimo, ir emigrantų susigrąžinimo klausimais. Tyrimus atlieka Pilietinės visuomenės institutas, Lietuvos laisvosios rinkos institutas.

Egidijus Beresnevičius, Erika Tauraitė – Kawai, Žilvinas Martinaitis, Daiva Kuzmickaitė ir Dovilė Žvalionytė atliko tyrimą „Ekonominių migrantų skatinimo į Tėvynę priemonės“. Šį tyrimą paskatino Lietuvos gyventojų emigracijos intensyvumas. Tyrimą metu buvo analizuojama Lietuvos gyventojų migracijos priežastys ir tendencijos, pateikta rekomendacijos dėl valstybės politikos priemonių išvykusiųjų atžvilgiu (Beresnevičius, 2005).

Tyrime apžvelgiama emigracijos tendencijos, aptariamos pagrindinės ekonominių migrantų sugrįžimo tendencijos: a) grįžta nedidelė dalis emigrantų; b) dauguma emigrantų užsienio valstybėse pasilieka ilgiau, nei planuoja (Beresnevičius, 2005).

Šio tyrimo metu paaiškėjo, emigrantų sugrįžimą lemia dvi pagrindinės grupės veiksniai: socialiniai - kultūriniai ir ekonominiai. Ekonominių migrantų motyvaciją sugrįžti mažina tam tikros problemos: socialinės garantijos, įsidarbinimas. Šio tyrimo galutiniai rezultatai parodė, kad didžiausią efektą, skatinant emigrantus sugrįžti, padėtų pasiekti gyvenimo lygio kilimo tendencija, išlaikyti socialiniai – kultūriniai ryšiai su Lietuva (Beresnevičius, 2005).

Vida Kanopienė ir Sarmitė Mikulionienė atliko tyrimą „Darbo emigracijos poveikis Lietuvos visuomenei“. Tyrimo metu paaiškėjo, kad viešajame diskurse be akcentuojamų ekonominių

emigracijos priežasčių, išvykimą į užsienį skatina ir kiti motyvai, susiję su geresnėmis mokymosi ir asmenybės tobulėjimo sąlygomis. Tyrimo rezultatai rodo, kad dažniausiai planuojama išvykti trumpam, bet palankios socialinės integracijos sąlygos, geros profesinės karjeros ir materialinės sukūrimo perspektyvos iš esmės pakeičia šias nuostatas ir gali nulemti apsisprendimą negrįžti į tėvynę. Gerėjanti ekonominė situacija Lietuvoje stiprina traukos veiksnius (Kanopienė, 2006).

2008 m. Pilietinės visuomenės institutas atliko bandomąjį tyrimą „Grįžtamoji migracija“. Tyrimo tikslas - įvertinti grįžtamosios migracijos problemas teoriniu ir praktiniu aspektu. Šio tyrimo rezultatai leido geriau suvokti visuomenės informavimo priemonių konstruojamą požiūrį į reemigracijos procesus, įtaką visuomenės nuomonės formavimui. Reemigracijos kontekste svarbią vietą užėmė ne tik emigrantų požiūrio į valstybės veiksmus vertinimas, bet ir teigiamo požiūrio į emigrantus formavimo visuomenėje tema (Sipavičienė, 2009).

Žiniasklaidos tyrimui „Grįžtamoji emigracija“ buvo atrinkti 2004 metų gegužės – 2007 metų gruodžio mėnesių internetinės žiniasklaidos šaltiniai. Tyrimo metodas – turinio analizė. Atranka: 2 Lietuvos dienraščiai („Lietuvos ryto“, „Verslo žinios“), 2 regioniniai („Kauno diena“, „Klaipėda“), ir 2 išėivijai skirtų žiniasklaidos šaltiniai („Londono žinios“, „lietuviams.com“) straipsniai apie emigrantus portaluose „Delfi.lt“, „Alfa.lt“, straipsnių apie emigraciją turinio analizė (Sipavičienė, 2009).

Tiriamuoju laikotarpiu, didėjo dėmesys grįžtamajai emigracijai. Išėivijos leidiniuose buvo pateikti gana teigiami valstybės veiksmai, skatinantys reemigracijos procesus, vertinimas, akcentuojamos ekonominės emigracijos reguliacijos strategijos sukūrimas, aktyvios diskusijos dėl dvigubos pilietybės suteikimo. Matomas ir privataus verslo vaidmuo ir vykdomos iniciatyvos, skatinat imigrantus sugrįžti namo. Formuojamas bendras viešas kontekstas, kur emigranto sugrįžimas namo yra valstybės prioritetas. Išėivijos žiniasklaidos šaltiniuose tikslinė auditorija yra pasiekama per tikslinį, emigrantams skirtą leidinį. Toks veiksmas laikomas teigiamu veiksmu emigrantams, nes taip yra išreiškiama valstybės rūpestis ir noras juos susigražinti. Taip pat pateikiamos priežastys, stabdančios reemigracijos procesus. Pagrindinės priežastys yra ekonominės (nerimas dėl užsienyje uždirbtų pinigų) ir psichologinės (susvetimėjimas tarp Lietuvoje likusių artimųjų ir draugų). Tačiau žiniasklaida formuoja nuomonę, kad dėl emocinės distancijos su artimaisiais ir draugais yra kalti patys emigrantai (Sipavičienė, 2009).

„Naujieji“ emigrantai žiniasklaidoje yra pateikiami kaip „lietuviškieji snobai“, o „naujas gyvenimas“ yra vadinamas farsu. Žiniasklaidoje „naujieji“ emigrantai pristatomi kaip tautiečiai, peikiantys savo tėvynę, kuriems svetimos yra kai kurios vertybės (nuoširdumas, natūralumas, nesuvidinti jausmai). O dabar, tas „prarastosios kartos“ atstovas, po daugybės metų praleistų užsienyje sunkiai bepritaęs gimtinėje, vėl sugrįžta į naujuosius savo namus, svetur. Susiduriama su

nauju reiškiniu - tėvynėn sugrįžusių piliečių išvykimu atgal, į užsienį. Šiame tyrime pastebėta, kad žiniasklaida daro skirtumą tarp senosios ir naujosios emigracijos kartų atstovų, palankiau vertinant pirmuosius (Sipavičienė, 2009).

Žiniasklaidoje taip pat pateikiamas nevienareikšmis valstybės reemigracijos politikos vertinimas. Formuojamas neryžtingos valdžios įvaizdis, sprendžiant su emigracija susijusius klausimus. Tiriamuoju laikotarpiu buvo pastebėtas intensyvus emigracijos ir reemigracijos diskurso politizavimas (Sipavičienė, 2009).

Emigrantai žiniasklaidoje pateikiami kaip asmenys, nenorintys dalyvauti savo šalies geresnio gyvenimo kūrimo procese, o laukiantys, kada sugrįžę galės tuo naudotis. Tokiu būdu žiniasklaida formuoja įtampą tarp likusiųjų gyventi Lietuvoje ir emigravusiųjų iš Lietuvos. Visi šie žiniasklaidos pranešimai daro įtaką ne tik likusiųjų gyventi Lietuvoje požiūriui į emigrantus, bet ir pačių emigrantų požiūrio į save vertinimui (Sipavičienė, 2009).

Juozas Ruzgys ir Linas Eriksonas, siekia išsiaiškinti emigravimo iš Lietuvos priežastis ir ar galima emigravusiuosius žmones susigrąžinti. Buvo atlikta lietuvių, gyvenančių užsienyje, apklausa, kurios metu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip svetur emigravę Lietuvos gyventojai suvokia savo išvažiavimą ir galimą sugrįžimą. Klausimo „Kas paskatino emigruoti?“ rezultatai, parodė, kad ekonominiai sumetimai nėra esminė priežastis, kuris skatina apsispręsti išvažiuoti svetur, nors ji gali būti daline priežastimi, to, kad jaučiamasi blogai ir todėl emigruojama. Daugiausia norą išvažiuoti, skatina noras gauti geresnį išsilavinimą, ieškojimas galimybių save geriau realizuoti ir/ ar noras pažinti pasaulį. Asmeniniai sumetimai taip pat turi įtakos, tačiau vien tik jų ir ekonominių sumetimų neužtektų (Ruzgys, 2004).

Klausimo „Kokios priežastys labiausiai trukdo sugrįžti į Lietuvą?“ atsakymai rodo, kad dabartiniams emigrantams yra svarbu ekonominės ir finansinės priežastys (atlyginimo klausimas). Tai pats svarbiausias aspektas svarstant grįžimo arba pasilikimo galimybes, tačiau kol kas jis nenulemia apsisprendimo negrįžti (Ruzgys, 2004).

Tyrimas parodė, kad emigrantus stabdo, kai šį klausimą ima svarstyti šeimos kontekste: nuogaustaujama, kad bus sunku pritapti prie lietuviško mentaliteto, kad nebus saugu ir patogiu gyventi dėl socialinės ir kriminogeninės padėties, dėl socialinių garantijų ir korupcijos (Ruzgys, 2004).

Tyrimo autoriai pastebi, kad emigrantų pateikiamos priežastys gali būti apklaustųjų išikalbėjimas, kuriuo siekiama pasiteisinti: „išvykau lavinti, realizuoti savęs, bet per tą laiką pagyvenęs svetur suvokiau, kad mano šeimai sunku grįžti, nes nepriims visuomenė“. Toks pasiaiškinimas skamba neutraliai, padeda suvokti savo nesugrįžimą kaip reiškinį, kuris priklauso nuo kitų (valstybės socialinės politikos, ekonominių priežasčių, ar bendro visuomenės kultūros lygio) (Ruzgys, 2004).

Autoriai pastebi, kad aiškindami savo išvažiavimą, emigrantai akcentuoja individualizmą, norą lavintis ir pažinti pasaulį, tačiau sugrįžtų tik tuo atveju, jeigu būtų geresnės ekonominės sąlygos, galimybė siekti karjeros ir darbo kontrakto, taip pat asmeninės priežastys (artimųjų ilgesys, noras sukurti šeimą). Be to paaiškėjo, kad daugelis emigravusiųjų nesiruošia sugrįžti, net jai aplinkybės pagerėtų (Ruzgys, 2004).

Kristina Glosaitė seminare „Šiuolaikinė Lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai“ perskaitė pranešimą „Ekonominių emigracijos motyvų ir pasekmių vertinimas“, apžvelgė ekonominius emigracijos veiksnius ir emigracijos poveikį, įvertino Lietuvos piliečių emigracijos tendencijas, motyvus, ir siekė numatyti veiksmus, kurie sumažintų emigrantų nuostatas emigruoti. Pranešime pristatė Lietuvos emigranto tipinius motyvus ir bruožus, išvykstančiųjų iš Lietuvos ilgalaikes ir trumpalaikes migracijos tendencijas, emigracijos mastus ir poveikį, emigracijos mažinimo priemones (Glosaitė, 2004).

Remiantis atliktais tyrimais įvardijo emigracijos motyvus: sunkumai susirasti darbą savo šalyje (30 -40 %), netenkinantis darbo užmokesčio lygis (20 – 25 %), blogos gyvenimo sąlygos (10 – 14 %), siekis gyventi su savo šeima (8 – 10 %). „Traukos“ veiksniais galima priskirti kultūrinį suderinamumą, administracinių kaštų mažėjimą, administracinių kaštų mažėjimas. Pateikta statistika, kokie asmenys yra labiau linkę emigruoti: jaunesni asmenys (iki 34 metų amžiaus), dažniau vyrai nei moterys, asmenys, turintys aukštesnį išsilavinimą, bedarbiai, studentai ir samdomi tarnautojai (Glosaitė, 2004).

Nemažai Vilniaus universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto magistrantų baigiamuosiuose darbuose domėjosi emigracija, emigracijos politika, tyrė emigracijos priežastis, pasekmes ir veiksnius.

2.3.2. Gyventojų nuostatos emigracijos atžvilgiu

Šios grupės tyrimai orientuoti į jaunimą ir asmenis, turinčius aukštąjį išsilavinimą. Statistika rodo, kad labiausiai emigruoti linkę jauni žmonės, gebantys lengvai adaptuotis kitokioje kultūrinėje terpėje.

Baigiamuosiuose magistriniuose darbuose buvo tyrinėjama jaunimo (abiturientų), valstybės tarnautojų emigracinės nuostatos.

Danguolės Šavareikienės, Inos Matuzienės, Skaidrės Žičkienės tyrime „Legali emigracija į Europos Sąjungą: motyvaciniai aspektai“ norėta išsiaiškinti darbingo amžiaus asmenų motyvacijos emigruoti veiksnius. Šio tyrimo rezultatai parodė, kad tarp asmenų, kurie ketina emigruoti iš Lietuvos, dominuoja finansiniai ir socialiniai motyvai.

Šiandieniniame migracijos kontekste vis labiau pastebimas „protų nutekėjimo“ reiškinys, ir nors jis įgavo didelius mastus ir jau sulaukė visuomenės dėmesio.

Liutauro Labanausko tyrime „Protų nutekėjimo“ problema Lietuvoje: medikų emigracija“ atlikta sociologinė apklausa išryškino keletą veiksnių (atlyginimas už darbą, darbo krūvis, darbas, šeima), kurie turi įtakos medicinos darbuotojų pasirinkimui emigruoti ar ne (Labanauskas, 2006) .

Tyrimui buvo pasirinkta Vilniaus universiteto Onkologijos instituto sveikatos priežiūros specialistai. Jų anketinės apklausos rezultatai rodo, kad dauguma tyrime dalyvavusių instituto specialistų norėtų išvykti dirbti į užsienį. Tačiau tam trukdo objektyvios priežastys: amžius, kalbos barjeras, šeimyninės aplinkybės ir riboja jų išvykimo potencialą. Specialistų įgytos žinios yra lengvai perkeliamos į kitų šalių sveikatos priežiūros sistemas, o tai skatina emigruoti. Ši priežastis nulemia ir tai, kad emigracijoje specialistai užsiimtų tik jų profesinę kvalifikaciją atitinkančia veikla (Labanauskas).

Vilniaus universiteto Onkologijos instituto specialistų potenciali migracijos geografija apsiriboja Europos šalimis. Dauguma respondentų žino apie atskirų šalių sveikatos priežiūros sistemas, todėl šalies pasirinkimas yra stipriai motyvuotas.

Lietuvos narystė Europos Sąjungoje atveria Vilniaus universiteto Onkologijos instituto specialistams daugiau galimybių gauti legalų ir profesiją atitinkantį darbą (Labanauskas, 2006).

Rūtos Aidis, Dovilės Krupickaitės ir Astos Skačkauskaitės atliktas tyrimas „Lietuvos universitetinių aukštųjų mokyklų studentų nuostatos emigruoti“. Šio tyrimo tikslas – ištirti studentų motyvaciją dirbti užsienyje. Studentų apklausa buvo vykdyta visuose Lietuvos universitetuose. Tiriant buvo susikoncentruota į tam tikrus fakultetus (ekonomikos, informatikos, inžinerijos ir medicinos), nes būtent šių sričių specialistai labiau linkę emigruoti. Paaiškėjo, kad tikslųjų mokslų technologijų ir medicinos specialistai lengviau integruojasi svetimose šalyse, nei socialinių ar humanitarinių mokslų atstovai (Aidis, 2007).

Tyrimų rezultatai rodo, kad daugiausia linkusiųjų išvykti dirbti užsienyje studijuoja ekonomiką bei verslo administravimą. Studijuojantys mediciną neplanuoja dirbti užsienyje. Tyrimas parodė, kad dauguma aukštąjį išsilavinimą turinčių jauniausios kartos atstovų, linkę ilgiam ar trumpesniai laikui išvykti dirbti į užsienį. Jie vertina esamus socialinius – ekonominius skirtumus tarp valstybių ir ruošiasi jais pasinaudoti (Aidis, 2007).

2004 – 2005 metais buvo atliktas „protų nutekėjimo“ iš Lietuvos tyrimas siekiant nustatyti, kokios priežastys lemia aukštąjį išsimokslinimą turinčių Lietuvos žmonių migraciją, kaip šiam migracijos procesui įtaką daro socialinė aplinka ir kokie žmonių reemigraciniai ketinimai. Tuo tikslu buvo atlikta iš Lietuvos išvykusių žmonių su aukštuoju išsilavinimu apklausa internetu tam specialiai

sukurtame tinklapyje www.djmigracija.lt, naudojant sniego gniūžtės metodą. Šios apklausos metu buvo apklausta per 500 žmonių, 27 pasaulio šalyse.

Tyrimo metu išaiškėjo, kad „protų nutekėjimą“ iš Lietuvos lemia jauni, mobilūs žmonės, pasižymintys aukštu intelektualio ir lingvistinio kapitalo lygiu, patenkinamos socioekonominės padėties, palyginti lengvai besiintegruojantys į kitų valstybių darbo rinką ir visuomenės gyvenimą.

„Traukos“ veiksniai į užsienį turi didesnę įtaką aukštos kvalifikacijos žmonių migracijai nei „stūmimo“ veiksniai Lietuvoje. Labiausiai viliojanti migracijos priežastis - darbo ir profesinės sąlygos. Išsilavinę migrantai užsienyje labiau linkę plėtoti ryšius už etninių lietuvių bendruomenių ribų; nepaisant to, jie palaiko ryšius su likusiais tėvynėje, įsijungia į lietuvių migracijos grandinę. Reemigracinės nuostatos atspindi polinkį grįžti, tačiau ketinimai grįžti yra sąlyginiai, nes emigravusieji labiausiai tikisi geresnių darbo ir profesinės realizacijos sąlygų Lietuvoje. Šios sąlygos gali sumažinti traukos į užsienį efektą (Kazlauskienė, 2006).

Leonardas Rinkevičius ir Aušra Kazlauskienė analizuoja, kaip pasireiškia „stūmimo“ ir „traukos“ mechanizmas Lietuvos išsilavinusių žmonių migracijoje ir kokį vaidmenį tokių žmonių emigracijoje vaidina jų turimas socialinis kapitalas. Tyrimo autorių teigimu, traukos veiksniai, išskyrus santykius akademinėje bendruomenėje, vaidina kur kas didesnę vaidmenį aukštesnės kvalifikacijos žmonių migracijoje, be to, pastaruoju metu aukštos kvalifikacijos žmonių migracija tampa mažiau priklausoma nuo giminystės ryšių, palaikomų su žmonėmis užsienio šalyse, ir vyksta iš esmės, kaip atsakas į sparčiai augančią aukštos kvalifikacijos darbo jėgos paklausą, o tai sudaro palankias sąlygas migrantams išsklaidyti geografiškai plačiai po priimančiąją šalį, nesitelkiant etniniuose anklavuose (Liubinienė, 2009).

2.3.3. Migrantų įvaizdis spaudoje ir literatūroje

Šiai grupei yra priskiriama šiandieniniai migrantai spaudoje, literatūroje. Tokių tyrimų Lietuvoje, dar nėra daug atlikta.

Silvijos Vėlavičienės „Lietuviškoji naujųjų migrantų periodinė spauda“ tyrimas skirtas temai apie emigrantų periodinius leidinius, kurie atspindi to meto aktualijas ir tendencijas, akcentuoja, kad pokarinės emigracijos bangos lietuvių bendruomenių ir naujųjų emigrantų tikslai ir uždaviniai, steigiant savuosius periodinius leidinius, skirtingi: jei pirmiesiems tokiems leidiniai buvo tautinės tapatybės išsaugojimo ir puoselėjimo priemonė, tai šiandieniniams emigrantams jie pirmiausiai tarnauja kaip į jų poreikius orientuotos informacijos sklaidos ir reklamos priemonė (Vėlavičienė, 2007).

Rūta Marcinkevičienė savo darbe „Emigracija spaudoje: požiūrio atspindys ar formavimas“

lietuviškoje spaudoje analizuoja „emigracijos“ sąvokos konotacijas. Spauda kurdamą ir kartodama tam tikrus retorinius vertinamuosius stereotipus, visuomenės dėmesį kreipia tam tikra nuomone.

Emigracijos sąvoka lietuvių kalboje išreiškiama kelias tarptautiniais žodžiais: emigracija, emigruoti, emigrantas, emigravimas, o lietuviškai – išeivija. Vartojami ir skoliniai egzilis, diaspora arba šiuolaikinė frazė „Lietuva išsivaikšto“ (Marcinkevičienė, 2004).

Išeiviais laikomi karo arba pokario metų emigrantai (dažniausiai lietuviai, rečiau lenkai, rusai, žydai), ypač tie, kurie išvyko į Jungtines Amerikos Valstijas. Emigrantais vaidinami pastarųjų dešimtmečių persikėlėliai iš Lietuvos ir kitų valstybių (Alžyro, Indijos, Rytų Europos) (Marcinkevičienė, 2004).

Tyrimo autorė, pastebi, kad emigracijos kontekstai skyla į dvi dalis. Ankstesnių laikų emigraciją yra vertinama neutraliai arba teigiamai. Šių dienų emigracija spaudoje daugiausia vertinama negatyviai. Emigracija valstybiniu mastu dažnai siejama su politika. Politiniame ekonominiame diskurse pasigirsta ir neutralūs šiuolaikinės emigracijos vertinimai. (Marcinkevičienė, 2004).

Emigracijos sąvokos vartosena yra plati. Kalbama apie įvairias jos rūšis: senąją, naująją, privertinę, legalią ir nelegalią, oficialią ir neoficialią. Šis žodis pradėtas vartoti ir perkeltine reikšme, kalbant apie vidinę arba dvasinę emigraciją. Emigracija taip pat metaforizuojama, jai suteikiamos konkrečių daiktų ypatybės (pvz. kylanti nauja emigracijos banga, protų nutekėjimas) (Marcinkevičienė, 2004).

Neringos Liubinienės atliktame tyrime „Lietuvių emigrantų įvaizdis“ taip pat domimasi viešuoju diskursu emigracijos klausimais bei emigranto įvaizdžiu internetinės žiniasklaidos komentaruose. Analizei panaudoti šeši portalo „Delfi.lt“ straipsnių internetiniai komentarai. Komentarų analizėje išskirtos dvi komentarų grupės, šios grupės atstovauja skirtingas pozicijas ir konfrontuoja viena kitą. Viena grupė atstovauja emigrantus, kita Lietuvoje gyvenančius žmones. Šias dvi grupes galima skirstyti į „jie“ ir „mes“. Lietuvių emigrantai yra neįtraukiami į „mes“ grupę. Jie suvokiami kaip ekonominė grėsmė gyvenantiems Lietuvoje. Ekonominis motyvas stipriai įtakoja lietuvių emigranto įvaizdį. Tėvynė arba Lietuva yra kitas veiksnys, formuojantis lietuvių emigranto įvaizdį. Tėvynė yra suvokiama emociškai, ją reikia mylėti ir veikti jos naudai. Iš Lietuvos emigravusieji ieško pateisinimo savo emigracijai pagrįsti. Abi grupės vieningai sutaria, kad reikia branginti lietuvių kalbą ir neigiamai vertina Lietuvos valdžią, Lietuvos emigrantes moteris (Liubinienė, 2006).

Konferencijoje „Mass Media and Integration“ paaiškėjo, kad lietuviai užsienio žiniasklaidoje vaizduojami kaip romų tautybės vagys ir teroristai musulmonai. Tokį užsienio spaudos formuojamą įvaizdį, konferencijos dalyviai aiškina „geros naujienos – blogos naujienos“, todėl imigracijos tema nagrinėjama tik tuomet, kai siužete vyrauja neigiamas atspalvis (Zubavyčiūtė, 2010).

Pasaulio jaunimo sąjungos atstovybės vadovė Lietuvoje Ieva Dovydenko tyrinėjo straipsnius ir žinias apie emigrantus. Ji gilinosi į emigracijos tematiką Lietuvos žiniasklaidoje ir viešąją nuomonę šia tema. Tyrinėjo penkerių metų žiniasklaidos diskursą (2005 – 2010 m.) emigracijos ir emigrantų tema trijuose internetiniuose portaluose „Delfi.lt“, „Lrytas.lt“, „Bernardinai.lt“. Pasirodžiusios antraštės buvo skirstomos į dvi kategorijas: teigiamo ir neigiamo pobūdžio. Tyrimo rezultatai parodė, kad straipsnių emigracijos ir emigrantų tematika daugėjo, tačiau 2008 metais internetiniuose portaluose „Delfi.lt“ ir „Lrytas.lt“ straipsnių sumažėjo. Šis sumažėjimas siejamas su ekonomikos stabilumu ir emigracijos iš Lietuvos sumažėjimu. 2010 m. šis publikacijų skaičius vėl išaugo. I. Dovydenko tyrimas parodė, kad (2009 – 2010 m.) neigiamų publikacijų skaičiaus augimą galėjo įtakoti ekonominė krizė ir valstybės politika (Dokšaitė, 2011).

Tyrimo autorė, analizuodama antraštes, pastebėjo, kad daugiausia portaluose buvo rašoma apie paliktus vaikus, darbo paieškose emigravus į kitą šalį, emigravusiųjų sėkmės istorijos, konsulinė informacija, grįžti neketinančių pamąstymai apie Lietuvą, statistikos duomenys ir t.t. Ievos Dovydenko teigimu, emigraciją žmonės vertina teigiamai, nors yra įsitikinę, kad visuomenėje vyrauja neigiamas požiūris į emigravusius. Kalbant apie šiuolaikinius emigrantus, jie pristatomi neigiamai, o išeiviai – neutraliai arba teigiamai. Tyrimai padėjo suformuoti kelis emigrantų portretus: emigranto nusikaltėlio, emigranto hedonisto, neatsakingo, savo šeimai nebesirūpinančio ir nutautėjusio, susvetimėjusio (Dokšaitė, 2011).

Kristina Bokertaitė tyrime „Lietuvių emigracija į ES: lietuvių naujienų portalų analizė“ tyrinėjo kas, kiek ir kaip dažnai rašo apie lietuvių emigraciją į ES, kokie naudojami šaltiniai, kokios ES šalys siejamos su lietuviais emigrantais. Tyrimo rezultatai parodė, kad Lietuvos naujienų portaluose emigracija vertina nevienareikšmiškai. Emigracijos priežastys, lietuvių emigrantų portretai, sugrįžimo planai – vyraujančios temos portaluose (Bokertaitė, 2011).

Giedrės Arbačiauskaitės magistriniame darbe „Emigracijos įvaizdžiai lietuvių dramaturgijoje“ tyrimo tikslas apžvelgti XIX a. pabaigos ir šio amžiaus dešimtmetį iš istorinės pusės ir atskleisti, kokie emigracijos įvaizdžiai įsitvirtino ir kaip jie kito lietuvių dramos kūrinuose.

Artūras Tereškinas atliko imigracijos ir imigrantų Jungtinių Amerikos valstijų bei Airijos spaudos analizę, vykdant projektą „Lietuvių tautinės tapatybės išsaugojimas europeizacijos bei globalizacijos sąlygomis: lietuviškumo raiška ir nacionalinės Airijos, Anglijos, Ispanijos, JAV ir Norvegijos tapatybių politikos“. Tyrime dėmesys skiriamas dominuojantiems šiandienų imigrantų vaizdiniais JAV ir Airijos šalių dienraščiuose, išskiriant pasikartojančias temas, ir pastebint, kad labiausiai pabrėžiami neigiami imigrantų gyvenimo aspektai (Tereškinas, 2009).

Tyrimo rezultatai parodė, kad Jungtinių Amerikos Valstijų ir Airijos spaudoje imigrantas yra kaip „kitas“, kurio reikia bijoti. Toks temos akcentavimas skatina vietinius gyventojus imtis

priemonių prieš imigrantus, nes jie suvokiami kaip priešai. Imigrantai kaltinami dėl daugybės problemų JAV ir Airijos visuomenėse, manoma kad jie trukdo nacionalinei vienybei ir socialinei harmonijai (Tereškinas, 2009).

Dažnai JAV spaudoje aprašomos neigiamos imigracijos pasekmės arba pateikiamos politikų ar visuomenės nuomonės apie neigiamus imigrantų gyvenimo aspektus. Spaudoje pabrėžiami atvejai, kai imigrantai kelia pavojų visuomenei. Emigrantai neretai pateikiami nusikalstamos veiklos kontekste (terorizmo grėsmė). Visuomenė ir politikai emigrantus sieja su pavojumi visuomenei, nešvara, ligomis. Imigrantų grupės suvokiamos kaip grėsmė egzistuojančiai socialinei tvarkai, kaip problema, kurią galima išspręsti tik sustabdžius migraciją (Tereškinas, 2009).

Žiniasklaidoje galima išskirti keletą retorinių stilių: neutralų, juodinantį, palaikantį ir reguliuojantį, nustatantį. Palaikantis retorinis stilius palaiko vieną poziciją ir sumenkina kitą. Reguluojančiu arba nustatančiu stiliumi žurnalistai pateikia vieną ar kitą imigracijos faktą kaip teisingą. Juodinamasis retorinis stilius vaizduoja imigrantus neigiamame kontekste. Neutralus retorinis stilius pateikia skirtingus požiūrius, stengdamasis pats išlikti neutralus (Tereškinas, 2009).

JAV ir Airijos spaudoje naudojami visi retoriniai stiliai, bet vyrauja neutralus. Imigrantų reprezentacija siejama su valstybe ir tautos sienų pažeidžiamumu, kirtimu, atsivėrimu. Ši siena gali būti simboline erdve arba valstybinė teritorija. Imigrantų vaizdiniai JAV spaudoje siejasi su kalbėjimu apie teritorinę erdvę rasinėmis kategorijomis. Imigrantai atskiriami nuo kitų JAV piliečių rasistiškai. Šis diskursas telkiasi ties imigrantais, kurie laikomi kitokiais ir nuo jų reikia gintis. Emigrantams apibūdinti naudojami tokie žodžiai kaip „nelegalai“, „migrantai, įvežti kontrabanda“ ar „deportuoti imigrantai“. Airijos spaudoje dažniau kalbama apie socialinės, kultūrinės ir tautinės erdvės pažeidimus. Kalbiniu ir retoriniu lygmeniu imigracija lyginama su gamtos stichija, antplūdžiu ir invazija. Taip pat įvardijama kaip „potvynis“, „dabartinė emigracijos banga“, „imigracijos bangos“, „žmonių, nelegaliai patenkančių į JAV, bangos“, „didelis emigrantų antplūdis“, „pastovi nelegalių imigrantų srovė“, „imigrantų srovė“. JAV imigrantai dažniausiai vadinami „nelegaliais darbininkais“, „nelegalais“, „imigrantais darbininkais“, „imigrantai be dokumentų“, „nelegalus imigrantas“, pabrėžiant migracijos ekonominį aspektą ir sumenkinant kitus galimus imigracijos motyvus (Tereškinas, 2009).

Monika Frėjūtė – Rakauskienė disertacijoje „Etninio nepakantumo ir ksenefobijos apraiškos Lietuvos spaudoje ES prevencinės politikos aspektu“ tyrė Lietuvos spaudos turinį etnine tematika. Siekiama atskleisti, kokiomis problemomis, temomis, problemų įvardijimais-sukėlėjais ir jų priežastingumu, kokiomis apraiškų formomis spaudos tekstuose konstruojamas etninis nepakantumas (Rakauskienė –Frėjūtė, 2009).

Nepakantumo turinio tendencijoms tirti buvo pasirinkti didžiausi dienraščiai Lietuvoje „Lietuvos rytas“, „Respublika“, „Lietuvos žinios“ ir pagrindiniai interneto tinklalapiai „Delfi.lt“, „Omni.lt“ ir dienraštis „Bernardinai“. Atlikus Lietuvos spaudos tyrimą, pastebėta, kad atsižvelgiant į atskirų etninių grupių paminėjimo dažnumą ir kontekstą, kito visuomenės nuostatos tam tikrų etninių grupių atžvilgiu. Pvz. nuomonė apie musulmonus labiausiai pasikeitė 1990 ir 1999 metais. Trečdalis respondentų nenorėtų jų matyti kaimynystėje (34 – 31 %), o 2005, 2006 ir 2007 metais jau daugiau negu pusė apklaustųjų atsakė, kad nenorėtų su jais gyventi kaimynystėje (atitinkamai 51 %, 58 % ir 59 %). Galima daryti prielaidą, kad padidėjusi neapykanta musulmonams sietina su tarptautiniais įvykiais (sprogimai 2005 metais Londone ir kitais įvykiais) Lietuvos žiniasklaidoje ir su tuo susijusiu dėmesiu vietos musulmonams ir jų bendruomenėms (Rakauskienė – Frėjūtė, 2009).

Visuomenės apklausos rodo nuolatinį nepasitenkinimą romų atžvilgiu. Visuomenės dėmesys šiai grupei padidėjo po spaudoje aprašyto, Vilniaus miesto savivaldybės inicijuoto, pastatų griovimo Vilniaus romų Kirtimų tabore. Neigiama nuomonė apie žydų etninę grupę sutampa su antisemitine 2005 metais „Respublikos“ dienraščio redaktoriaus inicijuota kampanija, nukreipta prieš žydų religinės bendruomenės apeliaciją dėl Mindaugo apartamentų statybų ant numanomų žydų kapinių Šnipiškėse, Vilniaus teritorijoje (Rakauskienė – Frėjūtė, 2009).

Spaudos tyrime dalyvavę ekspertai pastebi, kad nebūtinai spaudoje keliami problematika gali turėti įtakos tarp etniniams santykiams Lietuvoje, bet Lietuvos spaudoje pasirodę straipsniai, siejantys etnines grupes su tam tikra problematika ir tematika arba išsakantys negatyvią nuomonę etninių grupių atžvilgiu, turi įtakos visuomenės nuomonei. Atrinkus ir išanalizavus spaudoje ir internete pasirodžiusius straipsnius, paaiškėjo pagrindinės etninio turinio problemos: migracija, mažumų švietimas, antisemitizmo apraiškos, musulmonai ir islamas, žydų turto restitucija, kultūrinių mažumų paveldas, istorinių, sovietinių įvykių nusikaltimų interpretacija, nusikaltimai, neteisėta veikla, pilietybės klausimai, rasizmo apraiškos, mažumos politikoje, nepakantumo apraiškos, būstas, socialinė pagalba, tikrinių vardų rašymas nelietuviškais rašmenimis, konfliktas tarp mažumų, rusofobijos apraiškos, tolerancija, netolerancija, mažumų bendruomenės, lietuvių kalbos problemos, riaušės Estijoje (Rakauskienė – Frėjūtė, 2009).

„Rasizmo apraiškų“ problemoje vyrauja smurto prieš juodaodžius apraiškų Lietuvoje tematika. „Antisemitizmo apraiškose“ vyrauja V. Tomkaus byla. Temoje „Tolerancija, netolerancija“ vyrauja straipsniai ir diskusijos, bandančios apibrėžti tolerancijos terminą, kalbama apie netolerantiškus komentarus ir veiksmus internete (Rakauskienė – Frėjūtė, 2009).

V. Beresnevičiūtės ir I. Nausėdienės publikacija „Trys Lietuvos dienraščiai apie tautines mažumas Lietuvoje“, pristato Lietuvos pagrindinių dienraščių kiekybinį tyrimą. Analizuojama, su kokia

socialine problematika ar kokiomis socialinėmis sritimis (nusikaltimai, politika, švietimas ir kt.) yra siejamos atskiros etninės mažumų grupės (Beresnevičiūtė)

Lietuvos spaudos tyrimų, nagrinėjančių etninių mažumų ir tarptautinių santykių problematiką, beveik nėra. Paminėtini negausūs spaudos tyrimai, susiję su etninio nepakantumo tematika viešajame turinyje. Viena iš tokių – Atviros Lietuvos fondo remta A. Tereškino studija „Towards a New Politics of Citizenship: Representation of Ethnic and Sexual Minorities in Lithuania Mass Media 2002–2003“, tyrinėjanti etnines ir seksualines reprezentacijas Lietuvos žiniasklaidoje, atsižvelgiant į lyties, klasės ir amžiaus veiksnius.

2.3.4. Migrantų patirtis emigracijoje ir Lietuvoje

Šioje grupėje pristatoma tyrimai apie ankstesniųjų ir šiandieninių migrantų patirtį. Sociologinių ir antropologinių tyrimų esama nedaug. Tokių tyrimų autoriai yra Vytis Čiubrinskas, Ieva Akstinavičiūtė.

Vytis Čiubrinskas atliko keturis tyrimus „Transnacionalinis identitetas ir paveldas: lietuviškumas diasporoje“, „Socialinės ir kultūrinės antropologijos teorijos“, „Diasporos lietuviškumas: repatriantų identitetas post socialistinėje Lietuvoje“ ir „Tautinio identiteto antropologinio tyrinėjimo klausimai“ orientuoti į Jungtinių Amerikos valstijų diasporą. Viename iš V. Čiubrinsko tyrimų domimasi lietuviškuoju dėmesiu repatriantų identitete postsocialistinėje Lietuvoje ir lietuviškumo konstravimu tarp skirtingų lietuvių išėivių bangų, jų identitetu, paveldu (Čiubrinskas, 2008).

Istorikai analizavo ankstesnių laikotarpių emigrantų iš Lietuvos gyvenamą diasporą. Ievos Akstinavičiūtės tyrime „Antropologinė „namų“ idėjos perspektyva: lietuvių diasporos žmonių tikslas ar saugi vieta „judant“?“ analizuojama reemigrantų patirtis. Tyrime siekiama sužinoti, kodėl po ilgų gyvenimų metų praleistų vakarų valstybėse, kai kurie emigrantai nusprendžia sugrįžti arba nesugrįžti į Lietuvą. Tyrime siekiama sužinoti, kurią šalį emigravusieji laiko savo „namais“, sugrįžusiųjų į Lietuvą reintegracijos ir visuomenę patirtį (Akstinavičiūtė, 2006).

2.3.5. Šių dienų emigrantų patirtis ir kasdienybė

Moksliniai darbai skirtingais aspektais analizuoja šiandieninių emigrantų patirtis ir kasdienybę.

Vytauto Didžiojo universiteto, Socialinių tyrimų instituto ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos vykdomas projektas „Lietuvių tautinės tapatybės išsaugojimas europeizacijos bei globalizacijos sąlygomis: lietuviškumo raiška ir nacionalinės Airijos, Anglijos, Ispanijos, JAV ir

Norvegijos tapatybių politikos“ ir Vytauto Didžiojo universiteto ir Socialinių tyrimų instituto projekto „Lietuvių tautinio identiteto raiškos būdai: socialinė atmintis, kultūrinis tęstinumas ir kaita globalizacijos sąlygomis“ duomenys parodė, kad emigracija lietuvių informantų yra neatsiejama su nutautėjimu, kadangi emigravusieji turi lietuviškas šaknis arba siekia išsaugoti lietuviškumą (Liubinienė, 2009).

Daivos Kuzmickaitės monografijoje analizuojama migrantų iš posocialistinės Lietuvos migravimas, kūrimasis ir gyvenimas Čikagoje 1988 – 2000 metų laikotarpiu. Tyrime dėmesys skiriamas socialiniams tinklams, lyčiai, rasei ir sociodemografinėms charakteristikoms (išsilavinimas, šeimyninė padėtis, religija, anglų kalbos įgūdžiai) kurie turi įtakos imigrantų adaptacijai, darbui ir šeimyniniam, o taip pat ir bendruomeniniam gyvenimui Čikagoje (Liubinienė, 2009).

Neringa Liubinienė analizuoja „namų kūrimosi“ procesus tarp migrantų iš Lietuvos šiaurės Airijoje. Šiuo tyrimu buvo siekiama identifikuoti pirmos kartos migrantų „įsivietinimo“/ „išsivietinimo“ bruožus ir konstruojamas socialines ir konstruojamas sociakultūrinės vietas/erdves („Savą erdvę“), nustatyti migrantų iš Lietuvos Šiaurės Airijoje suasmenintos vietas/ erdvės konfigūraciją, išryškinamą per jos bruožus, ypatybes, ribas (Liubinienė, 2009).

Vilniaus universiteto mokslo komiteto remiamas projektas „Lietuvos emigrantai ir jų vaikai: atitolio ¹ šeimų sociologinis tyrimas“ 2004 - 2006 metais atliko tris sociologinius tyrimus. Dviejuose tyrimuose buvo analizuojama atitolio šeimų problematikos pateikimas Lietuvos spaudoje ir internetiniame portale „Delfi.lt“, o trečiajame buvo aptariama I. Levin metodu nustatyti atitolio vaikų stigmatizavimo būdai ir stigmos valdymo strategijos (Juozeliūnienė, 2008).

Išnagrinėjus straipsniuose ir komentaruose minimas atitolio šeimų struktūrines charakteristikas, galime teigti, kad tokios šeimos nėra homogeninė grupė, todėl nederėtų kalbėti apie atitolio šeimas apskritai.

Po atliktų tyrimų, paaiškėjo atitolio šeimų pateikimo spaudoje ir internetiniame portale „Delfi.lt“ rezultatai. Skiriami trys šeimų tipai:

1. kuris šeimos narys išvyko į užsienį;
2. pagal tėvų santuokinį statusą išvykimo į užsienį momentu;
3. pagal vaiko globos Lietuvoje pobūdį.

Buvo išskirta vaikų vienišumo ir vaikų stigmatizavimo klausimai. Dažnai vartojamos sąvokos „vienišumas“ ir „vienatvė“. Daugeliu atvejų šios sąvokos vartojamos sinonimiškai. Vaikų vienišumas

¹ Atitolio šeimos objektas yra asmenų grupė, kurioje vienas tėvų (abu tėvai) ir vaikas (-ai) gyvena skirtinguose namų ūkiuose skirtingose šalyse. Šie asmenys suvokia save kaip šeimą (ir artimiausius socialinės aplinkos taip pat laikomi šeima). Terminą „atitolio šeima“ 2006 metais pasiūlė I. Juozeliūnienė ir M. P. Šaulauskas. Šis terminas nurodo „tolį“ bet ne skirtumą, jame nėra stigmatizuojančios konotacijos, o turinys žymi erdvės charakteristiką ir tarpasmeninių santykių pobūdį.

apibrėžiamas „laukimo“ (pastovus tėvų laukimas) reikšme ir jautrumo arba agresyvumo charakteristika (padidėjęs jautrumas ar agresyvumas lyginant su „normaliu jautrumu arba agresyvumu“) (Juozeliūnienė, 2008).

Atitolio šeimų vaikai spaudoje apibrėžiami kitaip nei „normalių šeimų“ vaikai. Pažymimas nukrypimas nuo „standartinių tėvų – ir vaikų“ santykių. Nurodoma, kad tėvai juos paliko dėl ekonominių sąlygų. Vaikai vadinami nemylimais, kuriems būti „paliktais“ yra gėda.

Vienišumas siejamas su „palikti ir nemylėti vaiko“ temomis. Paprastai dėl to yra kaltinami tėvai, kurie pasirinko pinigus, asmeninius tikslus, dėl psichologinės traumos vaikams, pažeisto tapatumo, rimtų pasekmių ateityje. Tačiau pasitaiko nuomonių, kurios gina tėvus, kurie paliko vaikus dėl ekonominių sąlygų, gelbėjantis nuo skurdo (Juozeliūnienė, 2008).

Didėjant emigracijai, 2004 metų gegužės mėnesį, Lietuvos spaudoje padaugėjo publikacijų skaičius atitolio šeimų tema. 2006 metais buvo atlikta straipsnių šia tema Lietuvos žiniasklaidoje analizė. Analizei buvo pasirinkta spauda (laikraščiai ir žurnalai). Nustatyta kad pusė straipsnių yra analitiniai, kuriuose aptariama emigracijos priežastys, motyvai, nurodomos emigracijos pasekmės emigrantams ir jų vaikams. Kiti straipsniai priskiriami deskriptyviniam pobūdžiui, juose atpasakojamos gyvenimo istorijos, asmenų patirtys, pateikiami interviu (Juozeliūnienė, 2008).

63 procentuose straipsnių vyrauja neigiamas šeimos pateikimo kontekstas. 16 procentų straipsnių pateikia teigiamą kontekstą: aprašo sėkmingas patirtis. 21 procentas straipsnių pateikiami neutraliu aspektu, tik pateikiant faktus ir vengiant vertinimų. 16 % straipsnių pateikiami pirmajame leidinio puslapyje, o 26 % - pirmuose penkiuose ledinio puslapiuose. Tyrime buvo naudota dvi metodikos: antraščių analizė ir straipsnių turinio analizė. Analizuojant antraštes, buvo siekiama nustatyti, kokie raktiniai žodžiai parenkami straipsnių pavadinimams. Kalbant apie antraščių nuotaiką, straipsnius galima suskirstyti į dvi grupes:

Neigiamas kontekstas. Atitolio šeimų savumai pristatomi neigiamu kontekstu (58 % straipsnių antraščių). Šiose antraštėse žodis „vaikai“ su neigiamą prasmę turinčiais žodžiais: našlystė, aukos, pamestinukai, nelaimingi, vieniši. Emigracijos reiškinys siejamas su neigiamomis pasekmėmis (Juozeliūnienė, 2008).

Neutralus kontekstas. Antrajai grupei priklauso neutralūs publikacijų pavadinimai, nesukuriantys jokios konkrečios nuotaikos (42 % straipsnių antraščių). Emigracija pateikiama kaip faktas, be jokio nusistatymo, juose retai vartojami žodžiai, susiję su namais ir šeima (Juozeliūnienė, 2008).

Straipsnių turinio analizė leidžia atskleisti pagrindinę tekstų struktūrą. Kokybinės turinio analizės metu paaiškėjo, kad tėvų išvykimas į užsienį buvo nagrinėjamas ekonominiu aspektu. Plačiau aptariamas tik materialinės gerovės siekis. Asmens savirealizacijai, geresnių perspektyvų paieškai

skiriama mažiau dėmesio. Šeimos narių bendravimo ypatumai, tėvams išvykus į užsienį, aplinkinių žmonių paramai taip pat skiriama mažai dėmesio. Nustatyta, kad dažniausiai, kaip prasminis vienetas, yra minima vaikai (21,7 %), darbas (13,2 %), gimtinė (12,2 %), užsienis (11,2 %), tėvai (11,3 %). Žiniasklaidoje, kalbant apie atitolio šeimą, didžiausiais dėmesys yra skiriama darbui užsienyje ir emigrantų vaikams (Juozeliūnienė, 2008).

Nustatyta, kad sąvokos „vaikai“ ir „tėvai“ kartu paminėti 356 sakiniuose. „Darbas“ su „užsieniu“ ir „vaikai“ su „globėjais“ paminėti 249 sakiniuose. Neigiamas emocijas nusakančios žodžių grupės pasikartoja 152 kartus. Pirmoji klasterių grupė susideda iš reikšminių vienetų: darbas, užsienis, gimtinė, šeima, pinigai. Antroji grupė susideda iš prasminių vienetų, susijusių su šeiminiiais santykiais: vaikai, tėvai, palikimas, globėjai, išgyvenimai (Juozeliūnienė, 2008).

Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad Lietuvos žiniasklaida žvelgia per neigiamą emigracijos pasekmių prizmę, straipsniams skiriant svarbias vietas leidiniuose. Daugiausia dėmesio skiriama neigiamoms tėvų išvykimo pasekmėms t.y. vaiko patiriamoms neigiamoms emocijoms: liūdesiui, vienišumo ir išdavystės jausmui, dėmesio ir meilės stokai. Svarbiausiu emigracijos motyvu laikoma materialinės gerovės paieška. Vaikų išgyvenimai yra pagrindinės temos viešajame diskurse, tačiau siekiama įrodyti, kad vaikų gerovė turi priklausyti nuo suaugusiųjų elgesio. Vaikų išgyvenimai ir elgesys apibūdinamas suaugusiųjų vertinimais (Juozeliūnienė, 2008).

G. Malinauskas tyrinėjo laikinos darbo migracijos poveikį vaikui. Tyrime aiškinamasi, ką vaikai išgyvena tėvams išvykus laikinai dirbti į užsienį. Tyrimo rezultatai parodė, kad tėvai, siekdami susikurti gerovę, stengiasi nekreipti dėmesio į vaikų išgyvenimus (Malinauskas, 2006).

Aušros Maslauskaitės ir Vlados Sankūnienės tyrime apie transnacionalines šeimas, apibrėžiami transnacionalinių šeimų tipai, jų struktūra, sociodemografinės charakteristikos. Tyrime atskleidžiama transnacionalinių šeimų susiformavimo sąlygos, vertinama transnacionalizmo pasekmės šeimai (Maslauskaitė, 2007).

Šio tyrimo rezultatai parodė, kad šeimose, kuriose išvykusi motina, dažniausiai auginamas vienas vyresnis vaikas. Šeimose, kur emigravęs tėvas, šis skaičius nėra diferencijuotas pagal vaikų skaičių ir amžių. Šeimų migraciniai sprendimai yra motyvuojami materialinių, vartojimo, asmeninės ar profesinės savirealizacijos paskatų. Svarbus migraciją skatinantis veiksnys yra neigiamas socialinių ir pilietinių teisių realizavimo galimybių Lietuvoje vertinimas. Migracijos motyvai turi didesnę vertę tėvams nei vaikams, todėl kintanti šeimos struktūra ir santykiai vaikų suvokiami ir vertinami skirtingai, nei galvoja tėvai. Tėvų laikinas išvykimas, dažnai virsta ilgalaikiu, su pasekmėmis, kurių nesitikėjo. Migravus vienam asmeniui, šeima turi adaptuotis ir naujai apsibrėžti šeimos vaidmenis. Vaidmenų pokyčiai vertinami neigiamai, nes išauga vaidmens krūvis (Maslauskaitė, 2007).

Santykius, su vienu iš emigravusių, šeima palaiko trimis būdais: jam sugrįžtant, per transnacionalinį bendravimą ir lankant išvykusį užsienio šalyje. Emigracija transnacionalinėms šeimoms gali tapti neigiama pasekme, nes daugelis masto apie skyrybas. Vaikai yra pažeidžiamiausi tokių šeimų nariai. Trečdalis šeimų susiduria su vaikų emocinio, intelektualinio arba socialinio elgesio neigiamais pokyčiais. Tėvai dažnai nesuvokia savo vaiko elgesio problemų arba jas neigia. Šeimos ketinimas emigruoti sukelia vaikui stresą dar Lietuvoje (Maslauskaitė, 2007).

Tyrimas parodė, kad vaikai suprantami, kaip fizinius ar vartojimo poreikius turinti būtybė, turinti neigiamos įtakos tėvams priimant migracinius sprendimus (Maslauskaitė, 2007).

Emigracija pakeičia subjektyvų vertinimą apie savo finansinę padėtį, vartojimo galimybes. Šeimos emigracijos procesas baigiamas šeimai išsivežus į užsienį vaikus. Užsienyje adaptavęsi vaikai tampa tarpininkais tarp išorės ir šeimos pasaulio.

Švietimo tematikos tyrimai susiję su emigrantų vaikų švietimo ir ugdymo aktualijomis. Jonas Ruškus, Daiva Kuzmickaitė ir Dainius Žvirdauskas savo darbuose tyrinėjo į Lietuvą sugrįžusiųjų emigrantų vaikų ugdymo problemas. Ingrida Celešiūtė tyrime nagrinėja lietuvių migrantų vaikų švietimo ir lituanistinio ugdymo klausimus ir problemas užsienio šalyse (Celečiūtė, 2008).

2.3.6. Emigrantų sveikatos tyrimai

Šios grupės tyrimai susiję su psichologinėmis arba sveikatos priežiūros temomis. Su emigrantų sveikata susijusių tyrimų dar nėra daug, tačiau tokie tyrimai itin aktualūs, nes imigrantai yra itin pažeidžiama grupė. Šis klausimas aktualus visai Europai, nes imigrantai iš Azijos, Afrikos ar skurdėsių valstybės, emigruoja į ekonomiškai stipresnes valstybes.

Šiomis temomis domėjosi Rasa Markšaitytė savo disertacijoje „Psichologinių ir socialinių charakteristikų svarba lietuvių migraciniams ketinimams bei emigravimui“. Šioje disertacijoje nagrinėjama ilgalaikė lietuvių emigracija, siekiama išsiaiškinti psichologiniai ir socialiniai veiksniai, susiję su lietuvių ketinimais emigruoti ir emigravimu. Baigiamuosiuose magistriniuose darbuose šią temą tyrinėjo - Ieva Patamsytė „Emigracijoje gyvenančių lietuvių asmenybės bruožų, sveikatos rodiklių ir prisitaikymo naujoje aplinkoje sąsajos“.

Dauguma migracijos tyrimų Lietuvoje vis dar orientuojasi į makro perspektyvą, akcentuojant migracijos procesų dydį, tendencijas, stūmimo ir traukos veiksnius, grėsmes Lietuvai, migracijos politikos situaciją. Daug tyrimų Lietuvoje atliekama tyrinėjant individų motyvacias ir nuostatas emigruoti, auga žiniasklaidos, sociologinių ir antropologinių tyrimų, akcentuojančių individualias

šiandienų migrantų patirtis, ir apskritai jų gyvenimą migracijoje, skaičius. Pastarųjų tematika labai įvairuoja paliečiant identiteto, šeimos, ryšių, „namų“, grįžimo, švietimo ir kt. klausimus, tačiau kartu atskleidžia, kad esama dar labai daug neatsakytų klausimų bei erdvės tolesniems tyrimams. Pakankamai nedaug tyrimų yra atlikta emigrantų sveikatos tema. Daugiausia dėmesio skiriama su emigrantų vaikais susijusiems tyrimams.

2.4.Migracijos tyrimai užsienio valstybėse

Su migracija susijusių tyrimų gausu ir užsienio valstybėse. Tokius tyrimus įtakojo augantis migrantų skaičius ekonomiškai stipriose šalyse. Šiandien dauguma emigrantų išvažiuoja į Jungtinę Karalystę ir Airiją, todėl tyrinėjama darbo migrantų problemos šiose šalyse.

Viktorija Bauere, Paul Densham, Jane Millar ir John Salt analizuoja geografinį darbo migrantų pasiskirstymą Jungtinėje Karalystėje, aptaria darbo pasiskirstymą pagal darbo vietas, valandas, darbo užmokestį. (Bauere, 2007).

David Robinson ir Kesia Reeve domėjosi atvykstančių migrantų patirtimi apsigyvenant. Gary Craig, Aline Gaus, Mick Wilkinson, Klara Strivankova, Aidan McQuade analizavo, kaip migrantai patenka į „vergiją“ (Liubinienė, 2009).

Projektas ANIMATE ir Konfliktų tyrimų institutas yra pagrindiniai tyrimų apie migrantus vykdytojai. Konfliktų tyrimų institutas tyrinėja, analizuoja įvairius klausimus, susijusius su migracija, o ANIMATE tyrinėja rasizmą, išankstinį nusistatymą ir diskriminaciją (Animate, 2004).

Kai kurie mokslininkai (pvz. Witting, McCubbin, ir t.t.) emigracijos reiškinių sieja su psichologinėmis asmens charakteristikomis.

Emigrantų sveikata rūpinamasi tiek Europoje, tiek JAV. Mokslininkai atliko daugybę tyrimų emigrantų sveikatos tema. Tyrimai analizavo emigrantų rūkymą ir alkoholio vartojimą. Vokietijoje atlikti emigrantų iš buvusios Sovietų Sąjungos epidemiologiniai tyrimai. Švedijoje atliktas tyrimas, kuris nagrinėjo etniškumo, amžiaus, lyties, šeimyninės padėties, imigracijos laiko įtaką savižudybei.

Steven Sack tyrimas apėmė 34 valstybes. Šis tyrimas taip pat tyrinėjo tarptautinės migracijos įtaką savižudybėms (Narkienė, 2006; Liubinienė, 2009).

Kiti tyrimai apie migrantus yra susiję su migrantų pasitenkinimu gyvenimu. Emigrantų pasitenkinimas gyvenimu dar mažai tyrinėta sritis, vieni tyrimai teigia, kad emigracija neturi įtakos pasitenkinimu gyvenimu arba didina pasitenkinimą gyvenimu, tuo tarpu kiti rezultatai rodo, kad emigracija turi neigiamos įtakos pasitenkinimui gyvenimui.

Kontekstai, kuriuose JAV spaudoje pateikiami imigrantai ir imigracija yra šie: nelegali imigracija, imigracijos įstatymai, darbo vietos imigrantams, imigrantų nusikaltimai, migracijos problemos pasau-

lyje, migracija kaip politinių kovų įrankis, migracija kaip visuomenę skaldanti problema, globalizacija ir daugiakultūriškumas, migrantų gyvenimo kasdienybė (Tereškinas, 2009).

Airijos spaudoje išskiriami šie kontekstai: imigracijos įstatymai; imigrantai ir švietimo sistema; globalizacija, tautinė tapatybė ir imigrantai; prekyba žmonėmis; imigrantų nusikaltimai. JAV ir Airijos spaudoje paplitusios šios diskurso manufaktūros: imigrantai, kaip priešai ir bauginantys kiti; imigrantai, kaip nusikaltėliai bei rizikos veiksnys ir grėsmė; imigrantai, kaip ekonominė našta valstybėms; imigrantai, kaip politinių diskusijų ir politinių pažiūrų lakmusas; imigracija, kaip globalizacijos pasekmė; imigrantai, kaip kultūriškai ir ekonomiškai prisidedantys prie JAV ir Airijos šalių gerovės (Tereškinas, 2009).

Migracija ir migrantai, su jais susijusios problemos, vis labiau atkreipia ir rusų dėmesį. Apie tai rašo ir kalba žurnalistai ir valdininkai, politikai ir mokslininkai. Mokslininkai dažnai analizuoja problemą, neieškodami konstruktyvių sprendimų. Žurnalistų diskurse problemą bandoma supaprastinti, o politiniame diskurse – siūlomi paprasčiausi sprendimai, ignoruojant galimas pasekmes (Мукомель, 2010).

Jungtinėse Amerikos Valstijose ir šalyse su senomis imigracijos tradicijomis, vykstančiuose diskursuose vyrauja ne tik ekonominiai, bet ir politiniai bei sociokultūriniai argumentai. Pagrindinė tema - nelegalios migracijos problema, ypač pietinėse valstijose. Imigracijos ribojimo argumentai koncentruojasi aplinkoje, ekonomikoje, esamos sistemos defektuose ir „asimiliacijos problemose“.

Šiaurės šalyse (Danija, Norvegija, Suomija, Švedija) emigrantai, kaip ir visoje Europoje, yra vertinami nevienodai. 1999 - 2004 metais pagrindinės temos figūravusios Suomijos spaudoje buvo visuomenės ir migrantų santykiai, administraciniai ir teismo veiksmai, naujų emigrantų atvykimas, teismo procesai ir pažeidimas.

Danijoje apie emigrantus žiniasklaidoje daugiausia atsiliepiama neigiamai. Radijo ir televizijos laidose pateikiama, kad smurtas ir nusikalstamumas didėja dėl imigracijos ir prieglobsčio ieškojimo.

Rusijoje nelegali migracija siejama su terorizmu, nusikalstamumu ir narkotikų problemomis. Informacijos vartotojui peršama viena problema - migracija plus terorizmas, migracija ir nusikalstamumas. Tai atitinka kitataučio migranto paveikslą - migrantas – teroristas, migrantas – narkotikų kurjeris. Lygiagrečiai nurodoma problemos sprendimo kelias: užkarda terorizmui – migracijos ribojimas. To pasėkoje manipuluojama netikrais duomenimis, vertinimais ir marginalijomis, pseudo mokslinėmis hipotezėmis. Pagrindinė tokios etninės migracijos „statistikos“, skelbiamos spaudoje, funkcija yra pateikti formalių argumentų, remiančių idėją, kad imigrantai kelia vis didesnę problemą Maskvos ir visos Rusijos gyventojams. Publikacijose pateikiami skaičiai stiprina nerimą, nuogastavimus, nepasitikėjimą, ir kitas neigiamas emocijas, sukeliančias nusistatymą prieš etninius migrantus. Nepriklausomai nuo skirtingų autorių nusiteikimo vienu ar kitu etninių bendrijų atžvilgiu, tapomas

įspėjantis vaizdas „priešas už vartų“. Pateikti skaičiai pamastymui apie „geltonąjį pavojų“ ar „musulmonišką grėsmę „ perkelti į pokalbių lygmenį (Мукомель, 2010).

Oficialiai deklaruodami suinteresuotumą imigrantų priėmimu, žinybų, atsakingų už migracijos procesus, valdininkai nemažai prisideda prie negatyvaus migracijos procesų pateikimo. „Migracijos daro didelę negatyvią įtaką ekonomikai, socialinei politikai ir kriminaliniai padėčiai. Tokios pozicijos pagrindimui vartojami statistiniai duomenys, valdininkų pateikiami žiniasklaidai. Rusijos valdininkai, besirūpinantys nelegaliais migrantais, vis dažniau vartoja žodį „deportacija“ nei „amnestija“. Valdininkai susiduria su migrantų problemomis, o tai neišvengiamai keičia jų požiūrio kampą. Jiems tenka rinktis ir įgyvendinti konkrečias priemones, kurių poveikį bus galima įvertinti tik praėjus kuriam tai laikui (Мукомель, 2010). Būtina suprasti, kad valdininkiškas migracijos problemų supratimas ir perspektyvos nėra vienintelė teisinga nuomonė.

Dabartinių politikų požiūris į migracijos procesus yra struktūruotas pagal partinę priklausomybę. Dešinieji, liberalai: jų pozicija yra už aktyvią migracijos politiką, migrantų teises.

Kairieji linkę laikytis griežtos migracinės politikos, linkę į izoliaciją, susirūpinę socialinėmis migracijos pasekmėmis .

Etninio migranto paveikslą sudaro išskirtinai negatyvaus vertinimo charakteristikos. Jis agresyviai siekia sėkmingos adaptacijos mieste, kelia grėsmę vietinių gyventojų ekonominei gerovei, jo kultūra ir socialiniai santykiai neatitinka aplinkai priimtinių normų, jis gyvena uždaros etninės bendruomenės rėmuose, stengiasi kontroliuoti naudingiausias ir sėkmingiausias ekonominius objektus, jo pasirodymas mieste kelia įvairiausias problemas: epidemijas, nusikalstamumą, narkomaniją. Pagrindiniai migrantų stereotipai, reguliariai vartojami rusiškose publikacijose: išeiviai iš Kaukazo ar Vidurinėsios Azijos (Baltijos, Ukrainos, ir Moldovos migrantai yra gana toleruojami), nemaloni išvaizda, sergantys pavojingomis ligomis, neturintys išsilavinimo, profesijos, blogai kalba rusiškai, negerbia, neturi kultūros, papročių, nesilaiko elgesio normų, imasi bet kokio sunkaus ir purvino darbo, kurio nenori atlikti vietiniai, dirba nelegaliai, yra nevieningi, sudaro etnines kriminalines grupuotes, užsiima kriminaliniais nusikaltimais, sukelia socialines problemas, vykdo valiutos išvežimą į kitas šalis, tuo keldami nacionalinę ekonomiką ir darydami finansinę žalą Rusijai (Скребцова, 2007).

Išvardinti požymiai yra artimi rasistinės ideologijos požymiams, kuriuos išskyrė T. A. van Deikas „rasistinis diskursas perdeda išvaizdos ar kultūrinius skirtumus tarp „savų“ ir „svetimų“ ir nuolat aiškina ir nuolat nustatinėja ribas kas įeina į sąvoką „mes“ o kas ne.“ Jis lygina „jų“ normas ir vertybes su „mūsų“ mūsų naudai ir jaudinasi tik dėl „mūsų“ išteklių. Vėliau dėmesys atkreipiamas į tai ką „jie“ daro ne taip, o „mes“ – taip, kaip „mūsų“ interesams kenkia „svetimi“.

Elektroninėje žiniasklaidoje: kiekvienoje laidoje apie nusikalstamumą akcentuojama etninė nusi-kaltėlio priklausomybė ir tai, kad jis atvykėlis. Dauguma nacionalistų forumų dalyvių pasisakymų

mirga gramatiniu ir leksiniu neraštingumu, necenzūriniais terminais. Greta forumų, kur anoniminiai dalyviai nesivaržo vartodami išsireiškimus, yra daugybė specifinės ideologijos ir terminologijos svetainių. Apie turinį galima spręsti iš šūkio „Mes šeiminkai savo namuose, o šeiminkas turi teisę spręsti, kur, kokiam laikui apgyvendinti svečią ir ar išviso jį įsileisti. Ypač jei kas nors atėjo į tavo namus, kad apvogtų ar išvytų iš namų tave patį“ (Скребцова, 2007).

Maskvos Helsinkio grupė atliko nacionalizmo, rasizmo ir ksenofobijos Rusijos spaudoje monitoringą. Neapykantos kurstymas suvokiamas kaip tautinės, religinės ir kitokios neapykantos skleidimas. Šio tyrimo metu paaiškėjo, kad publikacijose ryškėja rasistinė ideologija nuo atviro neapykantos kurstymo, raginant susidoroti fiziškai ir diskriminuoti, iki santykinai „silpniausio“ nepakantumo formos, susijusios su nepagarbiu tam tikros tautybės paminėjimu masinės informacijos priemonėse (nekorektiški juokai etnine tema arba etninės grupės paminėjimas neigiamame kontekste) (Скребцова, 2007).

P. Hartmanno, C. Husbando ir J. Clarko tyrimas „Race as news“ (1974) apie rasę, kaip naujienas, kur analizuojamos rasistinės išankstinės nuostatos Didžiosios Britanijos spaudoje 1963–1970 m. Tyrime į nuostatas, veikėjus, rasinius santykius, žvelgiama kaip į kultūrinius ir subkultūrinius reiškinius, labiau pabrėžiant situaciją, kurioje šis reiškinys vyksta matuojant priešiško arba tolerancijos lygį. Tyrime sakoma, kad rasistinės nuostatos priklauso nuo įvairiausių aplinkybių bendruomenėje, tuo tarpu spauda svarbesnį vaidmenį gali vaidinti piešdama bendrą rasinio santykio, kuriose jie plėtojasi, vaizdą. Esminiu tyrimo klausimu tapo „medžiagos“ turinys „piešiant“ „spalvotojo“ poveiklį Didžiosios Britanijos spaudoje. Tyrime kiekvieno laikraščio žinutė, taikant turinio analizę, buvo suskirstyta į apibendrintas temas ir potemes, buvo matuojamos ir temai skiriamos eilutės, išskirtas turinio tipas (naujienos, redaktoriaus straipsniai, straipsniai, laišakai, paveikslai (be teksto), paveikslukai). Buvo žiūrima, ar pavadinimas sutampa su tais klausimo aspektais, kuriuos nagrinėja spauda (Скребцова, 2007).

T. van Dijko studija „Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk“ (1987) nagrinėja ne tik spaudą, bet ir atliktus nestruktūruotus interviu su atsitiktinai pasirinktais respondентаis. Rasizmas analizuojamas nuomonės, požiūrio lygmeniu, t. y. tiriamas jo konstruktas spaudoje. Žiūrima, iš kokios dimensijos susideda tie požiūriai, kokia nuomonė išreiškiama apie etnines mažumas, kaip tie požiūriai ar nuomonės yra organizuojami (Скребцова, 2007).

M. Hussainas atliko tyrimą komerciniuose Danijos dienraščiuose. Buvo analizuojamos su etniškumu, rase, etniniais ir rasiniais santykiais susijusios naujienos ir atlikti nestruktūruoti, atviri interviu su daugumos etninės bendruomenės nariais. Taikant kritinį diskurso analizės metodą, buvo išskirtos nuostatos ir įsitikinimai apie etnines mažumas, analizuojamos pagrindinės visuomenėje diskutuojamos temos ir klausimai apie etnines mažumas, aptarti spaudoje. Tai buvo lyginama su temomis ir klausimais, konstruojamais kasdieniauose pranešimuose apie etnines mažumas.

Švedijoje, Danijoje ir Suomijoje etninėms mažumoms žiniasklaida skiria daugiau dėmesio, tuo tarpu Norvegijoje mokslinių tyrimų apie mažumas trūksta.

3. EMIGRANTŲ ĮVAIZDIS INTERNETINĖJE ŽINIASKLAIDOJE IR INTERNETINIUOSE KOMENTARUOSE: TYRIMAS

3.1. Tyrimo eiga ir metodika

Šiandieninėje Lietuvoje migracijos ir emigracijos tema ypač populiari ir aktuali. Pastaruoju metu migracija ir emigracija tampa svarbiu viešosios politikos ir politinių diskusijų objektu tiek Amerikoje, tiek Europoje. Ypač šis dėmesys padidėjo po rugsėjo 11 dienos išpuolių, o dar labiau per ekonominę krizę. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare ir atsivėrus valstybių sienoms, suaktyvėjo emigracijos ir imigracijos srautai, taip pat padidėjo žiniasklaidos dėmesys migracijai.

Šis reiškinys įvairiai atsispindi spaudoje, tačiau sukaupus didelį kiekį tekstų fragmentų viena ar kita tema, paprastai išryškėja tik keli kontekstų tipai, rodantys minimų reiškinių supratimą ir vertinimą. Emigracija taip pat ne išimtis, nes spauda, kurdama ir kartodama tam tikrus retorinius vertinamuosius stereotipus, kreipia visuomenės nuomonę tam tikra linkme, formuodama vertybes požiūrius ir įvaizdžius.

Internetinė žiniasklaida - naujausia žiniasklaidos rūšis virtualioje erdvėje, jungianti tradicinę žiniasklaidą (spaudą, televiziją, radiją). Ji šiuo metu yra intensyviausiai besivystanti žiniasklaidos rūšis. Elektroninės žiniasklaidos straipsniai ir komentarai yra įdomiausia „vieta“ kur galima sužinoti įvairių nuomonių apie emigraciją ir emigrantus. Internetinių straipsnių komentaruose apie emigraciją ir emigrantus galima išskirti dvi grupes „emigravusieji“ ir „neemigravusieji“. Abi šios grupės yra sąlyginės, nes nustatyti ar komentuoja emigrantas ar gyvenantis Lietuvoje kartais sunku, tačiau tokie žodžiai kaip „negrįšiu“, „parvažiuosiu“ arba „išvažiuosiu“, „išvyksiu“ ir t.t. leidžia suprasti, kokiai grupei galima priskirti komentatorių.

Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, koks yra emigrantų įvaizdis elektroninėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose.

Palyginus tyrimo metu gautus rezultatus, bus galima sužinoti, kaip emigrantai suvokia patys save, kokius juos mato lietuviai, likę gyventi Lietuvoje, nustatyti straipsnio autoriaus nuostatas, teksto atspindimą nuomonę ir nuotaikas, sukeltas skaitytojams, straipsnio komentatoriams. Šis tyrimas yra žvalgomasis, jo metu gauti duomenys bus galimybė tolesniems tyrimams plėtoti šia tematika.

Tyrimo problema – ar nuomonė apie emigrantus straipsniuose įtakoja komentaruose išsakomą nuomonę.

Tyrimo objektas – internetiniai straipsniai apie emigrantus bei emigraciją ir straipsnių komentarai.

Tyrimo tikslas – ištirti, kokią emigrantų įvaizdį akcentuoja internetiniai straipsniai ir jų komentarai ir nustatyti ar straipsnyje išsakoma nuomonė turi įtakos komentatorių pasisakymams.

Tyrimo uždaviniai:

1. Sužinoti, kokią nuomonę apie emigrantus akcentuoja internetiniai straipsniai;
2. Nustatyti, kokia nuomonė apie emigrantus vyrauja šių straipsnių internetiniuose komentaruose;
3. Palyginti internetinių straipsnių nuomonę su komentatorių išsakymu.

Tyrimo hipotezė: internetiniai straipsniai įtakoja komentatorių nuomonę apie emigrantus.

Tyrimo metodas. Siekiant ištirti emigrantų įvaizdį internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose, buvo pasirinktas kiekybinis turinio analizės metodas, kuris yra vienas populiariausių tyrimų metodų, naudojamas ir sociologijos mokslininkų ir pradedančiųjų socialinių reiškinių tyrinėtojų. Manoma, kad tekstai yra neatsiejami nuo žmonių gyvenimo realybės. Šis metodas leidžia suprasti žmogaus kultūros pasakojimus (pvz. įvairius tekstus), kuriuose atsispindi pats žmogus, jo elgesys, požiūris, vertybės, nuomonės tų žmonių, kurie kūrė tekstus.

Turinio analizė dažnai yra taikoma žiniasklaidos tyrimuose. Tyrimo metu tiriama matomi, akivaizdžiai išreikšti turinio elementai, jie sistemingai kategorizuojami ir analizuojami. Kiekybinė turinio analizė leis sužinoti, kokios raktinių žodžių kategorijos formuoja emigranto įvaizdį.

Tyrimas remiasi straipsniais, juose galima ieškoti tam tikrų tikrovės konstrukto. Galima pamatyti, kiek tekstas atitinka aprašomąją tikrovę, o tuo pačiu ir sukuria vaizdinį, kuris turi savitus požymius ir formuoja savitą grįžtamąjį ryšį su auditorija. Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, koks yra emigrantų įvaizdis internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose.

Šiame tyrime nagrinėjama emigrantų įvaizdis internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose komentaruose. Tyrimui atrinkti straipsniai, kurie buvo paskelbti internetiniam portale www. Delfi. lt. Šis portalas buvo pasirinktas todėl, kad čia straipsnių komentatoriai aktyvesni nei kituose portaluose. Portale yra rubrika skirta emigracijos temai - „Lietuviai svetur“, iš kurios ir buvo pasirinkti straipsniai tyrimui. Tyrimo laikotarpis 2010 m. gruodžio - 2011 m. sausio mėnesiais pasirodę internetiniai straipsniai. Šis laikotarpis Lietuvoje yra po krizinis laikotarpis, kai oficialiai Lietuvos valdžios atstovai teigia, kad krizė Lietuvoje jau įveikta.

Šiuolaikinę emigraciją skatina socialinės, politinės, ekonominės, kultūrinės ir švietimo priežastys, todėl tyrimui buvo pasirinkti straipsniai pagal šias įvardintas emigracijos priežastis.

Analizei buvo pasirinkti šie straipsniai: „*Emigrantai rizikuoja netekti savo vaikų?*“, „*Kodėl emigrantai nesigėdina valytojo darbo?*“, „*Komisija: ekonominiai emigrantai teisina save ir yra*

neigiamai nusiteikę.“, „Pradinukų rašybos taisyklės neįkandamos emigrantams“ ir „Švedija emigrantams – nenugalimas masalas“.

Vienas analizei pasirinktas straipsnis atitinka vieną arba keletą aspektų. Straipsniai „*Emigrantai rizikuoja netekti savo vaikų?*“ ir „*Kodėl emigrantai nesigėdina valytojo darbo?*“ – socialinis aspektas.

„*Komisija: ekonominiai emigrantai teisina save ir yra neigiamai nusiteikę.*“ – politinis ir socialinis aspektai. O straipsnyje „*Pradinukų rašybos taisyklės neįkandamos emigrantams*“ – švietimo aspektas. Straipsnis „*Švedija emigrantams – nenugalimas masalas*“ priskiriamas – kultūriniai ir socialiniai aspektams.

Siekiant palyginti emigrantų įvaizdį internetiniuose straipsniuose ir internetiniuose komentaruose, buvo analizuojami pasirinktų straipsnių komentarai išsakyti daugiau nei viena teksto eilute.

Komentarų analizei nebuvo atrinkti komentarai, kurie neatitiko straipsnio temos, pasikartoję dar kartą arba nuomonė buvo išsakoma vienos eilutės komentaru. Pvz. „*gražus straipsnis, o komentarai kaip visada – baisūs.*“

Analizuojamuose komentaruose buvo skaičiuojami visi raktiniai žodžiai, komentaruose jų gali būti net kelios kategorijos.

Raktiniai turinio analizės žodžiai buvo sudaryti žodžius skirstant į 9 kategorijas (žr. Priedas 2): ekonominę, kalbinę, kriminalinę, kultūrinę, lokalinę, politinę, socialinę, švietimo, tautinę. Kategorijas nulėmė žodžiai, turintys asociacijų su kategorijos pavadinimu. Žodžiai kategorijoms priskiriami atsižvelgiant į žodžio priklausomybę platesnei kategorijai pvz. Socialinei kategorijai priskiriami žodžiai: atlyginimas, darbas, pragyvenimas ir t.t.; Politinei kategorijai – pilietybė, valdžia, valstybė ir kt. Pradžioje sudarytas pagrindinis raktinių žodžių sąrašas, kuris tyrimo metu buvo papildomas. Raktinių žodžių kategorijų pasikartojimo dažnumas skaičiuotas procentais, vienas raktinis žodis atitinka vieną komentarą. Raktinių žodžių pasikartojimo dažnumas leidžia išsiaiškinti emigranto įvaizdį internetiniuose komentaruose, palyginti ar emigrantų įvaizdis komentaruose atitinka straipsnio vaizduojamą emigrantų įvaizdį.

3.2. Tyrimo rezultatai

Žiniasklaidos pranešimai formuoja socialines, politines nuostatas, požiūrį ir nuomones ir padeda suvokti atskiras socialines grupes, tokias kaip emigrantai. Internetiniai komentarai yra informacinių technologijų vystymosi pasekmė. Atsiradus internetui ir internetinei žiniasklaidai, internetiniai komentarai tapo neatsiejami nuo internetinių straipsnių. Analizuojant internetinius straipsnius ir jų

komentarus apie emigrantus ir siekiant sužinoti jų įvaizdį žiniasklaidos tekstuose ir komentaruose, buvo siekiama sužinoti, ar straipsnis turi įtakos komentatorių nuomonei.

Straipsnis „*Pradinukų rašybos taisyklės emigrantams neįkandamos*“ priskiriamas emigrantų švietimo aspektui. Straipsnyje akcentuojama silpnos emigrantų lietuvių kalbos rašybos žinios.

Straipsnis pradedamas, tokia fraze: „*Emigrantų internetiniuose forumuose ir skelbimuose pastebimos, lietuvių kalbos rašybos klaidos verčia rausti iš gėdos <> forumuose akivaizdu, kad nemažai jų nemoka pagrindinių lietuvių kalbos taisyklių.*“

Straipsnio autorė pateikia emigrantų rašybos pavydžių, iliustruojančių jų raštingumo lygį (Griškonytė, 2011).

Pvz. „*Mergina jiesko darbo, turi darbo patirties parduotuvei*“. „*Siandien pajudu is kauno i airija, galiu pakeliui kaska nuvesti*“. „*Gal kas is normaliu firmu vairuotoju galetu parvesti kalediny siuntinuka?*“. „*Jeigu norite tureti geresny automobily, sis darbas kaip tik jums... Uzdirbsite 3000 eurų per menesy*“. „*Issinuomociau busta Dubline ar jo apylinkese...buciau dekingas už betkokia suteikta informacija*“. „*Savo namuose galeciau priziureti iki mokyklinio amziaus vaika*“.

Straipsnio autorė taip pat pateikia VDU Lietuvių kalbos katedros profesorės Inetos Dabašinskienės nuomonę <...> *parašyti tokius žodžius vaikai mokosi dar pradinėse klasėse.*

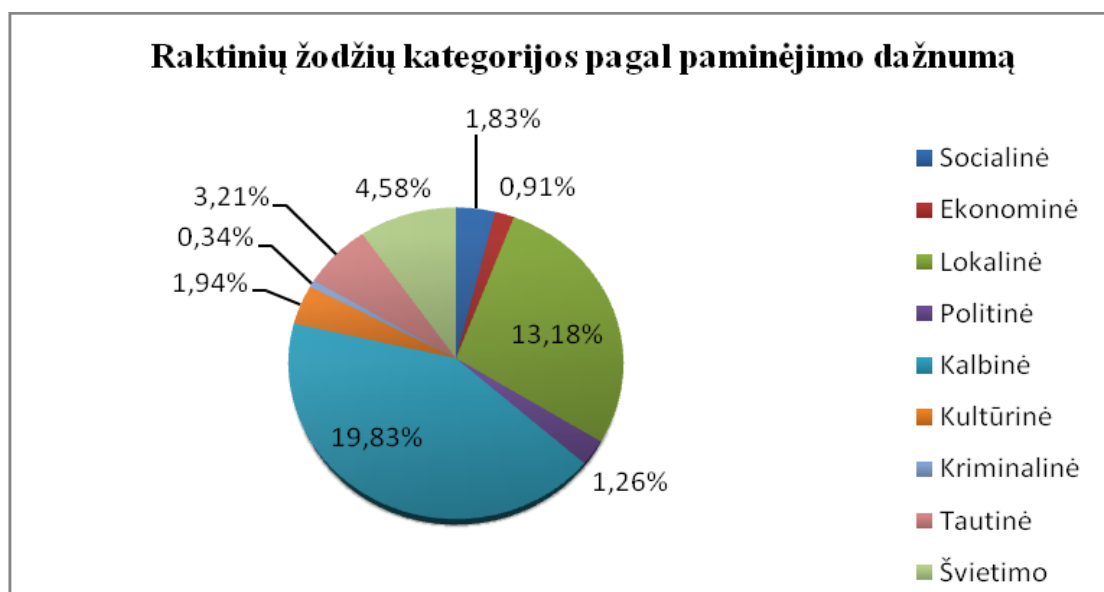
Nuomonės teiraujamosi Jungtinės Karalystės lietuvių bendruomenės pirmininkės dr. Renatos Retkutės. Ji teigia: „*Jeigu suaugę lietuviai į kitakalbę aplinką atsineša mokykloje ar universitetuose įgytas gimtosios kalbos žinias, tai jaunoji karta šių žinių apskritai neturi arba jos yra labai menkos <...> naivu tikėtis, kad svečiose šalyse užaugę lietuvių vaikai mokės taisyklingai lietuviškai rašyti.*“ Lietuvių kalbos instituto Kalbos kultūros skyriaus vyriausia mokslo darbuotoja dr. Rita Miliūnaitė akcentuoja, kad emigrantai rašo pagal žodžių skambesį.

Straipsnyje išsakoma nuomonė, kad kartą užaugusi užsienyje, vargu ar mokės taisyklingai rašyti ir kalbėti. Paminima, kad tėvai turėtų patys stengtis, kad jų vaikai mokėtų lietuvių kalbą.

Straipsnis „*Pradinukų rašybos taisyklės emigrantams neįkandamos*“ komentuoatas 872 kartus. 68, 46 % internetinių komentarų kiekybinei turinio analizei buvo netinkami. 15, 02 % komentaruose komentatoriai paminėjo keletą raktinių žodžių kategorijų.

Ištirus šio straipsnio komentarus paaiškėjo, kad internetiniuose komentaruose labiausiai išryškėjo kalbinės, lokalinės, švietimo, ir tautiškumo kategorijos. Kultūrinės, socialinės, politinės, ekonominės ir kriminalinės raktinių žodžių kategorijos šio straipsnio internetiniuose komentaruose buvo rečiau minimos (žr. 3 paveikslas).

3 paveikslas. Emigrantų įvaizdis straipsnio „Pradinukų rašybos taisyklės emigrantams neįkandamos“ internetiniuose komentaruose pagal raktinių žodžių kategorijų paminėjimą.

Straipsnyje akcentuojamą emigrantų rašybos problemą patvirtina komentaras:

„Gyvenau emigracijoje 5 metus <...> nereikia straipsnio, kad matytum, kokio išsilavinimo ir intelekto publika emigruoja. Apie raštingumą nėra ką kalbėti. Nemoka rašyti nei lietuviškai, nei ta kalba, kurioje šalyje gyvena“.

Komentaruose išryškėja dvi grupės: gyvenantys Lietuvoje ir gyvenantys užsienyje. Emigrantai, atsakydami į straipsnio temą, save stengiasi pateisinti, argumentuodami, kad nepersijungia lietuviško raidyno ir taip yra patogiau rašyti. Jų manymu, kelios gramatinės klaidos ne problema, juk lietuviai irgi daro gramatines klaidas.

Pvz. „Daug kas emigrantų nepersijungia lietuviško raidyno ir neranda tų raidžių lietuviškųjų. Žinoma, "kaskas" tai jau ir gramatikos nėra. Bet kalbant jie visai nekreipia dėmesio juk kas ten rašo: nesimato. Man apskritai malonu tik taisyklingą kalbą skaityti. Bet ir kituose komentaruose klaidų iki kaklo.“

Kai kurie komentatoriai teigia, kad lietuvių kalba jiems nereikalinga ir neturinti ateities.

Pvz. „Kam ta lietuvių kalba reikalinga? Greičiau ją pakeisim į anglų – greičiau išspręsim, - ir taip jau nulemtą – lietuvių kalbos likimą.“

Emigrantai teisinasi tuo, kad gyvenant kitoje valstybėje lietuvių kalba nereikalinga, o mokant svetimą kalbą, lengviau įsitvirtinti šalyje, rasti darbą.

Neemigravusieji komentaruose patvirtina straipsnio nuomonę, kad emigrantai nemoka rašyti. Jų manymu, emigrantai yra nevykėliai ir nenuostabu, kad nemoka lietuvių kalbos.

Pvz. „Daug emigrantų - tiesiog nevykę žmonės, kurie nesugebėjo išmokti net savo gimtosios kalbos“

Šio straipsnio nuomonei pritaria ne visi komentatoriai. Gyvenantys Lietuvoje sutinka su straipsnio teiginiais, o emigravusieji stengiasi rasti argumentų pateisinančių rašybos klaidas arba nesutinka su tik emigrantų grupei priskiriamu neraštingumu.

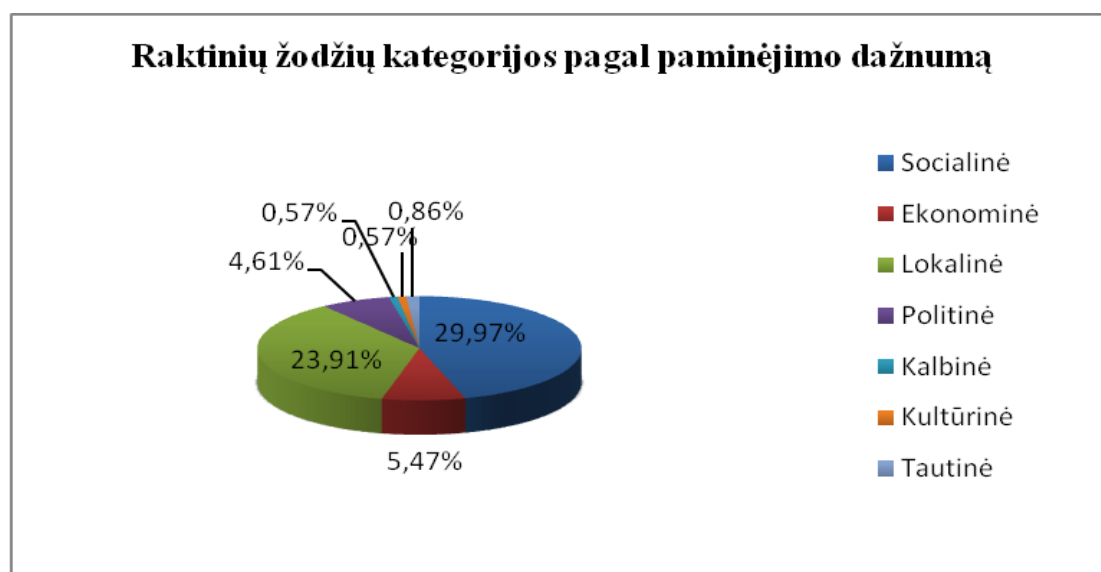
Lietuvoje pastaruoju metu aktyviai diskutuojama apie socialinį reiškinį, kai vienas arba abu tėvai emigruoja į kitą valstybę, o vaikai paliekami globoti artimiesiems, kaimynams arba valstybei. Šiam tyrimui pasirinktas vienas straipsnis „*Emigrantai rizikuoja netekti savo vaikų?*“ Straipsnis plėtoja vienišų emigrantų vaikų socialinę problemą, siekdamas atkreipti dėmesį į ir taip jau dažnai šios temos aptarimą žiniasklaidoje.

Straipsnio pradžioje teigiama: „*Kad ir kiek psichologai kalbėtų apie tėvų emigracijos žalą vaikams, lietuviai ir toliau kraunasi lagaminus.*“

Jame akcentuojama, kad emigrantai išvykdami į užsienį gali prarasti dvasinį ryšį su savo vaikais, psichologiškai traumuoti vaiką. Ši tema straipsnyje atskleidžiama pateikiant vaikų teisių apsaugos darbuotojų nuomonę, psichologų komentarus. Sustiprinant straipsnio įtikinamumą, apžvelgiami faktai apie vaikų ir tėvų santykius, supažindinama su tyrimo „Vaikai, kurių tėvai išvyko iš Lietuvos psichologiniai ir socialiniai gerovės veiksniai“ rezultatais.

Straipsnis „*Emigrantai rizikuoja netekti vaikų?*“ komentuotas 347 kartus, iš jų 64, 84 % netinkami analizei. Kelias raktinių žodžių kategorijas galima rasti 25, 36 % komentarų. Straipsnio „*Emigrantai rizikuoja netekti vaikų?*“ komentaruose labiausiai išryškėjo socialinės ir lokalinės, ekonominės ir politinės kategorijų žodžiai (žr. 4 paveikslas). Kalbinės, kultūrinės ir tautiško raktiniai kategorijų žodžiai komentaruose paminimi retai.

4 paveikslas. Emigrantų įvaizdis straipsnio „*Emigrantai rizikuoja netekti savo vaikų?*“ internetiniuose komentaruose pagal raktinių žodžių kategorijų paminėjimo dažnumą.

Šio straipsnio komentaruose pritariama nuomonei, kad emigruojantys tėvai gali prarasti ryšius su vaikais.

Pvz. „*Sunku palikti vaiką svetimiems, bet kai nėra uždarbio irgi sunku auginti, aš savo sūnų palikau kaimynei senutei*“.

Iš internetinių komentarų rezultatų galima suprasti, kad straipsnio diktuojama tema yra itin aktuali ir turi įtakos komentatorių išsakomai nuomonei. Emigrantai supranta, kad palikti vaiką negerai, tačiau visgi keliems mėnesiams ar metams, kol įsikurs kitoje valstybėje, nemato nieko blogo.

Pvz. „*O čia nieko blogo jeigu kokius du metus vaikas ir pagyvens pas senelius, jeigu jie tvarkingi, tėvai pasiims, o jeigu paliko, tai būtų ir Lietuvoje palikę.*“ arba

„*Lengviausia apkaltinti tėvus ir šiaip visus kitus, kad tokios geros sąlygos, o mūsų žmonės neverslūs, nesugeba darbo susirasti. Bet pagaliau kada bus prabilta, kad dėl viso šito kalti ne žmonės nesugebantys naudotis "laisve" bet priimta ekonominė-politinė santvarka ir ji veda į visišką Lietuvių tautos ir Lietuvos išnykimą.*“

Emigrantai teigia, kad palieka savo vaikus tėvams, seneliams arba kaimynams priversti aplinkybių.

Pvz. „*Vapėt, kad palieka vaikus, labai lengva, nesigilinant, kaip juos išmaitint. Ne iš gero gyvenimo žmonės emigruoja. O su tokiais "patriotais", kurie dar drįsta smerkt žmones, kurie vietoj to kad Lietuvoj prasigertų, ieško geresnio gyvenimo, iš vis neverta net kalbėtis, nes jie arba samdyti rašinėtojai arba šiek tiek atsilikę, nes nesugeba suprast paprastų dalykų (dėl ko ir valstybė šlubuoja).*“

Pagrindinės aplinkybės, išryškėję internetiniuose komentaruose, privertusios palikti savo vaikus ir emigruoti yra sunkios socialinės ir ekonominės problemos. Emigrantų teigimu, Lietuvoje pragyvenimas yra sunkus, atlyginimai, socialinės pašalpos ir pensijos mažos, o emigravus į užsienio šalis, galima uždirbti gerą atlyginimą ir normaliai gyventi, išlaikyti savo šeimą.

Daugelis komentatorių mano, kad geriausiai išvažiuoti iš Lietuvos ir negrįžti. Likusieji gyventi Lietuvoje, smerkia emigrantus dėl to, kad šie palieka savo vaikus ir išvažiuoja. Komentaruose aktyviai diskutuojama dėl to, kas geriau vaikui. Yra emigrantų pasisakančių, kad emigruojant reikia pasiimti ir vaikus.

Kitas straipsnis kuris, buvo tiriamas yra „*Kodėl emigrantai nesigėdina valytojo darbo?*“. Šiame straipsnyje išryškėja švietimo ir socialinis aspektai.

Straipsnyje akcentuojama, kad emigrantai užsienyje sutinka dirbti neprestižinius darbus (pvz. valytojais), tačiau to nedarytų Lietuvoje.

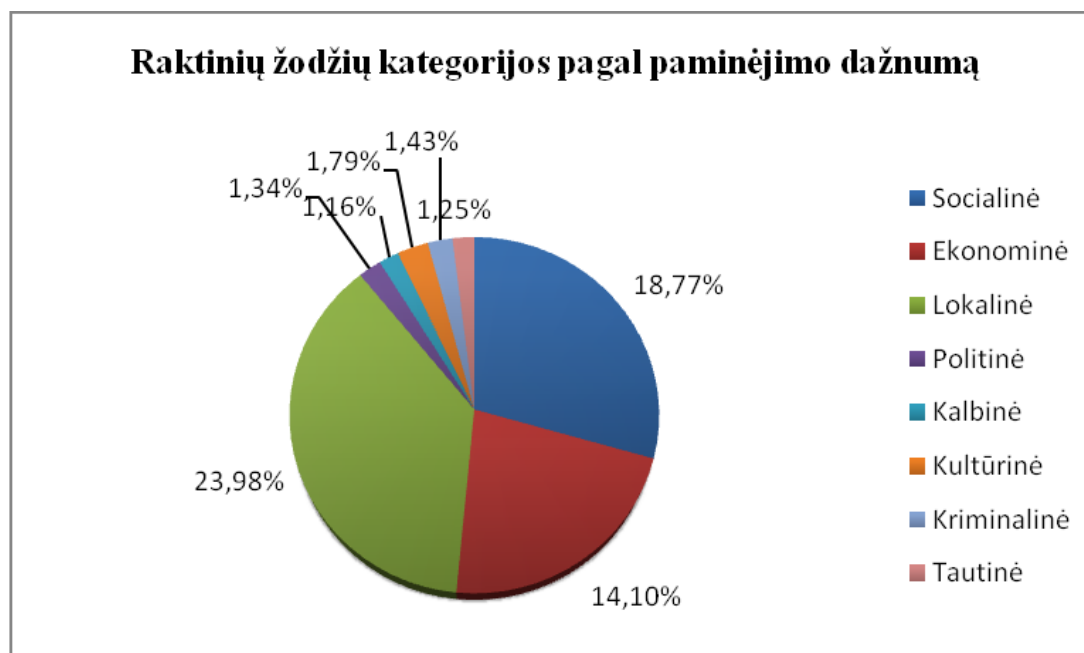
„*Emigravę lietuviai be kaprizų deda į stalčių vieną ar net kelis universiteto diplomus ir imasi valytojo darbo.*“, „*Nesikrato šepetio ir kibiro – būtent taip savo „karjerą“ pradeda nemažai atvykėlių. Ir visai nesvarbu, ar anksčiau dirbai inžinierium, ar mokei vaikus skaityti ir rašyti.*“

„*<.....> neretai lietuviai vengia kalbėti, kaip iš tiesų užsidirba pragyvenimui*“, „*Čia manęs niekas nepažįsta, todėl galiu ramiai dirbti ir užsidirbti*“.

Taip vaizduojami emigrantai šiame straipsnyje. Tokie vertinimai lemia aktyvias komentatorių diskusijas, lyginant Lietuvą su kita valstybe.

Šis straipsnis buvo komentuojamas 1113 kartus. 68,37% komentarų buvo netinkami atlikti turinio analizei. Kelios raktinių žodžių kategorijos buvo paminėtos 24,88% internetinių komentarų. Išanalizavus, straipsnio internetiniuose komentaruose, labiausiai išryškėjo lokalinės, socialinės ir ekonominės raktinių žodžių kategorijos (žr. 5 paveikslas). Rečiau yra minimos kultūrinės, kalbinės, kriminalinės, politinės ir tautinės žodžių kategorijos.

4 paveikslas. Emigrantų įvaizdis straipsnio „Kodėl emigrantai nesigėdina valytojo darbo?“ internetiniuose komentaruose pagal raktinių žodžių kategorijų paminėjimo dažnumą.

Ištirtuose komentaruose labiausiai išryškėjo lokalinės ir socialinės raktinių žodžių kategorijos. Ekonominės raktinių žodžių kategorijos straipsnio komentaruose išryškėjo per atlygį už darbą, ekonomiką ir t.t.

Socialinės žodžių kategorijos išryškino emigrantų nuomonę, kad nėra gėda dirbti valytoju turint aukštąjį išsilavinimą, jei galima uždirbti daugiau ir geriau nei Lietuvoje. Komentatoriai savo pasisakymais patvirtina straipsnio autorės išsakomą nuomonę.

Pvz. „Turiu pora diplomu, keliu metu patirti vadybos srityje Lietuvoje, siuo metu dirbu valytoja norvegijoje ir visiskai nematau, ko cia gedytis - nuo kazko pradeti reikia. o ir siaip darbas labai paprastas (palyginus su "ofisiniu"), atlyginimas puikus - kodel gi neleidus sau atsipusti nuo protinio (ir stresinio) darbelio?“

Emigrantai komentaruose teigia, kad iš Lietuvos emigruoja, norėdami geresnių socialinių garantijų. Lietuva, jiems asocijuojasi su vergove, baudžiava, kur reikia prašyti išmaldos. Emigrantų manymu, daug lietuvių išvažiuos ar planuoja išvažiuoti iš Lietuvos, kad galėtų užsidirbti gauti pinigų, vyrauja

nuomonė, kad visi normalūs paliko arba paliks Lietuvą. Jų nuomone, emigracija vienintelė išlikimo ir normalaus gyvenimo galimybė.

„Vietiniai“ likę gyventi Lietuvoje mano, kad emigrantams svarbu pinigai, socialinė gerovė. Emigrantus jie pašiepia dėl valytojo darbo, nes mano, kad sunkiai dirbdamas žmogus ir Lietuvoje gali užsidirbti pinigų ir gyventi.

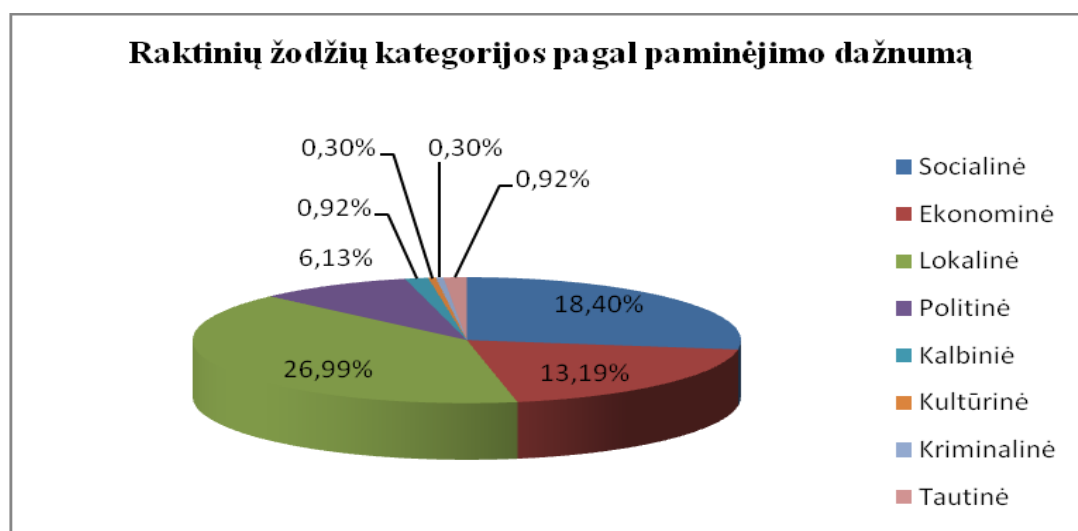
Politinės raktinių žodžių kategorijos išryškino šio straipsnio komentaruose neigiamą emigrantų nusistatymą politikų ir valdžios atžvilgiu. Išvykusiųjų nuomone, straipsnis neigiamai vaizduoja emigrantus ir kursto nesantaiką tarp emigrantų ir likusiųjų gyventi Lietuvoje.

Straipsnio „Komisija: ekonominiai emigrantai teisina save ir yra neigiamai nusiteikę“ tekste yra vietų, kur pateikiama informacija neigiamai nuteikianti lietuvius, gyvenančius Lietuvoje arba emigracijoje. Pvz. "Pastebėta, kad respondentų teigimas, kad trūksta informacijos ir kad to pasekmė yra negrįžimas į tėvynę, naudojamas kaip pretekstas pateisinant savo negrįžimą. Pažymėta, kad paprastai dauguma respondentų turi iš anksto susiformavę neigiamas nuostatas dėl valstybės veiksmų skatinant reemigraciją", - teigiama komisijos ataskaitoje.

Straipsnyje pažymėta, kad komisijos ataskaitoje negailima nedraugiškų žodžių dirbti į užsienį išvykusiems Lietuvos piliečiams ir svarstoma, ar verta siusti žinią" išvykusiems tautiečiams, jog jie yra reikalingi Lietuvai ir kad valstybė palaiko jų norą grįžti", - rašoma ataskaitoje. Straipsnyje akcentuojama siekis susigražinti ekonominius emigrantus.

Šis straipsnis komentuos 326 kartus, iš jų 61, 96 % komentarų netinkami, o 26, 99 % komentaruose paminėtos kelios raktinių žodžių kategorijos. Straipsnio komentaruose labiausiai išryškėjo lokalinės, socialinės, ekonominės ir politinės raktinių žodžių kategorijos (žr. 6 paveikslas). Likusios raktinių žodžių kategorijos (kalbinės, tautinės, kriminalinės, kultūrinės) straipsnio komentaruose minimos retai.

5 paveikslas. Emigrantų įvaizdis straipsnio „Komisija: ekonominiai emigrantai teisina save ir yra neigiamai nusiteikę.“ komentaruose pagal raktinių žodžių paminėjimo dažnumą.

Lokalinės ir socialinės, ekonominės ir politinės raktinių žodžių kategorijų grupės daugiausia yra išryškėję šio straipsnio komentaruose todėl, kad straipsnio tema taip pat atspindi šias tendencijas.

Komentaruose daugiausia diskutuojama apie Lietuvos ir užsienio valstybių socialinę gerovę, ekonomiką, išsakoma emigrantų nuomonė apie jų galimybę sugrįžti į Lietuvą.

Pvz. „*Valstybe palaiko ju nora grizti....Kaip ?!!!!!!Ar turite nors viena pavyzdi kaip valstybe rupinasi griztanciais?*“

Emigrantai neneigia, kad jiems svarbu ekonominė gerovė, taip atsakydami į straipsnio nuomonę.

Pvz.,*„Džiaugiamės isvyke. Uzsidirbam pragyvenima, susitaupom atostogom turim pensijos ir sveikatos garantus. Nuvaret Lietuva i bankrotu, issivijot daug sumaniu, issilavinusiu ,ir protigu zmoniū. Skriaudziatė pensininkus ir saugote pedofilus,,Linkime jums ir toliau taip tvarkytis,tai netik ,kad niekas nebesugris ,bet greitai visi emigruos!!!o jus dirbkite toliau ,stiekite dar daugiau nauju komisiju..ar nebijote, kad tuoj nebus jau kam jums ir bevadovauti?“*

Komentaruose išryškėja priešiškas tarp lietuvių gyvenančių Lietuvoje ir emigracijoje. Gyvenantys Lietuvoje teigia, kad nuvertindami ir apkalbėdami Lietuvą, emigrantai tapo atstumtaisiais, išdaviškais, laiko juos nevykėliais, mano, kad lengviausias kelias - emigruoti iš Lietuvos, o tikri patriotai niekada nepaliks savo tėvynės. Emigrantai pašėpia Lietuvos patriotus, nes mano, kad ir badaudami jie Lietuvos nepaliks.

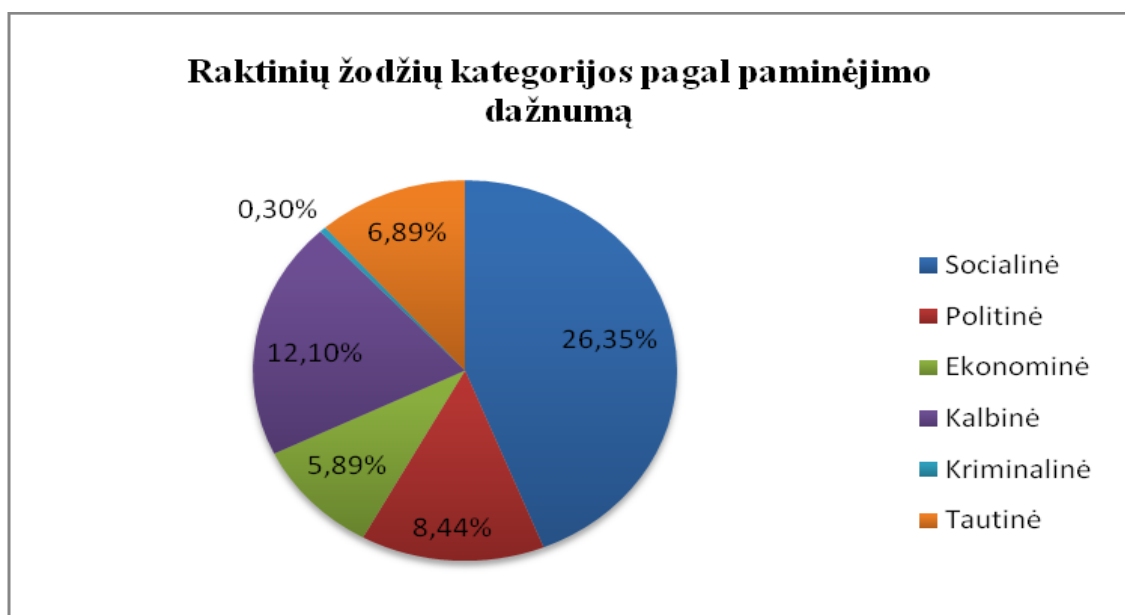
Paskutinis analizei pasirinktas straipsnis yra „*Švedija emigrantams – nenugalimas masalas*“. Straipsnis priskiriamas kultūriniam, socialiniam ir ekonominiam aspektams. Autorė aprašo savo patirtį švedus vaizduoja, kaip laisvesnius, paprastesnius, atviresnius, daug dėmesio išvaizdai ir aprangai skiriančius žmones. Straipsnyje minima darbo ir pragyvenimo galimybės Švedijoje. Tam, kad sustiprintų puikų Švedijos įvaizdį, straipsnio autorė, pateikia neigiamą Švedijos piliečio nuomonę apie Lietuvą.

Straipsnyje yra tokių autorės pasakymų: „*Pavydėti jiems galima ne turtu, o ramybės dėl rytojaus. Švedijoje pamačiau, kaip atrodo ir jaučiasi visavertį, ramų, užtikrintą gyvenimą gyvenantys žmonės.*

Autorė teigia, kad: „*Iš turtingų ir stiprių valstybių daugumai į namus grįžusių lietuvių norisi verksti, ne tik iš laimės, bet ir iš gailėsčio tautiečiams, artimiesiems, sau. Todėl lietuviai emigrantai džiaugiasi grįždami į tėvynę ir ne itin liūdi turėdami galimybę ją palikti.*“

Straipsnį komentavo 515 kartų. Kelios raktinių žodžių kategorijos paminėtos 24,32 % internetinių komentarų. Netinkami analizei komentarai buvo 58, 83 %. Straipsnio komentaruose labiausiai išryškėjo socialinės (17, 66 %), lokalinės, kultūrinės ir kriminalinės raktinių žodžių kategorijos (žr. 7 paveikslas). Tautinės, politinės, kalbinės, švietimo, ekonominės raktinių žodžių kategorijos nėra labai dažnai sutinkamos tarp šio straipsnio komentarų.

7 paveikslas. Emigrantų įvaizdis straipsnio „Švedija emigrantams – nenugalimas masalas“ internetiniuose komentaruose pagal raktinių žodžių kategorijų paminėjimo dažnumą.

„Švedija emigrantams – nenugalimas masalas“ straipsnio komentaruose tarp emigrantų vyrauja nuomonė, kad socialinės, ekonominės priežastys, verčia išvykti iš Lietuvos. Dalis komentatorių, kurie gyvena, ar buvo Švedijoje teigia, kad straipsnis atitinka tikrovę.

Pvz. „*Straipsnis labai tikroviškas, svedai labai mieli ir silti žmonės, esu cia jau 10 mylu svediją labiau nei lietuva kuri atėmė net teise būti jos piliete*“.

Kituose komentaruose replikuojama autorei, kad straipsnis yra užsakomoji reklama, emigrantai neigiamai atsiliepia apie lietuvių mentalitetą ir kultūrą.

Pvz. „*Trumpam grįžau į Lietuvą <...>visur kazkokia betvarke, žmones susirauke ir nenoriai bendrauja. Zodziu, kultūrinis sokas garantuotas.*“

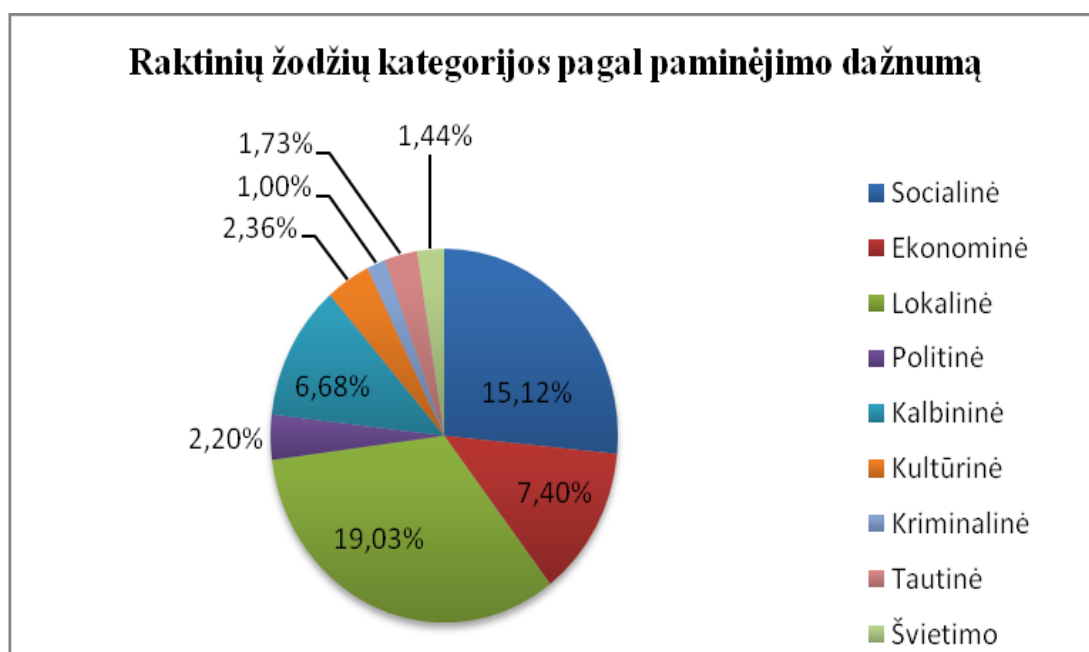
Šis komentaras (tokių gana daug) patvirtina autorės nuomonę, kad Lietuvoje sunku gyventi, todėl galima manyti, kad straipsnis turėjo įtakos komentatoriaus išsakomai nuomonei.

3.3. Internetinių straipsnių ir internetinių komentarų turinio analizės tyrimo išvados

Analizuojant internetinius straipsnius paaiškėjo, kad emigrantai straipsniuose vaizduojami socialiai neatsakingi, nemokantys taisyklingai rašyti, dirbantys užsienyje valytojo darbą ir dėl ekonominės gerovės išsižadantys gyvenimo Lietuvoje, bėgantys nuo problemų. Atrinktuose straipsniuose buvo išskirti socialinis, politinis, kultūrinis ir ekonominis aspektai. Daugiausia internetiniuose straipsniuose akcentuojamas socialinis aspektas.

Remiantis atlikto internetinių komentarų tyrimo rezultatais, paaiškėjo, kad emigranto įvaizdyje labiausiai išryškėjo lokalinės raktinių žodžių kategorijos (žr. 8 paveikslas). Šis aspektas išryškėjo dėl to, kad komentaruose daugiausia lyginama užsienio valstybių sąlygos su Lietuvos galimybėmis. Socialinis aspektas yra antras pagal paminėjimo dažnumą. Internetiniuose komentaruose taip pat išryškėjo ekonominis ir kalbinis aspektai. Kultūrinis, kriminalinis, tautinis, politinis ir švietimo aspektai emigranto įvaizdyje išryškėjo mažiausiai. Iš visų internetinių komentarų 65, 8 % buvo netinkami turinio analizei atlikti. 21, 97 % komentarų buvo paminėti keli aspektai.

8 paveikslas. Susumuoti internetinių komentarų rezultatai pagal raktinių žodžių kategorijų paminėjimo dažnumą.

Remiantis internetinių komentarų analizės rezultatais galima teigti, kad emigrantams svarbu socialinė gerovė, materialūs dalykai. Pagrindiniai emigrantų minimi stūmimo iš Lietuvos veiksniai yra socialinė sistema, atlyginimai, nedarbas, mažos pajamos. Dėl šių dalykų emigrantai emigruoja iš Lietuvos ir net neketina grįžti. Pamiršta gimtąją kalbą, tautiškumą, palieka vaikus. Komentuodami straipsnius, emigrantai stengiasi pateisinti savo išvykimą iš Lietuvos, akcentuodami prastas socialines ir ekonomines sąlygas Lietuvoje. Toks siekis, pateisinti save, gali būti siejamas su straipsnyje ir komentaruose išsakyta kritika ir psichologiniu diskomfortu svietimoje šalyje.

Išanalizavus internetinius straipsnius „Pradinukų rašybos taisyklės emigrantams neįkandamos“, „Emigrantai rizikuoja netekti savo vaikų?“, „Kodėl emigrantai nesigėdina valytojo darbo?“, „Komisija: ekonominiai emigrantai teisina save ir yra neigiamai nusiteikę“, „Švedija emigrantams nenugalimas masalas“ ir jų komentarus, išryškėjo keletas emigrantų įvaizdžio detalių:

1. Emigrantams svarbu ekonominė ir socialinė gerovė;
2. Emigrantai nesigėdina dirbti nekvalifikuotų darbų už atitinkamą atlygį;
3. Emigrantai, mano, kad Lietuvoje gyvenantys per daug uždari ir santūrūs.
4. Kai kuriems emigrantams lietuvių kalbos mokėjimas tampa neaktualus.

Komentarų analizė parodė, kad emigrantai taip pat turi neigiamą nuomonę apie straipsnius emigracijos tema. Jų manymu, tokie straipsniai iškraipo tiesą emigrantus ir emigraciją, vaizduoja juos neigiamai.

Pvz. „Man atrodo, kad prasidėjo kažkokia 'viešosios nuomonės' formavimo akcija, kur reikia parodyti emigrantus ir emigraciją iš blogosios pusės, nes Lietuva jau baigia išsivaikščioti. Tai ir pila dabar stereotipais paremtus straipsnelius apie 'neprestizinius' darbus, emigrantų kvailumą. Gal ryt pasirodys eilinis straipsnis kaip jie kerpasi ar taisosi dantis. Ir vis tas pats per tą patį, o žmonės kaip bėgo, taip ir bėgs, nes nėra Lietuvoje jiems vietos.“

Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad straipsniuose pateikiama nuomonė, turi įtakos komentatorių išsakomai nuomonei.

IŠVADOS

XX amžiaus viduryje, masinių informacijos priemonių įtaką visuomenės nuomonei pradėjo tyrinėti daugelis mokslininkų. Žiniasklaidos poveikis buvo tyrinėjamas Walter Lippman, M. McCombs, Donald Shaw, P. Lazarsfeld, J. Klapper, S. Iyengar, D. Kinder. Vykstant tyrimams, formavosi ir dienotvarkės nustatymo teorija. Moksliniais tyrimais buvo siekiama sužinoti, koks yra žiniasklaidos poveikis auditorijai. Žiniasklaida auditoriją ne tik informuoja, bet ir nustato tam tikrų naujienų bei temų svarbą. Šis žiniasklaidos poveikis, gebėjimas sisteminti ir organizuoti pasaulio vaizdą, yra vadinama dienotvarkės nustatymu.

Dienotvarkės teorija turi du lygmenis: a) pirmasis lygis tai temos, kurios yra svarbiausios žiniasklaidoje. Antrajame dienotvarkės nustatymo teorijos lygyje nusprendžiama, kas yra svarbiausia tose temose. Antrojo lygio dienotvarkės nustatymo teorija sutelkia dėmesį į konkrečius objektus, nes kiekvienas objektas turi tam tikras savybes ir charakteristikas, kurios sudaro objekto vaizdą. Būtent antrame lygmenyje dienotvarkės nustatymo teorija sutelkia dėmesį į objekto savybes, charakteristikas, kurios sudaro tam tikrą vaizdą.

Įvairūs reiškiniai atsispindi žiniasklaidoje, emigracija taip pat. Skaitant Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje straipsnius apie emigrantus ir emigraciją galima pastebėti, kad žiniasklaida neturi konkretaus požiūrio į emigraciją. Dalyje straipsnių nusakoma Statistikos departamento emigracijos skaičiai ir procentai, kituose – pristatomi naujausi tyrimai apie emigrantus arba emigraciją, taip pat nemažas dėmesys yra skiriamas emigrantų istorijoms, emigrantų vaikams. Tyrimų apie emigrantus ir emigraciją yra nemažai, šiuos tyrimus galima skirstyti į keletą grupių: oficialius, atliekamus statistikos departamento, įvairias studijas, emigrantų sveikatos tyrimus, emigrantų įvaizdį žiniasklaidoje ir t.t.

Emigracijos statistikos duomenys rodo, kad 2010 metais iš Lietuvos emigravo 83, 2 tūkst. šalies gyventojų, o per pirmuosius du 2011 m. mėnesius iš Lietuvos išvyko apie 8, 7 tūkst. šalies gyventojų. Šie skaičiai rodo, kad su emigracija susiję klausimai yra aktualūs, nes emigracijos mastai didėja.

Šiame moksliniame darbe buvo tyrinėjama internetinių straipsnių įtaka ir internetiniams komentarams. Siekiama sužinoti koks emigrantų įvaizdis internetinėje žiniasklaidoje ir internetiniuose straipsniuose.

Analizuojant internetinius komentarus paaiškėjo, kad emigranto įvaizdžiui svarbu „mes“ ir „jie“ skirtis. Šių dviejų grupių komentarų dėka, galima sužinoti, koks yra emigrantų įvaizdis

internetiniuose komentaruose: kaip emigrantus mato lietuviai gyvenantys Lietuvoje ir kaip save vertina patys emigrantai.

Tyrimo rezultatai parodė, kad internetinėje žiniasklaidoje emigrantai vaizduojami, kaip socialiai neatsakingi, kuriems yra svarbu tik ekonominė ir socialinė gerovė. Atlikta komentarų analizė parodė, kad emigrantai lygina Lietuvos ir užsienio valstybių ekonominę padėtį, todėl itin išryškėjo lokalinės raktinių žodžių kategorijos. Komentaruose taip pat ryškūs ekonominis ir kalbinis aspektai.

Straipsnių internetiniai komentarai parodė, kad emigrantai neigiamai nusiteikę Lietuvos ir valdžios, valdžios priimamų sprendimų atžvilgiu. Kai kurie stengiasi išvykimą iš Lietuvos pateisinti ekonominės ir socialinės gerovės priežastimis.

Pagrindiniai, emigrantų minimi, stūmimo iš Lietuvos veiksniai yra socialinė sistema, atlyginimai, nedarbas, mažos pajamos. Dėl šių dalykų emigrantai išvyksta iš Lietuvos ir neketina grįžti. Dėl ekonominės gerovės gali nuvertinti lietuvių kalbą, teigdami kad užsienio kalba jiems yra reikalingesnė. Emigrantai dėl tokios situacijos kaltina Lietuvos valdžią. Toks emigrantų požiūris rodo, kad jų tėvynė gali būti bet kur, kur yra šeima ir namai, vadinasi bet kur.

Versdami kaltę ekonominėms sąlygoms, emigrantai siekia pateisinti savo išvykimą iš Lietuvos. Toks siekis gali būti siejamas su psichologiniu poreikiu arba dėl straipsnių ir komentatorių išsakomos kritikos.

Paašškėjo, kad kitose šalyse emigrantai vertina žmonių mentalitetą ir kultūrą. Emigrantų teigimu, užsienyje žmonės yra geresni.

Neigimas požiūris į Lietuvą, ekonominės ir socialinės gerovės akcentavimas gali būti siejamas su pasaulyje kilusia pasauline krize, kuri buvo kilusi ir Lietuvoje. Nors oficialiai skelbiama, kad Lietuvoje ekonominė jau krizė įveikta, tačiau emigrantų komentarai šiuo pokriziniu laikotarpiu dar neigiami.

Tyrimo rezultatai parodė, kad straipsnyje išsakoma nuomonė gali turėti įtakos komentatorių nuomonei.

Image of emigrants in internet media and internet comments.

Agne Sliseryte

Summary

The agenda – setting theory is theory that the news media have a large influence on audiences by their choice of what stories to consider newsworthy and how much prominence and space to give them.

Agenda setting theory has two levels of agenda setting:

The first – level agenda setting is most traditionally studied by researchers. Simply put, the focus is on major issues or objects.

In second – level agenda setting, the news media focuses on the characteristics of the objects or issues.

On the grounds of communication theory (agenda – setting) this paper studies the image of emigrants in internet media and internet comments.

The object of this paper is image of emigrants in internet media and internet comments.

The aim of this paper is to disclose the construction of image of Lithuanian emigrant. As a method for exploring the image of Lithuanian emigrant analysis is used.

The results show that groups actively participate of the emigrants identity. The image of the emigrants is constructed of different markers. – material interests, work and etc.

Can be distinguished as key features of the image emigrants in comments: social and economic, political in internet comments.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS

1. AIDIS, R.; ir KRUPICKAITĖ, D. Jaunimo emigracijos tyrimas: Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų nuostatos emigruoti. *Oikos: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2007, nr. 3, p. 30 – 50. ISSN 1822 – 5152.
2. AKSTINAVIČIŪTĖ, I. Antropologinė „namų“ idėjos perspektyva: lietuvių diasporos žmonių tikslas ar saugi vieta „judant“? *Oikos: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2006, nr. 2, p. 30 – 42. ISSN 1822 – 5152.
3. ANDERSON, B., et al. Findings of: Fair enough ? Central and east european migrants in low – wage employment in the UK. 2006
4. ANDERSON, B.; CLARK, N.; ir PARUTIS, V.; New EU members? Migrant worker's challenges and opportunities to UK. *Trades Unions: a Polish and lithuanian case study*. TUC, 2007.
5. ANIMATE. Baseline exploitation of migrant workers in the dungannon, cookstown and craigavon. Areas. Dungannon: Animate, 2004.
6. ANIMATE. Migrant workers: Frequently Asked questions: Challenging myths, anti – racism, useful terminology, problematic [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <
<http://www.equalityni.org/archive/tempdocs/MigrantWorkerFAQ.pdf>>. Dungannon: Animate, 2006.
7. BAUERE, V., et al. Migrants from central and eastern Europe: Local geographies . *Population trends. national statistics*. 2007, nr. 129.
8. BERESNEVIČIUS, Egidijus., et al. Ekonominių migrantų skatinimo grįžti į tėvynę priemonės. *Viešosios politikos ir vadybos institutas*, 2005.
9. BERESNEVIČIŪTĖ, V.; ir NAUSĖDIENĖ, I. Trys Lietuvos dienraščiai („Lietuvos rytas“, „Respublika“, „Lietuvos aidas“) apie tautines mažumas Lietuvoje. *Sociologija: mintis ir veiksmas*, 1999.
10. BRIEDYTĖ, Justina. Švedija emigrantams – nenugalimas masalas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <
<http://www.delfi.lt/news/daily/emigrants/svedija-emigrantams--nenugalimas-masalas.d?id=38771409>>.

11. BORKERTAITĖ, Kristina. Lietuvių emigracija į ES: Lietuvos naujienų portalų analizė [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mediastudies.lt/node/60>>.
12. CELEŠIŪTĖ, I. Lituanistinio vaikų ugdymo užsienio šalyse ypatumai. Oikos: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos, 2008, nr. 6 p. 52 – 72. ISSN 1822 – 5152.
13. Demografijos metraštis 2005. Vilnius. ISSN 1392 -9984
14. COHEN, J.E. Presidential Rhetoric and the public agenda. American Journal of Political Science. 1995 V 39 199 p.
15. Communication theories [interaktyvus].[The Netherlands] [žiūrėta 2011 m. kovo 08 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tcw.utwente.nl/theorieenoverzicht/>.
16. COOK, J. E. Governing with the news: the news media as a Political institution. The university of Chicago, 1998. 308 p. ISBN 0-266-11499-6.
17. ČIUBRINSKAS, V. Diasporos lietuviškumas: repatriantų identitetas postsocialistinėje Lietuvoje. Lietuviškojo identiteto trajektorijos. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2008, p. 135 – 149.
18. ČIUBRINSKAS, V. Transnacionalinis identitetas ir paveldas: lietuviškumas diasporoje. Sociologija: mintis ir veiksmai, 2005, nr. 2 p. 41 – 54. ISSN 1392 – 3358.
19. DEARING, J.W; ir ROGERS, E. M. Agenda setting. London: Sage Publication, 1996. 152 p. ISBN 0-7619-0562-6.
20. DEFLEUR, M; ir BALL- ROKEACH, SJ. Theories of mass communication. New York; London: Longman, 1989. 368 p. ISBN 0-582-99870-0.
21. Demografijos metraštis 2005. Vilnius. ISSN 1392 -9984
22. DINNERSTEIN, Leonard; ir REIMERS, D. M. Ethnic Americans: A history of immigration. 4th ed. New York: Columbia Press, 1999. 202 p.
23. DOKŠAITĖ, Deimantė. Emigrantai Lietuvos žiniasklaidoje: savi ar svetimi [interaktyvus]? [žiūrėta 2011 balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/emigrants/articlephp?id=42181747>>.
24. GLOSAITĖ, Kristina. Ekonominių emigracijos motyvų ir pasekmių vertinimas [konferencijos pranešimas]. Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai: 2004, p. 7 -12.
25. GRIŠKONYTĖ, Aistė. Kodėl emigrantai nesigėdina valytojo darbo?[interaktyvus]. [Žiūrėta 2011m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/emigrants/kodel-emigrantai-nesigedina-valytojo-darbo.d?id=39806507>>.

26. GRIŠKONYTĖ, Aistė. Pradinukų rašybos taisyklės emigrantams neįkandamos [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/emigrants/pradinuku-rasybos-taisykles-emigrantams-neikandamos.d?id=40317785>>.
27. GUDAITIS, R. 2005 – 2006 metų analitinė apžvalga. Visuomenės informavimo demokratinės ir kultūros plėtros gairės ir 2006 metų veiklos ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.visuomenei.lt/modules/document_publisher/documents/2/ZEIT_2006ATASKAITA.pdf>.
28. GUDONIENĖ, V. Įvadas į masinės komunikacijos teorijas. Vilnius: Žara, 1999. 55 p.
29. HORSTI, Karina. Overview of Nordic media research on immigration and ethnic relations [interaktyvus]. [Žiūrėta per internetą 2010 m. birželio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://sockom.helsinki.fi/fiss/researchers/nordicomjuttu.pdf>>.
30. International Agenda setting Conference. [interaktyvus]. [Žiūrėta per internetą 2009 m. lapkričio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.agendasetting.com/res_theory.php>.
31. IYENGAR, S; ir KINDER, D. News that matters: News that matters. London: The univessity of Chicago. 1987. 196 p.
32. IYENGAR, S. Is anyone responsible?: how television frames political issues. The univessity of Chicago, 1991. 206 p.
33. JACKEVIČIUS, Mindaugas. Emigrantai prašo daugiau lietuviškų mokyklų užsienyje [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/emigrants/emigrantai-praso-daugiau-lietuvisku-mokykluzsienyje.d?id=12081046>>.
34. JASAITIS, Jonas. Naujausioji emigracija iš Lietuvos Jungtinėse Amerikos valstijose: bendradarbiavimo paieškos. Filosofija. Sociologija Lietuvos mokslų akademija: 2007,
35. JUOZELIŪNIENĖ, Irena; KANAPIENĖ, Laura; ir KAZLAUSKAITĖ, Airina. Atitolio šeima: nauja užduotis šeimos sociologijai. Sociologija. Mintis ir veiksmai 2008. ISSN – 1392 – 3358.
36. KAMINSKIENĖ, Ramunė. Demografiniai rodikliai [interaktyvus].
37. KANOPIENĖ, V.; ir MIKULIONIENĖ, S. Darbo emigracijos poveikis Lietuvos visuomenei,- Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai, Lietuvos Respublikos Seimas. Vilnius: Valstybės žinios, 2006, p. 69 – 70.
38. КАСТЕЛЬС, М. Информационная эпоха: экономика общество культура. Москва, 2000. 610 С.
39. KINGDON, G. Agendas, alternatives and public policines. Boston, 1984. 240 p.

40. KLAPPER, J. The effects of mass communication. New York. 1961 p. 8
41. Komisija: ekonominiai emigrantai teisina save ir yra neigiamai nusiteikę [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.delfi.lt/news/daily/emigrants/komisija-ekonominiai-emigrantai-teisina-save-ir-yra-neigiamai-nusiteike.d?id=30454263>>.
42. KUZMICKAITĖ, Daiva. Teoriniai tarptautinės migracijos diskursai. Šiuolaikinė Lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai . Lietuvos pilietinis institutas, 2004.
43. KUZMICKAITĖ, Daiva. Between two worlds: Recent Lithuanian immigrants in Chicago (1988 - 2000). Vilnius: Versus aureus, 2003.
44. KUZMICKAITĖ, Daiva. Šiuolaikinė lietuvių migracija: bendruomenės ir individo tapatumų slinkty. A. Andrijauskas, Lietuviškojo europietiško raida: dabarties ir ateities iššūkiai. Kultūros, filosofijos ir meno institutas, p. 180 – 190.
45. KUZMICKAITĖ, Daiva. Vaikų švietimas užsienio šalyse. Oikos: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos, 2008. nr. 6, p. 23 – 51. ISSN 1822 – 5152.
46. LABANAUSKAS, L. „Protų nutekėjimo“ problema Lietuvoje: medikų emigracija. Filosofija, Sociologija, 2006 nr. 2, p. 27 – 34. ISSN 0235 – 7186.
47. LAZARFELD, P; ir BERELSON B.; ir GAUDET H. The People's Choice. How the voter makes up his mind in a Presidential campaign. New York: Columbia University Press 1948. 178 p.
48. Lietuvių emigracija: problema ir galimi sprendimo būdai [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 31 d.]. Prieiga per internetą: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_Lietuviu_emigracija_Studija.pdf>.
49. LINSKY, M. Impact: how the Press affects federal policy making. Six Cases studies. New York, London, 1986. 260 p. ISBN 0-393-95793-4.
50. LIPPMAN, W. Public opinion. New York: Free Press paperbacks Simon and Schuster, 1997. 272 p. ISBN 0-684-83327-1.
51. LIUBIENĖ, Neringa. Image of Lithuanian emigrant: discourse analysis. Socialiniai mokslai 2006 Nr. 2 (52). ISSN 1392 – 758.
52. LIUBINIENĖ, Neringa. Migrantai iš Lietuvos Šiaurės Airijoje: „savos erdvės“ konstravimas [Daktaro disertacija]. Vytauto Didžiojo universitetas: Kaunas, 2009. 164 p.
53. MALINAUSKAS, G. Ar vaikas išgyvena krizę?: tyrinėjant laikinos darbo migracijos įtaką vaikui. Oikos: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos, 2006. nr. 2, p. 43 – 54. ISSN 1822 – 5152.

54. MALINAUSKAS, G. Darbo migracija – iššūkis ar parama šeimos gerovei? Šeimos ir darbo suderinimo galimybių Lietuvoje studija. Kaunas: VDU, 2006. 25 p.
55. MARCINKEVIČIENĖ, Rūta. Emigracija spaudoje: požiūrio atspindys ar formavimasis. Šiuolaikinė Lietuvių emigracija: paradimai ir laimėjimai. Lietuvos pilietinis institutas, 2004
56. MARTINAITIS, Ž.; ir ŽVALIONYTĖ, D. Emigracija, iš Lietuvos: ką žinome, ko nežinome ir ką turime žinoti? Politologija, 2007 nr. 3, p. 112 – 134.
57. MASLAUSKAITĖ, A.; ir STANKŪNIENĖ, V. Šeima abipus sienų: Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, Socialinių tyrimų institutas, 2007.
58. MCCOMBS, Donald. Agenda – setting effects and strenght. Communication research, 2004 No 1. p. 36 – 57.
59. MCCOMBS, Donald; ir SHAW, D. The evolution of Agenda – setting research: twenty – five years in the Marketplace of ideas. Journal of communication, 1993, 43, p. 58 – 67.
60. MCCOMBS, M.; ir SHAW, D. Candidate image in spanish elections: second level agenda – setting effects [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://titlesel.files.wordpress.com/2008/08/mccombs-candidate-images-in-spanish-elections-second-level-agenda-setting-effects.pdf>>.
61. MCCOMBS, M; ir SHAW, D. The Agenda-setting in function of mass - media. N.Y 1972 V 36 p. 176 – 187.
62. MCCOMBS, M; ir WEAVER, D. Media Agenda-setting in the presidential election. New York. 1981. 227 p.
63. MCQUAIL. Mass communication theory. Sage.London. 2005.
64. MCQUAIL, Denis. Mass Communication theory. London: Sage Publication, 1994. 416 p.
65. МУКОМЕЛЬ, Владимирю. Руссийкие дискирсы о миграции [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://sj10.ru/cgi-bin/banner/tower-insides?24>>.
66. МУКОМЕЛЬ, Владимирю. Руссийкие дискирсы о миграции [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.polit.ru/research/2004/11/30/demoscope179.html>>.
67. NARKIENĖ, Vita. Airijoje gyvenančių lietuvių asmenybės bruožų, pasitenkinimo gyvenimu ir sveikatos rodiklių sąsajos [magistro darbas].VDU: 2008.
68. NEUMAN, W; JUST, M; ir CRIGLER, A. Common knowledge: news and the constuction of the political meaning. The universitety of Chicago, 1992. 190 p.

69. RAKAUSKIENĖ – FRĖJUTĖ, Monika. Etninio nepakantumo ir ksenofobijos apraiškos Lietuvos spaudoje ES prevencinės politikos aspektu [Daktaro disertacija]. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas, 2009.
70. RUŠKUS, J.; ir KUZMICKAITĖ, D. Į Lietuvą grįžusių šeimų ugdymo ypatumai: „Šėltinio“ mokyklos atvejis. Oikos: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos, 2008 nr. 6, p. 106 – 116. ISSN 1822 – 5152.
71. RUŠKUS, J. Į Lietuvą atvykusiųjų lietuvių kilmės moksleivių patirtis: „Lietuvių namų“ mokyklos atvejis. Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos. 2008 nr. 6 p. 81 – 96. ISSN 1822 – 5152.
72. RUZGYS, Juozas.; ir ERIKSONAS, Linas. Kodėl išvažiuojame iš Lietuvos – ar sugrįšime? Šiuolaikinė lietuvių emigracija: praradimai ir laimėjimai [seminaras]. Vytauto Didžiojo universitetas: 2004.
73. SIPAVIČIENĖ, A.; GAIDYS, V.; ir DOBRYNINA, M. Grįžtamoji migracija: teorinės išvalgos ir situacija Lietuvoje. Vilnius: Mokslo studija, 2009. 60 p.
74. SIPAVIČIENĖ, A. Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė. Vilnius: Tarptautinės migracijos organizacija, Socialinių tyrimų institutas, 2004, 42 p.
75. СКРЕБЦОВА, Т. Г. Образ мигранта в современных российских СМИ [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gegužės 10 d.]. Политическая лингвистика. - Вып. 3(23). - Екатеринбург, 2007. - С. 115-118 Prieiga per internetą: <<http://www.philology.ru/linguistics2/skrebtsova-07.htm>>.
76. SMALSKIENĖ, Inga. Emigrantai rizikuoja netekti vaikų [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.delfi.lt/news/daily/emigrants/emigrantai-rizikuoja-netekti-vaiku.d?id=34972069>>.
77. Statistikos departamentas [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 m. kovo 09 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.stat.gov.lt/lt/> >.
78. ŠAVAREIKIENĖ, D.; MATUZIENĖ, I.; ir ŽIČKIENĖ, S. Legali emigracija į Europos sąjungą: motyvaciniai aspektai. Socialiniai tyrimai, 2005 nr. 1 (5), p. 129 – 135.
79. TERŠKINAS, Arūnas. Imigracijos diskursai JAV ir Airijos spaudoje. Filosofija. Sociologija, 2007, Lietuvos mokslų akademija, 2009. ISSN 0235 – 7186.
80. WANTA, Wayne. ir GOLAN, G. Lee C. Agenda setting and international news: media influence on public perceptions of foreign nations. Journalism and mass communication quarterly, 2004. p. 356 – 364.

81. VĖLAVIČIENĖ, Silvija. Lietuviškoji naujų migrantų periodinė spauda. Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos. 2007 nr. 4, p. 9 - 15. ISSN 1822- 5152.
82. WIMMER, D; Dominick, J, R. Mass media resarch: an introduction. Belmont : Wadsworth Publ. Co : An International Thomson Publ. Co. 1997, p. 111- 135.
83. ZUBAVIČIŪTĖ, Ieva. Emigrantai žiniasklaidoje: lietuviai vagys ir teroristai musulmonai [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gegužės 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.alfa.lt/straipsnis/156783>>.
84. ŽVIRDAUSKKAS, D. Lietuvos respublikos piliečių atvykusių ar grįžusių gyventi Lietuvoje ir gyvenančių užsienyje, vaikų ugdymo organizavimo problemos. Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos. 2008 nr. 6, p. 97 – 105. ISSN 1822 – 5152.

1 PRIEDAS. Portalo „Delfi. It“ Rubrikoje „Lietuviai svetur“ atrinkti straipsniai turinio analizei atlikti.

Emigrantai rizikuoja netekti vaikų.

Kodėl emigrantai nesigėdina valytojo darbo?

Komisija: ekonominiai emigrantai teisina save ir yra neigiamai nusiteikę.

Pradinukų rašybos taisyklės emigrantams neįkandamos.

Švedija emigrantams – nenugalimas masalas

2 PRIEDAS. Raktinių žodžių kategorijos.

Politikos kategorija
Žodžiai: Biudžetininkai, biurokratija, ES parama, finansų ministerija, valdžia, valstybė, politika, valdininkai, pilietybė, piliečiai, pilietis, teisė, įstatymai, korupcija, prezidentė, seimas, parlamentariai, dviguba pilietybė, pilietybė, ministerijos, seimūnai, valdininkai,
Kalbos kategorijos
Žodžiai: Kalba, lietuviškai, susišneka, kalbėti, nesusikalba, nesusišneka, išmokti, šnekamoji kalba, gramatika, vietinė kalba, gimtoji kalba, anglų kalba, angliškai, lietuvių kalba, švedų kalba, beraščiai, mažaraščiai, rašo, skaito, klaidos, gramatika, neberašyti,
Kultūros kategorijos
Žodžiai: Kultūra, arogantiški, tolerantiški, mentalitetas, kultūros centrai, nekultūringi, pavydūs, bjaurūs, šalti, apgavikai, padorūs, meluoja, surūgėliai, nekultūringi.
Kriminalinės kategorijos
Žodžiai: Banditėliai, vagys, narkomanai, nusikaltimai, vagystė, reketininkai, kyšis, korumpuota, nusikaltimas, teisėsauga, kontrabandinės cigaretės, kontrabandinis kuras, vogti darbai, parduoda pasus, vagia iš darbovietės, pinigų plauti, vokelis, reketas, mafija, sukčiai, griovių kasėjai.
Ekonominės kategorijos
Žodžiai: kapitalas pinigai, grynai, litai, litukai, pinigėliai, lt, eurai, eu, svarai, doleriai, baksai, bapkęs, gabalai, grašiai, skatikai, mokesčiai, lėšos, pajamos, biudžetas, skolos, krizė, ekonomika, rinka, paskolos, turtas, verslas, biznesas, turtinga, kreditas, išmokos, kainos, kapitalizmas, ekonominė padėtis, valstybės išdas, įmonės, firmos, ekonominė situacija, kainos, verslininkas,
Socialinės kategorijos
Žodžiai: darbas, darbeliai, geras darbas, darbo jėga, gyventi, išgyventi, pragyventi, atlyginimas, geri atlyginimai, alga, normalios algos, minimumas, vergiškas atlygis, nedarbas, uždarbis, padoriai uždirba, bedarbystė, nedarbo lygis, bedarbis, bedarbio pašalpa, pensijos, pensijinis amžius, išmokos, tarnauja, gerovė, materialinė gerovė, pašalpa, išlaikyti, nereikalingi, pensija, pensininkai, skolos, vargšai, skursti, prasimaitinti, skurdas, išlaidos, išlikimas, veltėdžiai, valkatos, nesušelpsi, vargstantys, parama, gerbūvis, vergai, juodadarbiai, išnaudojimas, naglumas, dirbantys, uždirbantys, neprofesionalus darbas, profesionalus darbas, sąlygos, skurdžiai, kvalifikacija, seneliai, anūnai, vaikai, tėvai, giminės, anūnai, pajamų mokestis, runkeliai, valyti, apsileidę, soc. draudimas, senatvės pensija, lodiriai, valstybės pagalba, materialinė pagalba, daktarai, siuntiniai, sutaupyti, padirbti, vargana, paremti, socialinė atskirti, buto nuoma, geresnis duonos kąsnis, statybininkas, geriau gyventis, geresnis lovytis, kaimynė, palikti vaikus, išlaikyti, badauti, augti su tėvais, pavalgęs, neatsakingumas, psichologinė trauma, finansinės bėdos, kruopas valgyti, uždarbis, nužmogėti, šalti, pikti, nesirūpina vaikais, degraduoja, agresyvūs, pagiežingi, netolerantiški, bendravimas, nutruks bendravimas, pasiimti savo vaikus, nepriežiūra, elgetaujantys, paaugliai, beglobiai, skaičiuoti centus, atistolsta, laimingi, normaliai gyventi, pavalgyti, sunku, pinigų siunčiam, skurdžios pajamos, balti darbai, juodi darbai, juodabarbiai, valytojai, vergvaldžiai, fizinis darbas, galimybės, prasimuša, sąžiningi žmonės, nepriteklūs, neapykanta, indus plauti, tyčiojimasis iš žmonių, kvalifikuoti specialistai, darbo susirasti, bomžavimas, mokestis sodrai, bankrotas, ligoniai, našlaičiai, savižudybė, virvė ant kaklo, tyčiojimasis, lėšos, suvalgyti, turtingi, žemesnis laiptelis, nepaniures, gerovės rodikliai, sąžinė, elektros kainos, komunaliniai, pikti, tamsumas, ateitis, paskutinė viltis, vargai, sukčiavimas, viršvalandžiai, geras darbas, žema kvalifikacija,

-pasipūtę, mėgėjai išgerti, maistas, pavalgyti, socialiniai sluoksniai, konteinerius knisti, sąžininas būdas, pavydas, dejuoja, invalidai, varguoliai, nevykėliai, pastumdėliai, fermose, verkti, smerkti, prižiūrėti senelius, seneliai, atostogos, virėjai, padavėjai, plauti, orumas, draudimas, baltos rankos, gatvę šluoja, skurdo riba, poilsiauti, išlaikyti šeimas.

Lokalinė kategorija

Žodžiai: ES šalys, Vokietija Didžioji Britanija, Anglija, UK, Airija, Švedija, išvyks, grįšti, išvažiuoti, emigruoti, neišvažiuoti, negrižti, emigrantai, ekonominiai emigrantai, išeiviai, užsienis, šalis, genocidas, europa, išbėgti, kraštai, išnyks, nykti, nebeliks, naikinama Lietuva, nereikalingi, pargrižėliai, čia, ten, vietiniai, tepti slides, išnešė muilą, bananų šalis, lūzeriai, nelaukiama.

Tautinė kategorija

Žodžiai: Tėvynė, protėviai, kilmė, patriotai, patriotizmas, tautos, tautiečiai, lietuviai, išnyks, Lietuva, kartos kitataučiai, emigrantai, užsieniečiai, vertybes, išdavikai, pabėgėliai, paklydėliai, nereikalingi, jie, mes, išdavikai, svetimi, nutautėją, nutautėjimas, tapatybė, moralinės vertybės, pritaps, nepritaps, tautos, išnykimas, sunaikins tautą, vakarų europa, svetur, tėvynę galbūt, saviškai, svetimoj šali, svajonių šalis, tautos genocidas, bedvasiai,

Švietimo kategorija

mokykla, mokytojai, mokytojas, nuotolinis būdas, ugdymo įstaiga, Lietuviškos mokyklos, išsilavinimas, mokintis, pamokos, studentai, mokinio krepšelis, studijuoti, savaitgalio mokyklėlės, studijos, švietimo sistema, diplomai, išsilavinimas, rašybos taisyklės, išprusimas, neišsilavinę,

3 PRIEDAS. Komentarų analizės rezultatų lentelė (vienetais), pagal kategorijas.

Straipsnio pavadinimas	Ekonominė kategorija vnt.	Lokalinė kategorija vnt.	Kalbinė kategorija vnt.	Kultūrinė kategorija vnt.	Kriminalinė kategorija vnt.	Politinė kategorija vnt.	Socialinė kategorija vnt.	Švietimo kategorija vnt.	Tautinė kategorija vnt.
Švedija emigrantams - nenugalimas masalas	8	48	16	35	12	8	91	6	8
Pradinukų rašybos taisyklės neįkandamos emigrantams	8	115	173	17	3	11	16	40	15
Kodėl emigrantai nesigėdina valytojo darbo?	157	267	18	20	16	15	209	0	13
Komisija: ekonominei emigrantai teisina save ir yra neigiamai nusiteikę	62	174	5	3	1	36	164	0	6
Emigrantai rizikuoja netekti vaikų	19	86	2	2	0	16	104	0	3